

Undersökning om ålännings alkohol- och narkotikabruk samt spelvanor år 2011

www.asub.ax

ÅSUB

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2009:10 Konjunkturläget hösten 2009
- 2009:11 Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn hösten 2009
- 2009:12 Regionala effekter av fast vägförbindelse till Föglö
- 2009:13 Vilka krav kan vi ställa på framtidens kommuner? Ett underlag för den fortsatta diskussionen om organiseringen av kommunsektorn på Åland
- 2009:14 Handelsintegration och välfärdsutveckling under EU-medlemskapet
- 2010:1 Konjunkturläget våren 2010
- 2010:2 Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn – våren 2010
- 2010:3 Arbetsmarknadsbarometern 2010
- 2010:4 Mariebad kundundersökning
- 2010:5 Ekonomisk översikt för den kommunala sektorn – hösten 2010
- 2010:6 Den ålandsbaserade sjöfartens ekonomiska betydelse. En studie av klustereffekter och framtidsscenarier
- 2010:7 Halvtidsutvärdering Landsbygdsutvecklingsprogrammet för landskapet Åland
- 2010:8 Upplevd diskriminering i det åländska samhället år 2010
- 2010:9 Invånarnas syn på kommunernas verksamhet och organisation
- 2011:1 Där kärnkompetens och kunskapsekonomi möts. Kunskapsutveckling som nyckel till innovationer och regional tillväxt.
- 2011:2 Konjunkturläget våren 2011
- 2011:3 Nordisk-Baltisk sjöfart 2011. Föregångare och efterslänrare i sjöfartspolitik
- 2011:4 Utvärderarnas rapport 2010. Landsbygdsutvecklingsprogram för landskapet Åland för perioden 2007-2013
- 2011:5 Arbetsmarknadsbarometern 2011

Förord

På uppdrag av landskapsregeringens social- och miljöavdelning har Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) undersökt ålänningarnas bruk av tobak, alkohol och narkotika samt spelvanor år 2011. Syftet med undersökningen är att kartlägga ålänningarnas alkoholvanor och bruk av narkotika samt att jämföra hur dryckesvanorna och –mönstren har förändrats under de senaste fem respektive tio åren. Undersökningen ska utgöra ett underlag till landskapsregeringen, med hjälp av vilket nu gällande *Alkohol- och narkotikapolitiska program år 2007-2011 för landskapet Åland* kan utvärderas och kommande program utvecklas.

Undersökningen är en uppföljning av två tidigare åländska undersökningar: en från år 2001 *Alkohol och droger på Åland – baserat på ett slumpmässigt urval av befolkningen* och en från år 2005 *Undersökning om ålänningars alkohol- och narkotikabruk 2005*. Resultaten i undersökningen har jämförts med dem i de tidigare undersökningarna. Dessutom har vissa jämförelser gjorts med resultaten i relevanta svenska och finska undersökningar.

Undersökningen genomfördes som en enkätförfrågan våren 2011 till ett slumpmässigt urval på 1.034 ålänningar i åldern 18-69 år. Totalt inkom 651 svar, vilket ger en svarsprocent på 64. Enkätfrågorna är i huvudsak samma som användes i 2001- och 2005-års undersökningar, för att möjliggöra jämförelser av resultaten med dem i de två tidigare undersökningarna. Nytt för denna undersökning är dock att några frågor om spelvanor inkluderats enligt uppdragsgivarens önskemål.

Utredare Maria Rundberg har varit huvudansvarig för projektet. Utredningschef Katarina Fellman har bidragit med värdefulla synpunkter. Ekonom-statistiker Jouko Kinnunen har bistått i faktoranalysen av attitydfrågorna.

Vi vill rikta ett stort tack till Thomas Karlsson, forskare vid avdelningen för alkohol, narkotika och beroende vid Institutet för hälsa och välfärd, för värdefulla synpunkter gällande beräkningar av den totala alkoholkonsumtionen.

För ytterligare information om rapporten och dess resultat, vänligen kontakta Maria Rundberg på telefon 25495. För att få information om hur rapportens resultat ska användas, vänligen kontakta Synnöve Jordas vid social- och miljöavdelning på telefon 25266.

Mariehamn, oktober 2011

Bjarne Lindström
Ålands statistik- och utredningsbyrå

Innehåll

Förord	2
Figurförteckning	6
Tabellförteckning	10
1. Sammanfattning	11
2. Inledning	19
2.1 Bakgrund, syfte och metod	19
2.2 Viktning och bakgrundsvariabler	20
2.3 Definitioner och begrepp	23
2.4 Rapportens disposition	25
3. Tobaksvanor på Åland	26
3.1 ”Röker du?”.....	26
3.2 ”Snusar du?”	27
4. Alkoholvanor på Åland	32
4.1 ”Hur ofta och hur mycket öl brukar du dricka?”	33
4.2 ”Hur ofta och hur mycket vin brukar du dricka?”	38
4.3 ”Hur ofta och hur mycket starkvin brukar du dricka?”.....	43
4.4 ”Hur ofta och hur mycket starka alkoholdrycker brukar du dricka?”	45
4.5 Hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle	49
4.6 Uppskattad årlig alkoholkonsumtion per svarande	54
4.7 Registrerad alkoholförsäljning samt total alkoholkonsumtion	61
4.8 Inköp av alkohol på färjor och flyg.....	63
4.9 Uppskattad årlig total alkoholkonsumtion per invånare	68
5. Användning av rusmedel	70
5.1 ”Hur många gånger har du använt följande rusmedel de senaste fem åren?”	70
6. Attityder till rökning samt bruk av alkohol och narkotika	75
6.1 Riskbedömning gällande rökning, bruk av alkohol och narkotika	75
6.2 Åsikter om minderåriga och bruk av alkohol.....	84
7. Spelvanor	96
7.1 ”Har du någon gång under de 12 senaste månaderna satsat pengar på spel?”	96
7.2 ”Hur mycket pengar har du satsat på spel de senaste 7 dagarna?”	98
7.3 Riskabla spelvanor, spelproblem och spelberoende	100
Referenser	106
Bilagor	108

Figurförteckning

Figur 1. Andelen svarande (oviktat och viktat) och motsvarande andel för den åländska befolkningen i rampopulationen enligt bakgrundsvariablerna kön, ålder och hemregion.....	21
Figur 2. Röker du? (andelen svarande per kön)	26
Figur 3. Röker du? (andelen svarande enligt deras högsta utbildning).....	27
Figur 4. Snusar du? (andelen svarande per kön)	28
Figur 5. Snusar du? (andelen svarande per åldersgrupp)	29
Figur 6. "Röker eller snusar du?" (andelen svarande år 2001, 2005 och 2011).....	30
Figur 7. Andel av de svarande som uppgav att de brukar dricka alkohol	32
Figur 8. "Hur ofta brukar du dricka öl, cider, long drinks eller liknande drycker?" (andelen svarande per kön)	34
Figur 9. "Hur ofta brukar du dricka öl, cider, long drinks eller liknande drycker?" (andelen svarande per åldersgrupp)	35
Figur 10. "Ungefär hur mycket öl, cider, long drinks eller liknande drycker brukar du dricka vid varje tillfälle? (andelen svarande per kön).....	36
Figur 11. "Ungefär hur mycket öl, cider, long drinks eller liknande drycker brukar du dricka vid varje tillfälle? (andelen svarande per åldersgrupp).....	37
Figur 12. "Hur ofta brukar du dricka vin?" (andelen svarande per kön)	39
Figur 13. "Hur ofta brukar du dricka vin?" (andelen svarande per åldersgrupp).....	39
Figur 14. "Ungefär hur mycket vin brukar du dricka vid varje tillfälle?" (andelen svarande per kön).....	41
Figur 15. "Ungefär hur mycket vin brukar du dricka vid varje tillfälle? (andelen svarande per åldersgrupp)	42
Figur 16. "Hur ofta brukar du dricka starkvin?" (andelen svarande per kön).....	43
Figur 17. "Ungefär hur mycket starkvin och alkoholdrycker med en alkoholhalt på högst 22 procent brukar du dricka vid varje tillfälle?" (andelen svarande per kön).....	44
Figur 18. "Hur ofta brukar du dricka starka alkoholdrycker?" (andelen svarande per kön).....	45
Figur 19. "Hur ofta brukar du dricka starka alkoholdrycker?" (andelen svarande per åldersgrupp)	46
Figur 20. "Ungefär hur mycket starka alkoholdrycker brukar du dricka vid samma tillfälle?" (andelen svarande per kön)	47
Figur 21. "Ungefär hur mycket starka alkoholdrycker brukar du dricka vid samma	

tillfälle?" (andelen svarande per åldersgrupp)	48
Figur 22. Hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle (andelen svarande per kön)	50
Figur 23. Hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle (andelen svarande per åldersgrupp)	50
Figur 24. Hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle åren 2001, 2005 och 2011 (andelen svarande)	52
Figur 25. Hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle bland 18-24-åringar åren 2001, 2005 och 2011 (andelen svarande).....	53
Figur 26. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande	55
Figur 27. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande (per kön och åldersgrupp)	56
Figur 28. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande fördelat på de olika alkoholdryckesgrupperna (per kön)	57
Figur 29. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande fördelat på de olika alkoholdryckesgrupperna (per åldersgrupp)	57
Figur 30. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande fördelat på de olika alkoholdryckesgrupperna (högsta utbildningsnivå).....	58
Figur 31. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande som röker respektive inte röker fördelat på de olika alkoholdryckesgrupperna	59
Figur 32. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande som snusar respektive inte snusar fördelat på de olika alkoholdryckesgrupperna	60
Figur 33. Total alkoholkonsumtion i Finland samt försäljning av alkohol i Finland och på Åland i 100-procentig alkohol per invånare åren 1990-2009	62
Figur 34. "Ungefär hur ofta har du under de senaste 12 månaderna köpt alkoholhaltiga drycker på färjorna eller flyget?" (andelen svarande per kön).....	64
Figur 35. Hur ofta köper du öl eller cider på färjan samt vin och starksprit på färjan eller flyget? (andelen av dem som svarat på frågan).....	65
Figur 36. Genomsnittliga inköp av alkohol i liter 100-procentig alkohol på färjan eller flyget per svarande och år	66
Figur 37. Andelen svarande som uppgett att de minst en gång använt följande rusmedel de senaste fem åren (per kön)	71
Figur 38. Andelen svarande som uppgett att de minst en gång använt följande rusmedel de senaste fem åren (per åldersgrupp).....	72

Figur 39. Andelen svarande enligt kön som tror att det medför stor risk att man skadar sig själv, sin hälsa eller på annat sätt om man:	76
Figur 40. Andelen svarande enligt ålder som tror att det medför stor risk att man skadar sig själv, sin hälsa eller på annat sätt om man:	77
Figur 41. Andelen svarande som åren 2001, 2005 och 2011 trodde att det medför stor risk att man skadar sig själv, sin hälsa eller på annat sätt om man:	82
Figur 42. "Det är okej att minderåriga prövar på alkohol." (andelen svarande per kön)	85
Figur 43. "Det är okej att vuxna bjuder alkohol till minderåriga." (andelen svarande per kön)	86
Figur 44. "Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg." (andelen svarande per kön)	87
Figur 45. "Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg." (andelen svarande med respektive utan minderåriga barn i hushållet).....	88
Figur 46. "Det är okej att vuxna är berusade i minderårigas närvaro." (andelen svarande per kön)	89
Figur 47. "Föräldrars dryckesbeteende påverkar ungdomars alkoholvanor" (andelen svarande per åldersgrupp)	90
Figur 48. "Föräldrars attityder till ungdomars drickande har betydelse för tonåringars drickande." (andelen svarande med respektive utan minderåriga barn i hushållet).....	91
Figur 49. Andelen svarande som är av samma åsikt gällande påståendena (per kön)	92
Figur 50. Andelen svarande som någon gång under de 12 senaste månaderna satsat pengar på spel.....	97
Figur 51. Har du satsat pengar på spel de senaste 7 dagarna?	99
Figur 52. "Hur mycket pengar har du satsat på spel de senaste 7 dagarna?"	100
Figur 53. Hur många gånger har du under de senaste 12 månaderna:	101
Figur 54. Alkoholkonsumtionen i Finland per invånare i 100-procentig alkohol åren 1960-2009	110
Figur 55. Försäljning av alkoholdrycker omräknad till liter 100-procentig alkohol per invånare i fem EU-länder och på Åland.....	110
Figur 56. Uppskattad genomsnittlig alkoholkonsumtion och inköp av alkohol i liter absolut alkohol per svarande och år	111
Figur 57. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande som åtminstone en gång under de senaste fem åren använt något/några	

av de uppräknade rusmedlen.....	111
Figur 58. "Föräldrars dryckesbeteende påverkar ungdomars alkoholvanor." (andelen svarande per kön).....	112
Figur 59. "Föräldrars attityder till ungdomars drickande har betydelse för tonåringars drickande." (andelen svarande per kön).....	112
Figur 60. Andelen svarande som är av samma åsikt gällande påståendena (per åldersgrupp)	113

Tabellförteckning

- Tabell 1.** De svarande (oviktat och viktat) enligt bakgrundsvariablerna kön, ålder, hemregion, civilstånd, sysselsättning, utbildningsnivå och minderåriga barn i hushållet (antal och andel inom gruppen) 109
- Tabell 2.** Värden som använts för att omvandla den genomsnittliga dryckesfrekvensen och konsumtionsmängden till den estimerade årliga konsumtionen 109

1. Sammanfattning

ÅSUB har på uppdrag av landskapsregeringens social- och miljöavdelning undersökt ålänningarnas bruk av tobak, alkohol och narkotika samt spelvanor. Syftet med undersökningen är att kartlägga ålänningarnas alkoholvanor och bruk av narkotika samt att jämföra hur dryckesvanorna och –mönstren har förändrats under de senaste fem respektive tio åren. Resultaten i undersökningen har jämförts med dem i två motsvarande åländska undersökningar från år 2001 och 2005 samt med resultaten i relevanta svenska och finska undersökningar.

Undersökningen genomfördes som en enkätförfrågan våren 2011 till drygt 1.000 slumpmässigt utvalda ålänningar i åldern 18-69 år. Efter en påminnelse hade 651 personer svarat på enkäten, svarsprocenten blev 64.

Uppskattad årlig alkoholkonsumtion per svarande

I enkätformuläret ställdes frågor om hur ofta och hur mycket öl, vin, starkvin och starka alkoholdrycker de svarande brukar dricka. På basen av dessa svar kan man uppskatta den genomsnittliga konsumtionen 100-procentig alkohol till cirka 3,9 liter per svarande och år.

En närmare titt på de olika alkoholgruppernas bidrag till den totala årliga alkoholkonsumtionen visar att öl stod för hälften av de svarandes totala konsumtion mätt i liter 100-procentig alkohol, vin för 30 procent, starka alkoholdrycker för 17 procent och starkvin för 3 procent.

Männens årliga alkoholkonsumtion (5,4 liter) var betydligt högre än kvinnornas (2,3 liter) och det var speciellt konsumtionen av öl och starka alkoholdrycker som var större bland männen.

Det förekom inte några signifikanta skillnader mellan de olika åldersgruppernas totala konsumtion av alkohol, men när man delar upp konsumtionen på de olika dryckerna kan man se att ungdomarnas (18-24-åringarnas) konsumtion av öl var signifikant större än de övriga åldersgruppernas, medan ungdomarna drack mindre vin jämfört med de äldre åldersgrupperna.

Det fanns signifikanta skillnader för alkoholvanorna mellan svarande som röker (då och då eller regelbundet) respektive inte röker. De som inte röker dricker i snitt mer vin än de som röker, medan de som röker i snitt dricker mer öl och starka alkoholdrycker. Rökarnas årliga alkoholkonsumtion (4,6 liter per person) var också större än icke

rökarnas (3,5 liter per person).

Även snusarna konsumerar mer öl och starka alkoholdrycker jämfört med dem som inte snusar. Snusarnas totala årliga alkoholkonsumtion ligger i snitt på 6,5 liter 100-procentig alkohol per person, medan de som icke snusar i snitt konsumerar 3,5 liter per person och år.

Dessutom har svarande som använt rusmedel såsom marijuana, amfetamin och läkemedel i berusningssyfte även konsumerat mera alkohol jämfört med svarande som inte använt dessa rusmedel de senaste fem åren.

Den uppskattade årliga alkoholkonsumtionen per svarande på samma nivå som år 2005
År 2001 uppskattades den årliga alkoholkonsumtionen mätt i 100-procentig alkohol per svarande till 3,6 liter i 100-procentig alkohol, 2005 hade medelvärdet stigit till nästan 4 liter, för att år 2011 vara på ungefär samma nivå, 3,9 liter per svarande.

Åren 2001 och 2011 var medelvärdet för ungdomsgruppen högre än genomsnittet. Ungdomarnas årliga alkoholkonsumtion verkar år 2011 (4,8 liter) vara något lägre än den i 2001-års undersökning (5,0 liter). Resultaten bör dock tolkas med försiktighet, eftersom variationerna i resultaten kan bli stora då grupperna är små.

Uppskattad årlig total alkoholkonsumtion per invånare med hjälp av olika metoder

Beräkningar av alkoholkonsumtion är ett område som utmanar den metodinriktade alkoholforskningen, och framförallt den forskning som baseras på frågeundersökningar. Alkoholvanor är nämligen ofta ett känsligt område och det är svårt för människor att ge en korrekt beskrivning av hur ofta och hur mycket man dricker. Den totala alkoholkonsumtionen är därför underskattad i den här typen av undersökningar.

I de tidigare åländska alkoholundersökningarna har man antagit att man med hjälp av sådana här enkätundersökningar endast lyckas mäta 40-50 procent av den verkliga alkoholkonsumtionen i ett samhälle. En metod är alltså att skatta upp den genomsnittliga alkoholkonsumtionen som vi fick på basen av enkätsvaren.

En annan metod är att på basen av enkätsvaren uppskatta hur mycket alkohol ålänningar köpt på färjor och flyg det senaste året och till detta addera uppgifter från Alkos försäljningsstatistik (exklusive turisternas inköp). Till dessa inköp ska även adderas uppskattningar av mängden smugglad och hemtillverkad alkohol.

Ytterligare en metod att uppskatta den totala alkoholkonsumtionen är att utgå från att den registrerade alkoholens andel av totalkonsumtionen är 80 procent enligt

motsvarande finska och svenska undersökningar. Eftersom den registrerade alkoholen på Åland (alkoholförsäljning på Åland) är låg, så bör en del av ålänningarnas inköp på färjor och flyg inkluderas i den registrerade alkoholen. Om man använder alla tre metoder, kan man grovt uppskatta ålänningarnas totala alkoholkonsumtion till runt 8 liter 100-procentig alkohol per invånare och år.

Ålänningarnas alkoholkonsumtion lägre än finländarnas

Alla tre åren 2001, 2005 och 2011 uppskattades den totala alkoholkonsumtionen till runt 8 liter 100-procentig alkohol per ålänning.

Den totala årskonsumtionen uppskattas till 10 liter per person i Finland, vilket tyder på att den genomsnittliga alkoholkonsumtionen är lägre på Åland jämfört med i hela landet.

I Sverige uppskattas den totala alkoholkonsumtionen per invånare 15 år och äldre. År 2010 uppskattas alkoholkonsumtionen till 9,2 liter ren alkohol per svensk 15 år och äldre jämfört med runt 9,6 liter per ålänning 15 år och äldre, vilket tyder på att den genomsnittliga alkoholkonsumtionen på Åland är något högre än den i Sverige.

Andelen ålänningar som konsumerar mycket alkohol under ett tillfälle minskar

Enligt det alkohol- och narkotikapolitiska programmet för landskapet Åland riktas de alkoholpolitiska insatserna främst mot berusningsdrickandet och mot att minderåriga idag lätt får tag i alkohol.

Det ställdes sålunda en fråga om hur ofta respondenterna under ett och samma tillfälle druckit en alkoholmängd motsvarande minst 24 cl starksprit (samma som 6 flaskor öl, cider eller long drinks eller en flaska vin). Termen ”binge-drinking” brukar användas för att beskriva hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle.

Andelen svarande som uppgav att de inte har druckit en alkoholmängd motsvarande minst 24 cl starksprit den senaste månaden har ökat från 47 procent år 2001 till 56 procent år 2005, för att år 2011 ytterligare ha stigit till 61 procent. Andelen svarande som inte har druckit ovannämnda alkoholmängd i ungdomsgruppen har stigit från 25 procent år 2001 och till 31 procent tio år senare.

Att dricka en alkoholmängd motsvarande minst 24 cl starksprit 3 eller flera gånger under de senaste 30 dagarna, kan sägas vara egentlig binge-drinking, vilket 16 procent av alla svarande gjort år 2001 jämfört med 10 procent år 2011.

I de tidigare undersökningarna konstaterades att könsfaktorn hade starkt samband med

binge-drinking, vilket även är fallet enligt den här undersökningens resultat. Även år 2011 hade betydligt fler män (17 %) än kvinnor (3 %) druckit alkohol motsvarande minst 24 cl starksprit 3 eller flera gånger den senaste månaden.

Vidare konstaterades i de tidigare undersökningarna att binge-drinking har ett samband med åldern: ”Högst frekvens binge-drinking finner man i låga åldrar”. Detta påstående överensstämmer med denna undersökning. År 2001 drack hela 44 procent av ungdomarna den angivna mängden 3 gånger eller fler den senaste månaden, en andel som tio år senare hade sjunkit till 24 procent.

Rökning och snusning vanligast bland män och unga

12 procent av de svarande uppgav att de röker då och då och 12 procent att de röker regelbundet, det vill säga 24 procent uppgav att de röker och 76 procent att de aldrig röker. De åländska männen röker i större utsträckning än kvinnorna: 15 procent av männen röker regelbundet jämfört med 9 procent av kvinnorna. Av ungdomarna röker 10 procent regelbundet och 25 procent då och då.

Svarande med högsta utbildning på grundskolenivå röker regelbundet i större utsträckning (24 %) jämfört med svarande med universitets- eller högskoleutbildning (5 %).

12 procent av de svarande snusar, varav 6 procent då och då och likaså 6 procent regelbundet. En signifikant större andel män snusar: 10 procent av männen snusar regelbundet jämfört med 1 procent av kvinnorna.

Speciellt många svarande i åldern 18-39 snusar (då och då eller regelbundet) 22-24 procent, medan endast 3 procent av 60-69-åringarna snusar.

Rökning och snusning minskar bland ålänningarna

En jämförelse med resultaten i tidigare åländska undersökningar visar att andelen svarande som *röker och/eller snusar regelbundet* har sjunkit: från 24 procent år 2001 till 22 procent år 2005, för att år 2011 vara nere vid på 17 procent.¹ Andelen svarande som röker/snusar regelbundet har sålunda sjunkit, medan andelen svarande som röker/snusar då och då har ökat något (från 10 % till 13 % år 2011).

Även andelen ungdomar som röker/snusar regelbundet har minskat från 33 procent år 2001 till 26 procent år 2005, för att år 2011 ytterligare ha minskat till 18 procent. Däremot har andelen ungdomar som röker/snusar då och då ökat de senaste tio åren,

¹ För att kunna jämföra resultaten med dem i de tidigare undersökningarna, har svaren på de två frågorna *Röker du?* och *Snusar du?* slagits samman.

från 12 procent till hela 22 procent år 2011.

Användning av andra rusmedel

Drygt 4 procent av de svarande uppgav att de minst en gång under de senaste fem åren använt sömnmedel, lugnande medel eller andra läkemedel utan läkares ordination.

Drygt 2 procent hade använt cannabis, marijuana och/eller hasch minst en gång de senaste fem åren och vardera en halv procent hade använt andra tyngre droger respektive alkohol tillsammans med läkemedel i berusningssyfte de senaste fem åren.

År 2001 uppgav 9 procent av ungdomarna att de använt cannabis och år 2011 svarade drygt 13 procent av ungdomarna att de provat på cannabis de senaste fem åren. Det bör poängteras att när gruppen svarande är liten såsom ungdomsgruppen, så kan resultaten variera relativt mycket och osäkerheten ökar.

Kvinnor och äldre tror att riskerna med att röka sporadiskt eller prova droger är högre jämfört med män och unga

Hela 97 procent av de svarande tror att regelbundet bruk av tyngre droger såsom amfetamin, LSD, GHB, kokain och/eller ecstasy medför stor risk att människor skadar sig själva, sin hälsa eller på annat sätt.

Intressant att notera är att andelen svarande som tror att rökning av ett eller flera paket cigaretter per dag medför en stor risk (92 %) är lika stor som andelen som tror att det medför stor risk att dricka alkohol motsvarande 24 cl starksprit nästan varje dag (92 %) eller röka marijuana eller hasch regelbundet (91 %).

Generellt kan man konstatera att äldre svarande tror att risken med att *prova på droger eller röka sporadiskt* är större jämfört med vad yngre svarande tror. Kvinnor tror också att risken med att prova på droger eller röka sporadiskt är högre jämfört med vad männen tror.

Andelen som tror att rökning medför en stor risk för hälsan har ökat.

Största andelen svarande trodde nu liksom tidigare att regelbunden användning av tyngre droger t.ex. amfetamin och ecstasy medför en stor risk för människors hälsa (98 % åren 2001 och 2005 och 97 % år 2011).

Andelen svarande som tror att man utsätter sig för stor fara om man provar tyngre droger t.ex. amfetamin har ökat från 58 procent år 2001 till 66 procent år 2005 och ytterligare nio procentenheter till 75 procent år 2011.

Andelen svarande som tror att rökning medför en stor risk för hälsan har också ökat något jämfört med de tidigare undersökningarna. Andelen som tror att det medför en stor risk om man röker ett eller flera paket cigaretter per dag har ökat från 88 procent år 2001 och 85 procent år 2005 till 92 procent år 2011. Likaså har andelen som tror att sporadisk rökning medför stor risk för hälsan ökat till 15 procent från 12 procent år 2001 och 11 procent år 2005.

Däremot tror en mindre andel att användning av alkohol och marijuana medför en stor risk för hälsan jämfört med de tidigare undersökningarna. Andelen som tror att det medför en stor risk att röka marijuana eller hasch då och då har sjunkit från 70 procent år 2005 till 61 procent år 2011. Dessutom har andelen minskat som tror att regelbunden användning av marijuana medför en stor risk, från 95 procent år 2001 till 91 procent år 2011.

Åsikter om minderåriga och bruk av alkohol

Enligt uppdragsgivarens önskemål tog vi med sex attitydfrågor om minderåriga och bruket av alkohol, eftersom detta speciellt lyfts fram i det alkohol- och narkotikapolitiska programmet för landskapet Åland.

Det första påståendet *Det är okej att minderåriga prövar på alkohol* höll endast 10 procent av de svarande med om. En betydligt större andel kvinnor var av en helt annan åsikt än männen då det gäller påståendet (68 % respektive 58 %).

Det påståendet som fick minst stöd var *Det är okej att vuxna bjuder alkohol till minderåriga*, som endast 7 procent höll med om. Kvinnorna var även gällande detta påstående i större utsträckning av helt annan åsikt än männen (78 % jämfört med 65 %).

Påståendet *Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg* fick understöd av 15 procent av de svarande (20 % av männen och 11 % av kvinnorna).

Nio procent var av den åsikten att *Det är okej att vuxna är berusade i minderårigas närvaro*. En betydligt större andel kvinnor var av en helt annan åsikt (62 % av kvinnorna jämfört med 40 % av männen),

Vi ställde även två frågor om föräldrarnas dryckesbeteende respektive om föräldrarnas attityder till ungdomarnas drickande har någon betydelse för ungdomarnas drickande, vilket nästan 80 procent av de svarande höll med om.

Ungdomarna själva höll dock inte i samma utsträckning med påståendet om att

föräldrars attityder till ungdomars drickande har betydelse för tonåringarnas drickande. Ungdomarna var istället i större utsträckning av den åsikten att föräldrarnas dryckesbeteende påverkar ungdomarnas dryckesbeteende.

Män spelar om pengar i större utsträckning än kvinnor

60 procent av de svarande uppgav att de köpt lotter eller satsat pengar på spel det senaste året. En signifikant större andel män uppgav att de hade spelat, 66 procent av männen jämfört med 54 procent av kvinnorna.

Då vi ser på andelen svarande som uppgett att de satsat pengar på spel den senaste veckan, så framkommer fler signifikanta skillnader. Männen hade i större utsträckning än kvinnorna uppgett att de gjort det (34 % jämfört med 21 % av kvinnorna). Endast 7 procent av 18-24-åringarna uppgav att de spelat för pengar jämfört med 37 procent av 50-59-åringarna. Det förekom även signifikanta skillnader då man ser på de svarandes utbildningsnivå, ju högre utbildning desto mindre andel svarade att de hade satsat pengar på spel den senaste veckan.

Om vi först tittar på det genomsnittliga spelande fördelat på alla respondenter, så spelade man i snitt för 6 euro per vecka: männen spelar för signifikant mer (9 euro/vecka) än kvinnorna (3 euro/vecka). Om vi endast tittar på dem som uppgett att de spelat åtminstone en gång under det senaste året, så stiger genomsnittet till 10 euro per vecka: männen spelar för mer pengar (14 euro/vecka jämfört med 6 euro/vecka för kvinnorna.)

Av de svarande som uppgett att de någon gång under det senaste året har satsat pengar på spel kan man på basen av enkätsvaren uppskatta att cirka 94 procent inte visar tendenser till riskabla spelvanor, medan nästan 6 procent visar det. Bland alla svarande kan man anta att 3 procent har riskabla spelvanor: nästan 6 procent av männen och 1 procent av kvinnorna.

Spelvanor – jämförelser med resultaten i andra undersökningar

Enligt en svensk befolkningsstudie har cirka 70 procent av Sveriges befolkning spelat om pengar det senaste året. På Åland uppgav en något lägre andel svarande att de spelat om pengar det senaste året (60 %).

I den svenska undersökningen framkom att män spelar oftare och för betydligt mer pengar än kvinnor. 74 procent av männen och 67 procent av kvinnorna i åldern 16-84 hade spelat det senaste året.

Drygt två procent av den svenska befolkningen har spelproblem och ytterligare fem

procent av befolkningen har viss risk för spelproblem. En halv procent av befolkningen anses vara spelberoende.

Enligt en svensk folkhälsoenkät från år 2010 har cirka 3 procent av befolkningen riskabla spelvanor: 4 procent av männen och 2 procent av kvinnorna. Bland de åländska respondenterna kan man också anta att 3 procent har riskabla spelvanor: nästan 6 procent av männen och 1 procent av de åländska kvinnorna.

Enligt en finsk folkhälsoundersökning om finländarnas spelproblem från år 2007 har 3 procent eller 130.000 finländare problem med att kontrollera sitt spelbeteende. Av dem har var tredje grava problem.

2. Inledning

I detta kapitel redogör vi kort för undersökningens bakgrund, syfte samt undersökningsmetod. Därefter tittar vi på för denna undersökning relevanta definitioner och begrepp, för att i det sista avsnittet i kapitlet kort redogöra för rapportens disposition.

2.1 Bakgrund, syfte och metod

ÅSUB fick i uppdrag av landskapsregeringens social- och miljöavdelning att kartlägga ålänningarnas bruk av alkohol och narkotika samt se om och i så fall hur bruket har förändrats sedan år 2001 respektive 2005. Undersökningen är alltså en uppföljning av två motsvarande undersökningar som åren 2001 och 2005 gjordes vid landskapets social- och miljöavdelning². För att möjliggöra jämförelser med resultaten i de tidigare undersökningarna, har vi i huvudsak använt samma frågor som användes i 2001- och 2005-års enkätundersökningar. Detta innebär att formuläret är testat bland ett stort antal svarande. Nytt för denna enkätundersökning jämfört med de tidigare är att några frågor om spelvanor ingår.

Förutom att vi jämfört undersökningens resultat med tidigare åländska undersökningars resultat har vi även där det varit möjligt och relevant jämfört resultaten med liknande svenska och finska undersökningars resultat. Vi har bland annat använt resultaten i Statens folkhälsoinstituts (FHIs) rapport om svenskarnas levnadsvanor³ och resultaten i Institutet för hälsa och välfärd (THLs) rapport om den finska vuxenbefolkningens hälsobeteende och hälsa⁴.

Huvudsyftet med undersökningen är att ta fram ett underlag till landskapsregeringen, med hjälp av vilket dagens alkohol- och narkotikapolitiska program år 2007-2011 kan utvärderas och det kommande programmet revideras och utvecklas. Det nu gällande programmets huvudmålsättningar är:

- Att minska totalkonsumtionen av alkohol

²Lilja J., Jordas S. (2002) Utvärdering av alkohol- och narkotikapolitiskt program för landskapet Åland 1996-2000 Åländsk utredningsserie 2002:1 och Undersökning om ålänningars alkohol- och narkotikabruk 2005 Åländsk utredningsserie 2006:1.

³Rapporten baseras på data från den årliga nationella folkhälsoenkät till ett obundet slumpmässigt urval av 20.000 personer i åldern 16-84 år, vars syfte är att visa hur befolkningen mår och följa förändringar i hälsa över tid som en del i uppföljningen av folkhälsopolitiken.

⁴I undersökningen (AVTK) har man följt upp levnadsvanorna hos finländare i åldern 15-64 år sedan år 1978 genom en årlig postenkät. År 2010 besvarades enkäten av 2.826 finländare. Källa: Helakorpi S., Pajunen T., Jallinoja P., Virtanen S., Uutela A. Den finländska vuxenbefolkningens hälsobeteende och hälsa, våren 2010; (sammandrag på svenska). Institutet för hälsa och välfärd (THL), Rapport 15/2011.

- Höja alkoholdebutåldern
- Ett narkotikafritt samhälle
- Minska skadeverkningarna

Såsom det står i *Alkohol- och narkotikapolitiskt program år 2007-2011 för landskapet Åland*:

Målet för den åländska alkoholpolitiken är att minska alkoholkonsumtionen och höja alkoholdebutåldern, medan målet för narkotikapolitiken är ett narkotikafritt samhälle.

En konsekvent och restriktiv alkoholpolitik är en av grundförutsättningarna för en effektiv narkotikapolitik!

De alkoholpolitiska insatserna riktas främst mot berusningsdrickandet och mot att minderåriga idag lätt får tag i alkohol. De narkotikapolitiska insatserna riktas mot tillgången och efterfrågan på narkotika i syfte att stoppa nyrekryteringen, förmå missbrukare att upphöra med användningen av narkotika samt strypa tillgången på narkotika.

Kartläggningen utfördes som en enkätundersökning våren 2011 till ett slumpmässigt urval på 1.034⁵ personer bosatta på Åland i åldern 18-69 år. Den totala rampopulationen 18-69 åringar bosatta på Åland var vid urvalstillfället 18.652 (mars 2011).

Under perioden mitten av mars till början av maj 2011 inkom 651 svar, vilket ger en svarsprocent på 64⁶. Svarsprocenten är nästan lika hög som i undersökningen från år 2001 (65 %) och klart lägre än den i 2005-års undersökning (70 %).

2.2 Viktning och bakgrundsvariabler

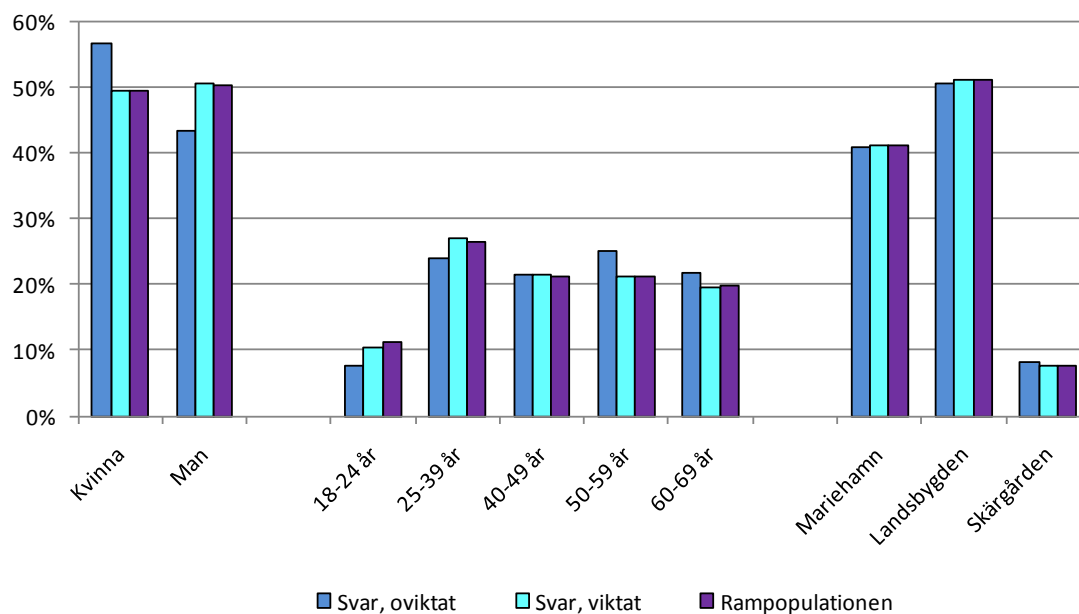
Fördelningen av kön och ålder överensstämmer inte helt hos de svarande i förhållande till hur den åländska befolkningen ser ut (rampopulationen). Som vi ser i *Figur 1* har fler kvinnor (57 %) än män (43 %) besvarat enkäten. För att korrigera sådana skevheter har svarsmaterialet viktats, vilket innebär att man justerar de olika grupperna av svarande så att deras andel (vikt) sammanfaller med hur den totala åländska befolkningen i åldern 18-69 utifrån kön och ålder ser ut.

Samtliga resultat i rapporten bygger på det viktade materialet. I det två tidigare undersökningarna framkommer det dock inte om resultaten är viktade eller inte.

⁵ Från det ursprungliga urvalet på 1.034 ålänningar togs 10 stycken bort, eftersom dessa personers enkätformulär kom i retur på grund av att personerna var okända, hade flyttat eller vistades utomlands.

⁶ Förutom dessa 651 svar inkom 9 svar försent och kunde inte beaktats i datakörningarna. De öppna svaren har dock använts.

Figur 1. Andelen svarande (oviktat och viktat) och motsvarande andel för den åländska befolkningen i rampopulationen enligt bakgrundsvariablerna kön, ålder och hemregion

Viktningen medför alltså att svaren bättre beskriver rampopulationens åsikter, medan eventuella systematiska skillnader mellan de som svarat och de som låtit bli att svara på enkäten inte korrigeras genom viktning.

Det finns flera antaganden om svarsbenägenhet vid den här typen av undersökningar: dels att personer som inte känner sig berörda låter bli att svara och dels att vissa personer tycker att det känns för personligt att svara. Dessutom är det relativt vanligt att svarande underskattar sin alkoholkonsumtion, speciellt storkonsumenter tenderar att underskatta sin konsumtion.⁷

I en svensk statistisk årsrapport från år 2010 konstateras att alkoholvanor ofta är ett känsligt område och att det är svårt för människor att ge en korrekt beskrivning av hur ofta och hur mycket man dricker. En försvårande omständighet är också att vissa former av alkohol (smugglad och hembränd) har en koppling till olagliga aktiviteter. Såsom det står i den svenska rapporten:

”Beräkningar av alkoholkonsumtion i allmänhet och oregistrerad alkohol i synnerhet är ett område som utmanar den metodinriktade alkoholforskningen, och framförallt den forskning som baseras på frågeundersökningar riktade till den

⁷ Poikolainen, K., Podkletnova, I., Alho, H. (2002). Accuracy of quantity-frequency and graduated frequency questionnaires in measuring alcohol intake: comparison with daily diary and commonly used laboratory markers. *Alcohol & Alcoholism*, Vol. 37 (No. 6), pp. 573-576.

allmänna befolkningen.”⁸

Även tidpunkten på året då enkäten skickas ut kan påverka resultaten.⁹ Ett par svarande har nämligen framhållit att de dricker mera alkohol sommar- än vintertid.¹⁰

”Dessa frågor är svåra, för jag och min fru dricker nästan ingenting vintertid men när vi är ute med båten sommartid blir det mera...”

Bakgrundsvariabler

Vi har granskat svaren mot olika grupper av bakgrundsvariabler: kön, ålder, hemregion och högsta utbildning (se *Tabell 1* i bilagan).¹¹ I rapporten har vi först presenterat varje frågas resultat utifrån kön (inklusive totalt) och i vissa fall utifrån någon av övriga nedanstående bakgrundsvariabler.

- *Kön: Kvinna och Man*
- *Åldersgrupper: 18-24 år¹², 25-39 år, 40-49 år, 50-59 år och 60-69 år*
- *Hemregion: Mariehamn, Landsbygden och Skärgården*
- *Högsta utbildning: Grundskola/folkskola/mellanskola, Yrkesskola/institut/gymnasium och Universitet/högskola*

Det är viktigt att hålla i minnet att de slutsatser som man kan dra om en rampopulation är behäftade med en viss osäkerhet, när de bygger på resultat från en undersökning med slumpmässigt urval och att osäkerheten ökar, när undergrupperna blir små.¹³

Om det funnits signifikanta skillnader inom någon grupp, det vill säga en statistiskt säkerställd skillnad, har vi kort redogjort för dem. I figurerna markeras signifikanta skillnader med en stjärna*. Med signifikanta skillnader avses nivå 0,05 eller lägre, det vill säga att sannolikheten är minst 95 % att en skillnad faktiskt beror på just den oberoende variabeln.

⁸ Ramstedt, M., Boman, U., Engdahl, B., Sohlberg, T. & Svensson, J., (2010) Tal om alkohol 2010. En statistisk årsrapport från Monitor-projektet.

⁹ Detta gäller speciellt fråga 18 *Tänk tillbaka på de senaste 30 dagarna. Hur ofta har du vid ett och samma tillfälle druckit en alkoholmängd motsvarande minst 24 cl starksprit?*

¹⁰ Enkäten till 2001-års undersökning skickades ut i mitten av augusti liksom 2005-års enkät, medan 2011-års enkät skickades i mars.

¹¹ Resultaten har inte presenterats för bakgrundsvariablerna civilstånd och huvudsaklig sysselsättning på grund av för få observationer i grupperna *skild* och *änka/änkling* samt *föräldra-/vårdledig/övrigt hemarbete, arbetslös* och *annat*. Dessutom överensstämmer resultaten gällande svarandes huvudsakliga sysselsättning ofta i stort med resultaten gällande respondenternas ålder.

¹² Gruppen kallas ”ungdomsgruppen” i denna och tidigare rapporter.

¹³ Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2005) Metodpraktikan

2.3 Definitioner och begrepp

I detta avsnitt har vi samlat relevanta definitioner och begrepp. De flesta definitioner nedan har hämtats från THLs (Institutet för hälsa och välfärd) statistiska årsbok om alkohol och narkotika 2010 samt från THLs hemsida. Definitioner gällande spelproblem har vi hämtat från FHI's (Statens folkhälsoinstitut) hemsida samt från den åländska läroboken *GAPRO CARE-projektet Spelprevention, spelproblematik och vårdpolicyprogram*.

- **Alkohol dryck:** Dryck för njutningsändamål, vilken innehåller över 2,8 volymprocent etylalkohol.
- **Stark alkohol dryck:** Alkoholhalten är över 22 volymprocent etylalkohol. Till denna kategori hör brännvin och övriga starka drycker.
- **Svag alkohol dryck:** Alkoholhalt är högst 22 volymprocent etylalkohol. Till denna kategori hör vin, cider, long drink och öl, dvs. maldrycker.
- **Starkvin:** Av vin eller fruktvin tillverkad dryck med tillsatt etylalkohol, vars alkoholhalt är högst 22 volymprocent etylalkohol.
- **Lättvin eller fruktvin:** Av vindruvor, frukt eller bär genom jäsnings tillverkad dryck, vars alkoholhalt är högst 15 volymprocent etylalkohol och som inte innehåller tillsatt etylalkohol.
- **Cider:** Av färsk eller torkade äpplen eller päron eller av juice genom jäsnings tillverkat fruktvin, vars alkoholhalt är högst 8,5 volymprocent etylalkohol och som inte innehåller tillsatt etylalkohol.
- **Long drink-dryck:** En dryck som tillverkas genom jäsnings eller genom att tillsätta destillerat sprit. En long drink-dryck som tillverkas genom jäsnings innehåller högst 4,7 volymprocent etylalkohol. Destillerat sprit tillsätts endast i så kallade starka long drink-drycker, som innehåller högst 5,5 volymprocent etylalkohol och som får säljas endast i Alkos affärer och i A- och B-restauranger.
- **A-restauranger:** Tillstånd att servera alla slags alkohol drycker.
- **B-restauranger:** Tillstånd att servera alkohol drycker med en alkoholhalt på högst 22 volymprocent.
- **Maldrycker:** Innefattar starköl och mellanöl. Starköl är en i huvudsak av malt genom jäsnings tillverkad dryck, vars alkoholhalt är över 4,7 volymprocent etylalkohol. Mellanöl är en i huvudsak av malt genom jäsnings tillverkad dryck, vars alkoholhalt är högst 4,7 volymprocent etylalkohol.
- **Alkohol konsumtion:** Registrerad och oregistrerad alkohol konsumtion i hemlandet. Begreppet konsumtion avser alkohol konsumtion på nationell nivå.
- **Registrerad konsumtion:** Detaljhandelsförsäljning av alkohol drycker och servering av alkohol i hemlandet: (omfattar försäljning i Alkos butiker till detaljhandelskunder, leveranser av alkohol drycker till livsmedelsbutiker och restauranger med

serveringstillstånd.) Begreppet konsumtion avser konsumtion av alkoholdrycker på landsnivå.

- Oregistrerad konsumtion: Alkoholdrycker som resenärer importerar, alkohol som (finländska/åländska) turister dricker i utlandet, hemtillverkning av alkoholdrycker och olaglig hemtillverkning, smuggling samt T-sprit och andra surrogat. Den oregistrerade konsumtionen beräknas på basis av undersökningar.
- Åldersgränser för köp av alkoholdrycker: I detaljhandel får 18 år fyllda personer köpa svaga alkoholdrycker och 20 år fyllda alla alkoholdrycker. I fråga om servering är åldersgränsen 18 år. Drycker med 1,2-2,8 volymprocent etylalkohol får säljas och serveras till personer som är minst 18 år.¹⁴
- Storkonsumenter av alkohol: En man som på en gång intar sju restaurangportioner alkohol eller mer eller intar mer än 24 restaurangportioner alkohol per vecka. En kvinna som på en gång intar fem restaurangportioner alkohol eller mer eller som intar mer än 16 restaurangportioner alkohol per vecka¹⁵
- Rusmedel: Ämnen som intas för att man ska känna välbefinnande eller berusning. De vanligaste rusmedlen i Finland är alkohol, tobak, mediciner som påverkar det centrala nervsystemet, lösningsmedel, cannabis, amfetamin och opiater.¹⁶
- Narkotika: Ett allmänbegrepp som omfattar narkotiska ämnen samt de läkemedel som påverkar det centrala nervsystemet och som kan användas i berusningssyfte.¹⁷
- Spelproblem är relaterat till hur personen själv uppfattar situationen, hur personens omgivning uppfattar situationen, samt hur själva situationen ser ut och de negativa konsekvenserna av den och vilka personer dessa drabbar.
- Spelmissbruk kan handla om höga insatser och hög spelupptagenhet eller att personen helt prioriterar spelandet framför andra aktiviteter. Spelmissbruk kan leda till ett spelberoende.¹⁸
- Spelberoende innebär att inte kunna kontrollera sitt spelande och att spelandet har lett till allvarliga negativa konsekvenser. Beroende av spel har många likheter med andra missbruk, till exempel alkohol- och narkotikamissbruk.¹⁹

¹⁴ Definitionerna ovan är hämtade ur THLs statistiska årsbok om alkohol och narkotika 2010.

¹⁵ http://www.ktl.fi/portal/svenska/halsoteman/levnadsvanor_och_halsa/alkohol,_droger_och_andra_rusmedel/hogkonsumtion_av_alkohol/

¹⁶ Definitionen är hämtad från THLs hemsida:

http://www.ktl.fi/portal/svenska/halsoteman/levnadsvanor_och_halsa/alkohol,_droger_och_andra_rusmedel/rusmedelsberoendet/.

¹⁷ Definitionen är hämtade ur THLs statistiska årsbok om alkohol och narkotika 2010.

¹⁸ De två ovanstående definitionerna gällande spel är hämtade ur den åländska läroboken GAPRO CARE-projektet Spelprevention, spelproblematik och vårdpolicyprogram.

¹⁹ Definitionen finns på Statens folkhälsoinstituts hemsida <http://www.fhi.se/Vart-uppdrag/Spelprevention/Vad-ar-spelproblem/>.

2.4 Rapportens disposition

I kapitlen 3-7 presenteras undersökningens resultat. Ofta utgör avsnittsrubrikerna själva frågeformuleringen i enkäten. I kapitel 3 redogörs kort för svaren på frågan om den svarande röker respektive snusar. I det fjärde kapitlet redogörs för de svarandes alkoholvanor: hur ofta och hur mycket öl/cider, vin, starkvin och starka alkoholdrycker de brukar dricka samt hur ofta de brukar konsumera en alkoholmängd motsvarande 24 cl starksprit. På basen av frågorna 10-17 uppskattas den totala årliga alkoholkonsumtionen per person. I samma kapitel presenteras Alkos statistik över alkoholförsäljning samt uppskattas inköpen av alkohol på färjor och flyg. I kapitlet redovisas även uppskattad alkoholkonsumtion per svarande på basen av enkätsvaren samt den uppskattade verkliga alkoholkonsumtionen per invånare. Efter varje redovisning av frågornas resultat har vi när det varit möjligt jämfört resultaten med dem i 2001- och 2005-års undersökningsrapporter. Ibland har även relevanta uppgifter från finska och svenska undersökningar använts.

I kapitel 5 redogör vi för hur många gånger de svarande uppgett att de använt olika rusmedel de senaste fem åren, för att i det följande kapitlet presentera resultaten gällande de svarandes attityder gentemot rökning samt bruk av alkohol och narkotika. Nytt för denna undersökning är att vi även ställde attitydfrågor gällande minderåriga och bruket av alkohol.

I det sista kapitlet redogör vi för svaren på de tre frågorna gällande spelvanor. Eftersom frågor om spelvanor inte har ingått i tidigare åländska undersökningar, jämförs resultaten med dem från andra undersökningar om spelvanor och –spelproblem.

I rapporten ingår vissa kommentarer som de svarande gett, för att ge sina personliga synpunkter gällande bruk av alkohol, narkotika eller spelande. De utgör exempel på de svarandes synpunkter, medan ÅSUB som undersökande myndighet inte tar ställning till de enskilda kommentarerna utan ser som sin uppgift att belysa den bredd och mångfald som framträder i materialet. Hela 141 svarande har valt att lämna personliga synpunkter.

3. Tobaksvanor på Åland

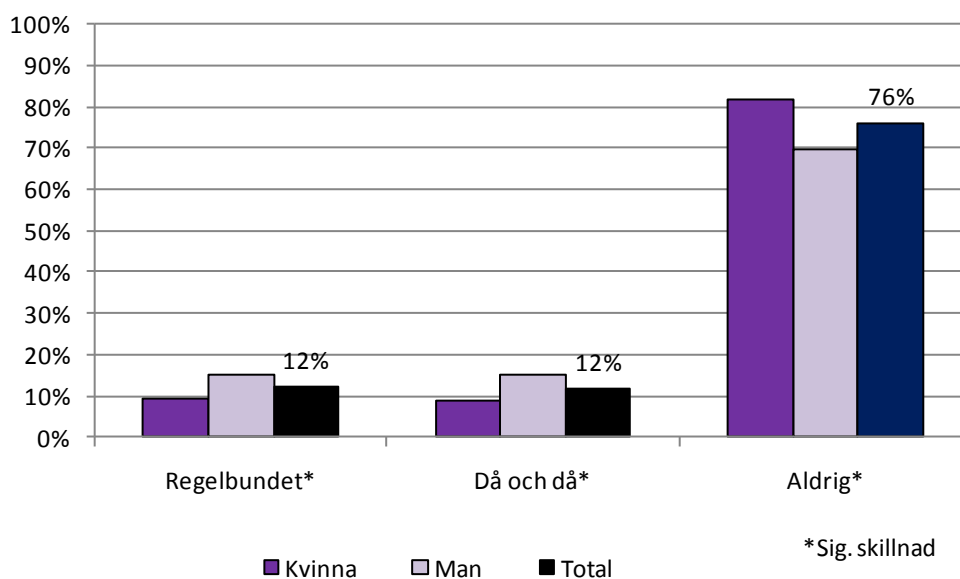
I detta kapitel behandlas svaren på frågorna i frågeformuläret gällande rökning och snusning: ”Röker du?” och ”Snusar du?”.²⁰ De svarande uppmanades kryssa för ett av följande svarsalternativ:

- *Regelbundet*
- *Då och då*
- *Aldrig*

3.1 ”Röker du?”

På frågan ”Röker du?” svarade 485 respondenter eller 76 procent att de aldrig röker, medan vardera 12 procent uppgav att de röker då och då respektive att de röker regelbundet, det vill säga 24 procent uppgav att de röker.

Figur 2. Röker du? (andelen svarande per kön)

När vi analyserar svaren framkommer signifikanta skillnader mellan könen, åldersgrupperna samt mellan de svarandes utbildningsnivå. I figuren ovan presenteras resultatet på frågan fördelat efter kön och i figuren nedan enligt högsta utbildningsnivå.

Män uppgav i större utsträckning än kvinnor att de röker regelbundet eller då och då,

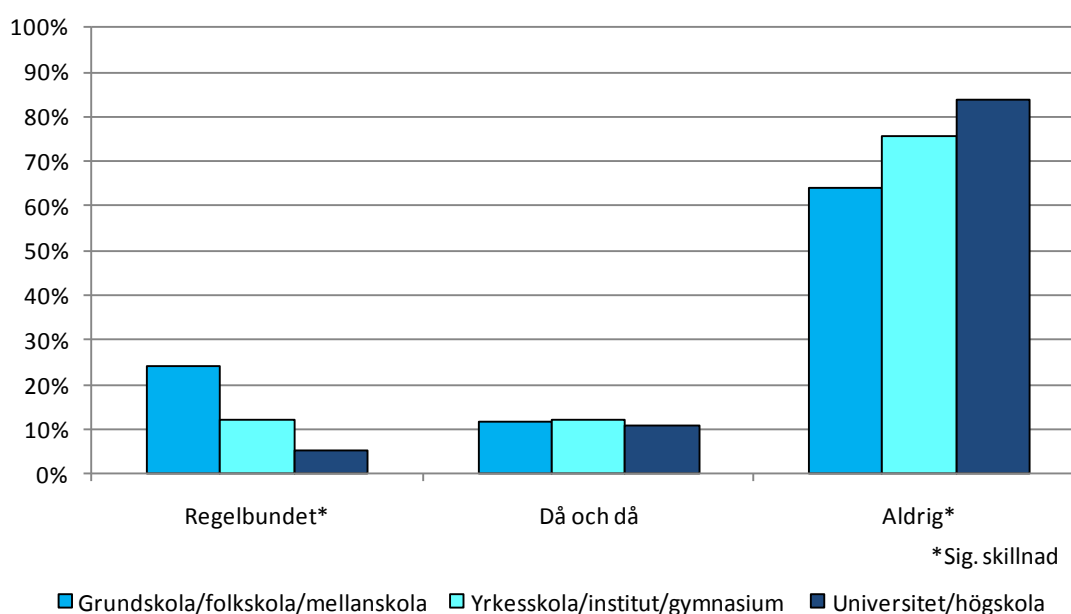
²⁰ I de tidigare undersökningarna ställdes frågan ”Röker eller snusar du nu?”, men i denna undersökning valde vi alltså att dela upp frågan.

medan betydligt fler kvinnor svarade att de aldrig röker. Totalt uppgav 30 procent av männen att de röker (regelbundet eller då och då) jämfört med 18 procent av kvinnorna. 15 procent av männen röker regelbundet jämfört 9 procent av kvinnorna. Nedan följer en kommentar som en man i 35-40-års ålder gett:

”Det är ju ett absolut faktum att man skadar sig själv och sakta filar ner sin livstid. Så det är ju ett val man gör: kortare liv + rökning=sant”

Hela 35 procent av ungdomarna (18-24-åringar) röker, varav 10 procent regelbundet och 25 procent då och då. En signifikant större andel yngre svarande uppgav att de röker då och då jämfört med de övriga åldersgrupperna.

Figur 3. Röker du? (andelen svarande enligt deras högsta utbildning)

Fler svarande med högsta utbildning på grundskolenivå uppgav att de röker regelbundet, medan svarande med universitets- eller högskoleutbildning i större utsträckning uppgav att de aldrig röker. Nästan en fjärdedel av dem med utbildning på grundskolenivå uppgav att de röker regelbundet jämfört med 5 procent av dem med universitets- eller högskoleutbildning.

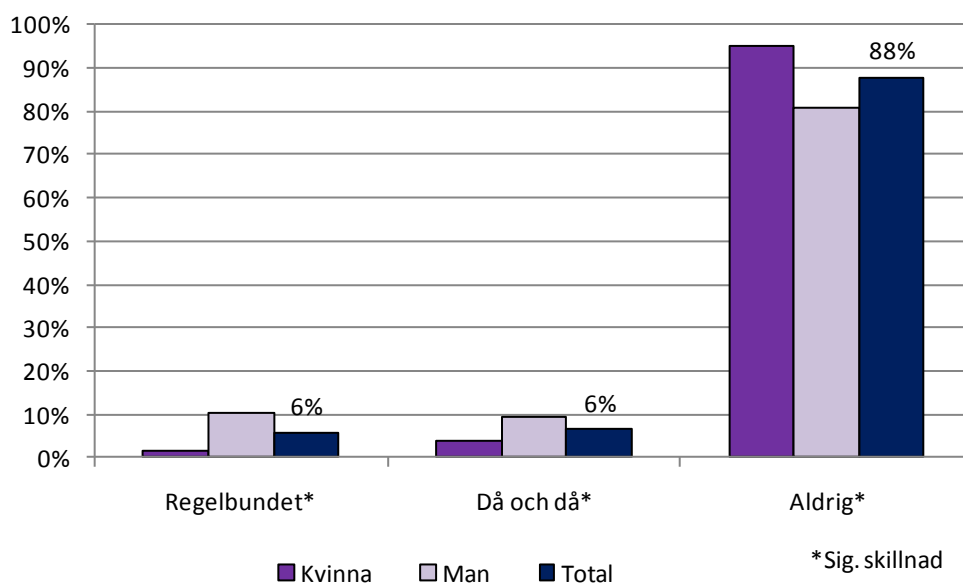
3.2 ”Snusar du?”

Hela 88 procent av de som svarat på frågan hade kryssat för svarsalternativet *Aldrig*, medan 12 procent uppgav att de snusar (regelbundet eller då och då). Andelen svarande

som uppgav att de aldrig snusar var något högre än andelen som uppgav att de aldrig röker.

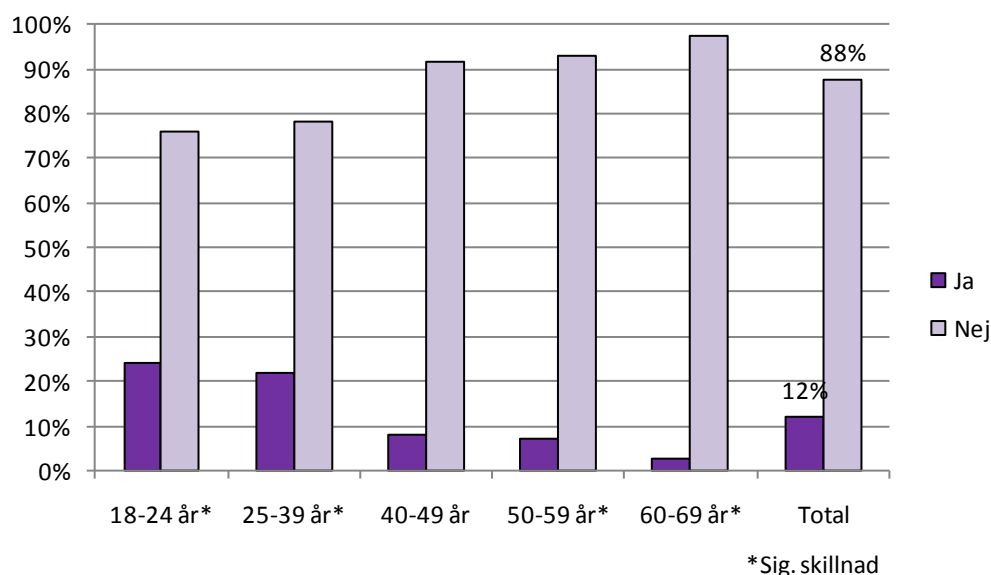
”Jag anser att rökning är värre än snusning, för rökning drabbar även andra än rökaren.” Kvinna i 40-års ålder

Figur 4. Snusar du? (andelen svarande per kön)

Då det gäller frågan om de svarande snusar, så finns det liksom frågan om rökning signifikanta skillnader mellan könen, men här är skillnaderna mellan könen än mer tydliga. Nästan en femtedel av männen uppgav att de snusar (då och då eller regelbundet) jämfört med 5 procent av kvinnorna. En tiondel av männen snusar regelbundet jämfört med 1 procent av kvinnorna.

Figur 5. Snusar du? (andelen svarande per åldersgrupp)

I figuren ovan har vi slagit ihop svarsalternativen *Regelbundet* och *Då och då* till *Ja*. Av de som svarat på frågan uppgav 12 procent att de snusar, medan 88 procent uppgav att de aldrig gör det. En signifikant större andel 18-39-åringar (24 % av 18-24-åringarna och 22 % av 25-39-åringarna) snusar jämfört med endast tre procent av 60-69-åringarna.

Jämförelser med resultaten i tidigare åländska undersökningar

I de två tidigare undersökningarna skiljde man inte på rökare och snusare, utan frågade ”Röker eller snusar du nu?” För att kunna jämföra resultaten med denna undersöknings resultat har vi sålunda slagit ihop svaren på de båda separata frågorna ”Röker du?” och ”Snusar du?”.²¹

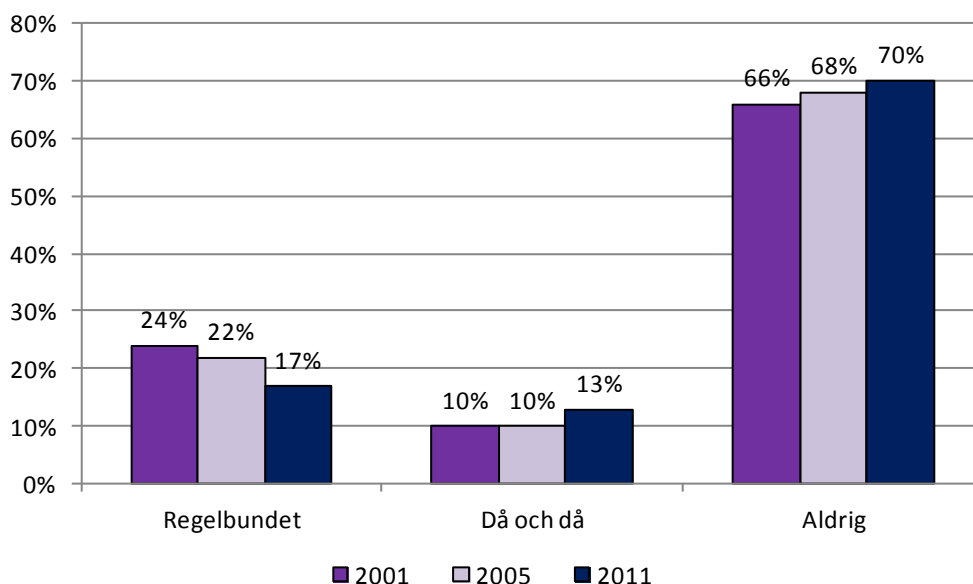
Andelen svarande som uppgav att de röker/snusar regelbundet har sjunkit från 24 procent år 2001 till 22 procent år 2005 (29 % år 1995). Både år 2001 och 2005 uppgav 10 procent att de rökte/snusade sporadiskt (se figuren nedan).

Enligt denna undersökning snusar och/eller röker 17 procent av de svarande regelbundet och 13 procent då och då.²² Vi kan sålunda se att andelen svarande som röker/snusar regelbundet ytterligare har sjunkit något, medan andelen svarande som röker/snusar sporadiskt har ökat något.

²¹ Vi har valt det svarsalternativ (”Regelbundet”, ”Då och då” eller ”Aldrig”) som man röker respektive snusar mest frekvent.

²² Av de svarande röker 12 procent regelbundet och likaså 12 procent då och då, medan vardera 6 procent snusar regelbundet respektive då och då.

Figur 6. "Röker eller snusar du?" (andelen svarande år 2001, 2005 och 2011)

I det alkohol- och narkotikapolitiskt programmet år 2007-2011 för landskapet Åland lyfts särskilt ungdomarnas bruk av tobak fram:

Tobaksrökningen är en av inkörsportarna till drogmissbruk och det är därför viktigt att även det förebyggande arbetet är effektivt i de åländska skolorna.

Det finns några effektiva och vetenskapligt väl underbyggda metoder att reducera bruk av tobak. De två främsta är tobaksförbud i skolan med aktiv övervakning och med sanktioner för elever som överträder förbudet, samt program för att stöda föräldrar.

Andelen ungdomar i åldern 18-24 år som uppgav att de röker/snusar regelbundet har minskat från 33 procent år 2001 till 26 procent år 2005, för att år 2011 ytterligare ha minskat till 18 procent. Däremot har andelen ungdomar som röker/snusar då och då ökat de senaste tio åren, från 12 procent till hela 22 procent år 2011 (uppgifter för år 2005 saknas). Om vi slår ihop svarsalternativen *Regelbundet* och *Då och då* kan vi konstatera att skillnaderna inte är lika stora: år 2001 rökte/snusade 45 procent av 18-24-åringarna jämfört med 40 procent år 2011.

Jämförelser med resultaten i en svensk undersökning

Enligt resultaten i den svenska nationella folkhälsoenkäten så röker över en miljon svenskar och nästan lika många snusar. 13 procent av svenskarna röker dagligen: 13 procent av kvinnorna och 12 procent av männen. I den åländska undersökningen uppgav en nästan lika stor andel av de svarande (12 %) att de röker regelbundet: de åländska kvinnorna (9 %) röker i mindre utsträckning än de åländska männen (15 %).

Totalt 12 procent av svenskarna uppgav att de snusar dagligen: en femtedel av de svenska männen jämfört med 4 procent av kvinnorna. Andelen åländska respondenter som uppgav att de snusar regelbundet var endast 6 procent: en tiondel av de åländska männen och endast en procent av de åländska kvinnorna.

Det är alltså något vanligare bland svenska kvinnor att vara dagligrökare, medan det är vanligare bland svenska män att snusa dagligen. En signifikant större andel åländska män jämfört med åländska kvinnor är dock både rökare och snusare.

Jämförelser med resultaten i finska undersökningar

Enligt en undersökning av finländarnas nikotinberoende²³ röker en knapp miljon finländare.

Enligt THLs rapport om den finländska vuxenbefolkningens hälsobeteende och hälsa har tobaksrökningen på lång sikt minskat, medan den dagliga rökningen på kort sikt år 2010 låg på ungefär samma nivå som året innan. I den yngsta åldersgruppen har den dagliga rökningen till och med ökat något.

Enligt den finska rapporten rökte 16 procent av de finländska kvinnorna dagligen och 23 procent av de finska männen, medan 9 procent av de åländska kvinnorna och 15 procent av de åländska männen uppgav att de röker regelbundet. En större andel av de finska männen och kvinnorna röker alltså dagligen jämfört med andelen åländska män och kvinnor som röker regelbundet.

Vidare konstaterades i den finska rapporten att daglig rökning är vanligare bland dem som hör till den lägsta utbildningsgruppen, vilket överensstämmer med resultaten i denna undersökning.

Enligt resultaten i den finska enkätundersökningen *Hälsa i skolan* har andelen rökfria unga klart ökat under 2000-talet.²⁴ År 2011 uppgav knappt hälften av eleverna i klasserna 8 och 9 i grundskolan och i gymnasiet att de aldrig rökt, medan en fjärdedel av eleverna i yrkesläroanstalterna svarade att de aldrig rökt. 15 procent av eleverna i klasserna 8 och 9 i grundskolan röker för närvarande dagligen. Motsvarande siffra för gymnasieeleverna är 9 procent, medan nästan 40 procent av eleverna i yrkesläroanstalterna röker dagligen.

²³ Källa: Pfizers och Ipsos Mori Researchs undersökning där 1.000 finländare deltog.

²⁴ Källa: THLs hemsida <http://www.thl.fi/doc/sv/26562>. Enkäten *Hälsa i skolan* genomfördes år 2011 i landskapen Norra, Västra, Sydvästra och Inre Finland och på Åland. Enkäten besvarades av eleverna i klasserna 8 och 9 i grundskolan och årskurserna 1 och 2 i gymnasiet och yrkesläroanstalterna.

4. Alkoholvanor på Åland

I detta kapitel presenteras och analyseras svaren på frågorna gällande konsumtion av öl, cider, long drinks eller liknande drycker, vin, starkvin och starka alkoholdrycker. De svarande fick uppge dels hur ofta de brukar dricka respektive alkoholdryck och dels ange hur mycket de brukar dricka vid varje tillfälle.²⁵ På basen av dessa svar har sedan de svarandes totala alkoholkonsumtion grovt uppskattats i avsnitt 4.6.

Av respondenterna uppgav cirka 93 procent att de dricker alkohol, medan 7 procent lämnade frågorna om alkoholkonsumtion obesvarade eller uppgav att de inte dricker alkohol. Flera nykterister har kommenterat att de ofta måste försvara sin nykterhet:

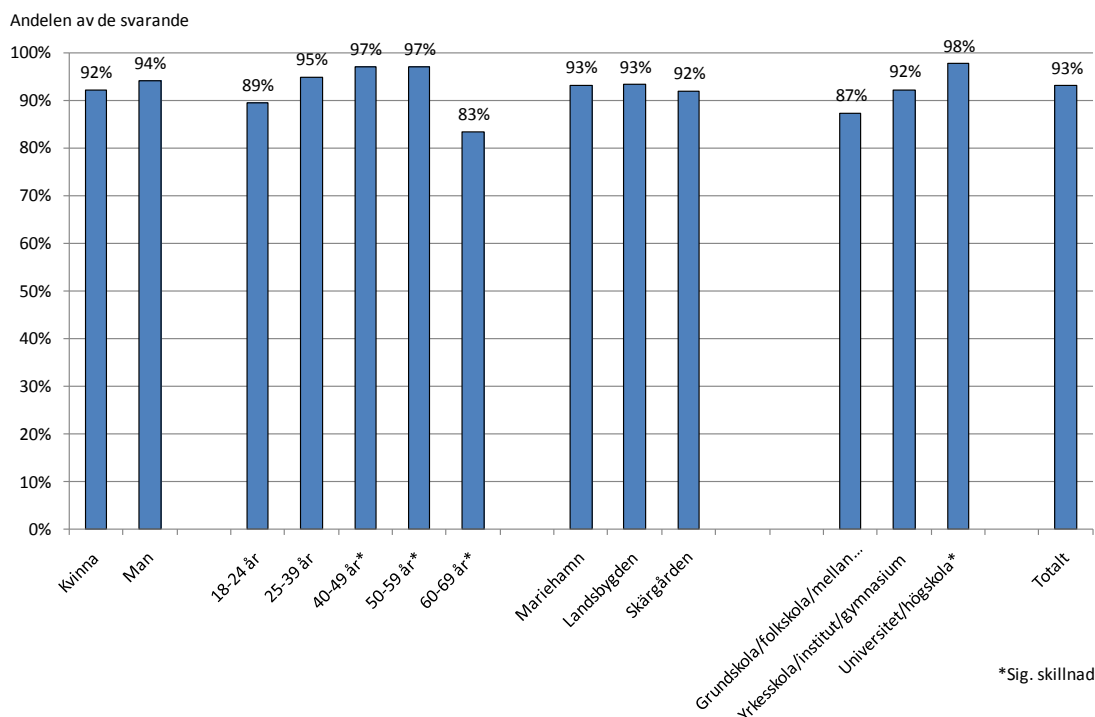
”Det är tufft för den som vill tacka nej, då normen är att man ska dricka.”

Kvinna i 35-års ålder

”Som nykter upplevs man ofta som obekvämt på fester och får ta emot gliringar.”

Kvinna 55-års ålder

Figur 7. Andel av de svarande som uppgav att de brukar dricka alkohol

Man kan alltså uppskatta att runt 7 procent av respondenterna aldrig dricker alkohol. Det framkom inte några signifikanta skillnader mellan könen, vilket det däremot gjorde

²⁵ De som aldrig dricker alkohol uppmanades hoppa över frågorna om alkoholkonsumtion och gå till fråga 19 gällande inköp av alkohol på färjor och flyg.

när vi såg på de svarandes ålder (se figuren ovan). I den äldsta åldersgruppen var nykteristernas andel störst.

Jämförelser med resultaten i 1995-års undersökning

I 1995-års undersökning frågade man uttryckligen respondenterna om de under det senaste året har druckit alkoholdrycker, vilket man inte gjorde i de senare undersökningarna. Vi har dock i denna undersökning grovt uppskattat andelen nykterister till knappt 7 procent på basen av de svarandes kommentarer och det faktum att de lämnat frågorna gällande alkoholkonsumtion obesvarade. Detta är samma andel som i 1980- och 1995-års undersökning.

Redan i 1995-års undersökning konstaterades att andelen nyktra inte ändrats sedan år 1980, men att det verkar som om skillnaden mellan könen har jämnats ut. Enligt resultaten i denna undersökning har vi redan konstaterat att skillnaderna mellan könen inte är statistiskt säkerställda, 92 procent av kvinnorna dricker alkohol jämfört med 94 procent av männen.

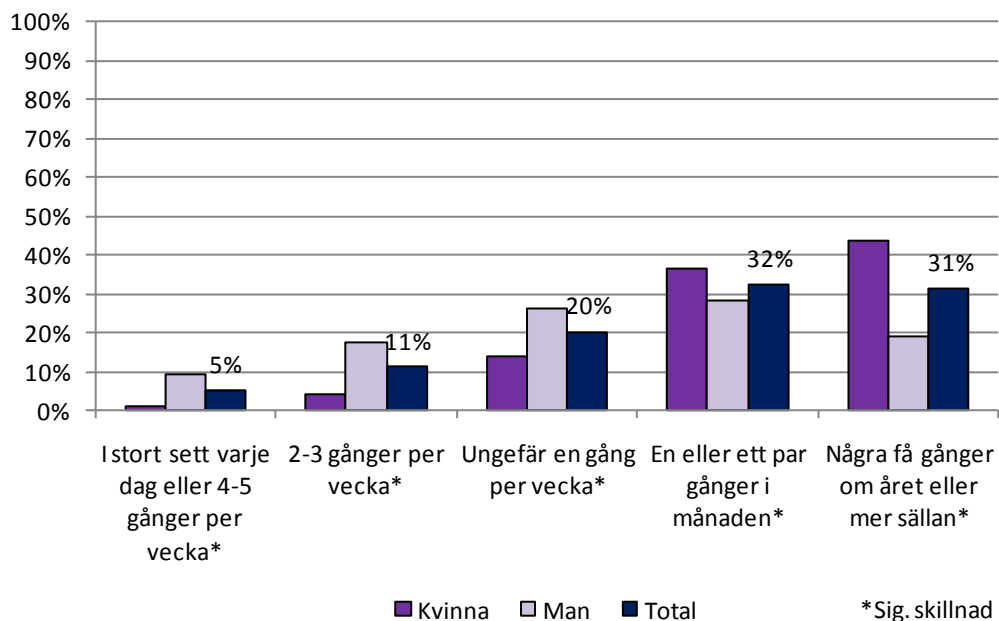
4.1 ”Hur ofta och hur mycket öl brukar du dricka?”

På frågan ”Hur ofta brukar du dricka öl, cider, Long drinks eller liknande drycker (med en alkoholstyrka som mellan- eller starköl)?” kunde man välja ett bland följande svarsalternativ:

- *I stort sett varje dag*
- *4-5 gånger i veckan*
- *2-3 gånger i veckan*
- *Ungefär en gång i veckan*
- *Ett par gånger i månaden*
- *Ungefär en gång i månaden*
- *Några få gånger om året*
- *En gång om året, eller mer sällan*

I figurerna nedan har vi för åskådlighetens skull slagit ihop flera svarsalternativ.

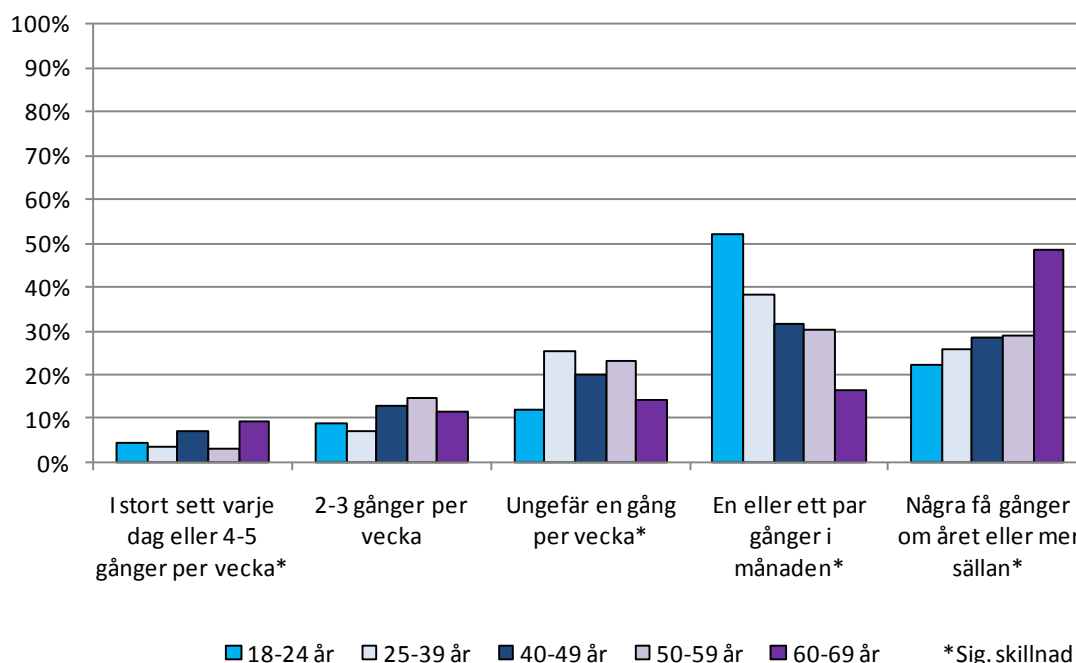
Figur 8. "Hur ofta brukar du dricka öl, cider, long drinks eller liknande drycker?" (andelen svarande per kön)

Som vi ser i figuren ovan svarade fem procent att de dricker öl i stort sett varje dag eller 4-5 gånger i veckan. Drygt en tiondel uppgav 2-3 gånger per vecka och en femtedel ungefär en gång per vecka. Nästan en tredjedel uppgav att de dricker öl en eller ett par gånger i månaden och drygt 30 procent några få gånger om året eller mer sällan. Drygt en tredjedel av de svarande dricker alltså öl minst en gång per vecka och nästan två tredjedelar ett par gånger i månaden eller mer sällan.

Det finns signifikanta skillnader mellan kvinnors och mäns dryckesfrekvens av öl. Över hälften av männen uppgav att de brukar dricka öl minst en gång i veckan jämfört med en femtedel av kvinnorna. Kvinnorna uppgav däremot i större utsträckning att de dricker öl ett par gånger i månaden eller mer sällan (80 % av kvinnorna och 47 % av männen).

Figur 9. ”Hur ofta brukar du dricka öl, cider, long drinks eller liknande drycker?” (andelen svarande per åldersgrupp)

Hela 75 procent av 18-24-åringarna uppgav att de dricker öl ett par gånger i månaden eller mer sällan. Endast 25 procent av ungdomarna dricker öl en gång i vecka eller oftare jämfört med snittet på 37 procent. Som vi ser i figuren ovan svarade drygt hälften av ungdomarna att de dricker öl en eller ett par gånger i månaden.

Nästan hälften av 60-69-åringarna svarade att de dricker öl några få gånger om året eller mer sällan. Det verkar finnas två kontrastgrupper bland 60-69-åringarna; de som uppgett att de brukar dricka öl ”I stort sett varje dag eller 4-5 gånger per vecka” (9 % jämfört med snittet på 5 %) respektive de som dricker öl ”Några få gånger om året eller mer sällan” (48 % jämfört med snittet på 31 %).

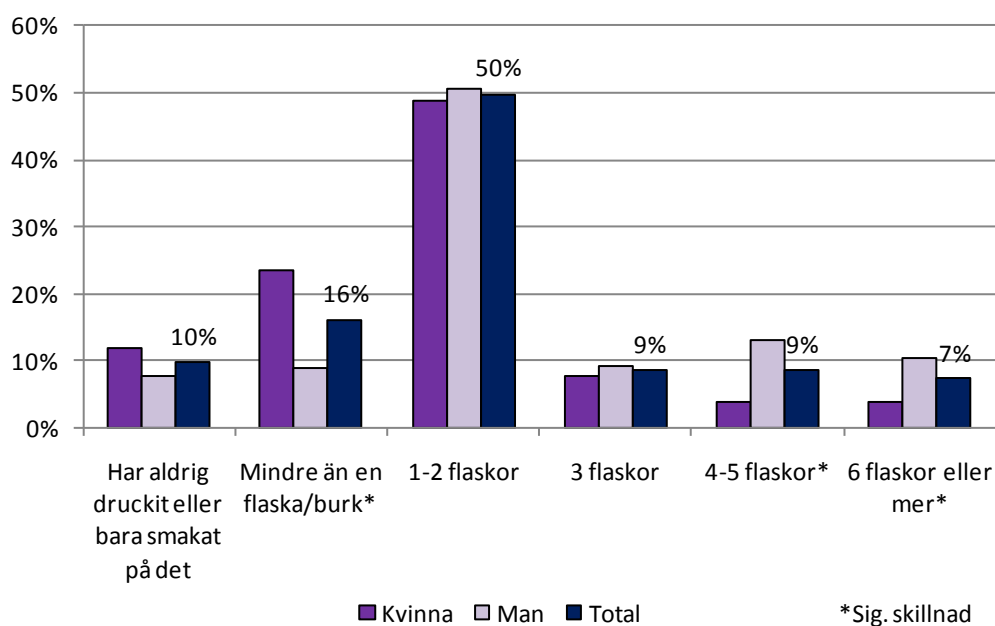
På frågan ”Ungefär hur mycket öl, cider, long drinks eller liknande drycker brukar du dricka vid varje tillfälle?” kunde man kryssa för ett av följande svarsalternativ:

- *Har aldrig druckit eller bara smakat på det*
- *Mindre än en flaska/burk (33 cl)*
- *1-2 flaskor (ungefär ½ liter)*
- *2 flaskor*
- *3 flaskor (ungefär 1 liter)*
- *4-5 flaskor*

- 6-9 flaskor (2-3 liter)
- 10 flaskor eller mer

Vi har slagit ihop svarsalternativ när vi analyserat svaren, för att få tillräckligt många observationer per svarsalternativ. Dessutom blir figurerna mer åskådliga med färre svarsalternativ.

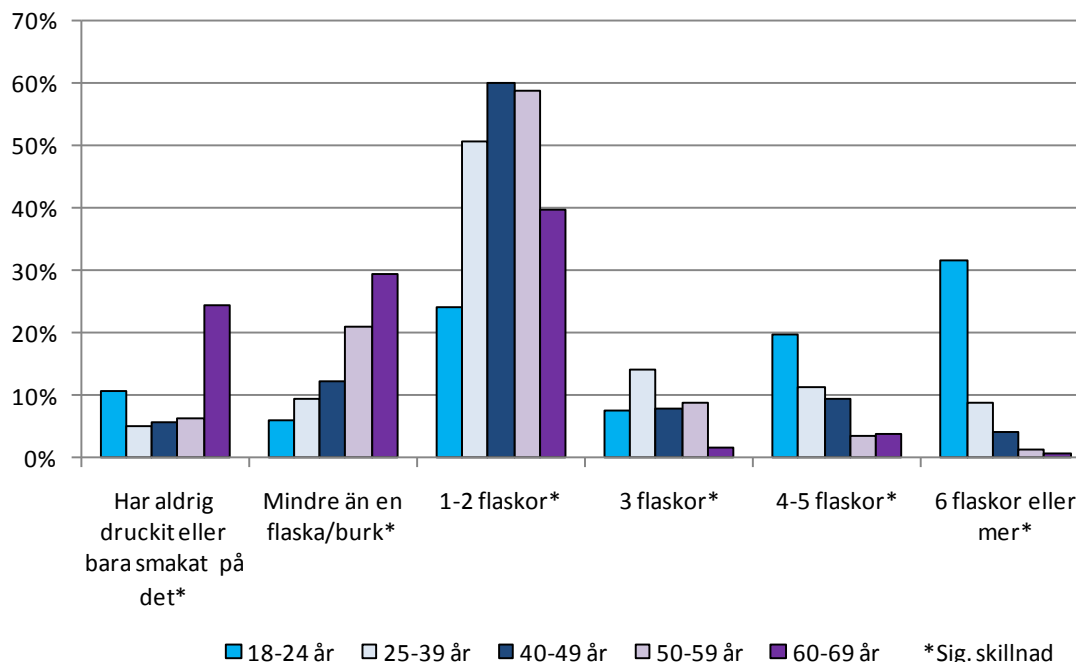
Figur 10. "Ungefär hur mycket öl, cider, long drinks eller liknande drycker brukar du dricka vid varje tillfälle? (andelen svarande per kön)

Hälften av de svarande brukar dricka 1-2 flaskor öl eller liknande drycker vid varje tillfälle och 16 procent mindre än en flaska/burk per tillfälle. En tiondel svarade att de aldrig druckit öl eller så har de bara smakat på det.

Betydligt fler kvinnor hade kryssat för "Mindre än en flaska/burk", medan en signifikant större andel män hade uppgett att de dricker minst fyra flaskor per tillfälle.

Figur 11. "Ungefär hur mycket öl, cider, long drinks eller liknande drycker brukar du dricka vid varje tillfälle? (andelen svarande per åldersgrupp)

Även då man ser på de svarandes ålder förekommer signifikanta skillnader. Den äldsta åldersgruppen uppgav i större utsträckning än de övriga åldersgrupperna att de aldrig druckit öl eller druckit mindre än en flaska/burk per tillfälle, medan över hälften av de svarande i den yngsta åldersgruppen uppgav att de brukar dricka fyra flaskor/burkar eller mer per tillfälle. Det finns dock en grupp ungdomar (drygt en tiondel) som svarat att de aldrig druckit eller bara smakat på öl. En ung man gav följande kommentar:

"Många ungdomar på Åland lever på energidrycker och är beroende."

Det vanligaste svarsalternativet bland samtliga svarande var alltså 1-2 flaskor öl per tillfälle och det gäller även de tre utbildningsgrupperna. Cirka 45 procent av dem med lägsta utbildning på grundskolenivå och yrkesskolnivå svarade detta och hela 62 procent av de med universitetsutbildning. En större andel av de med utbildning på grundskolenivå och yrkesskolnivå (runt 25 % vardera) svarade istället att de brukar dricka minst tre flaskor öl jämfört med en femtedel av de med universitetsutbildning. Intressant att notera är att hela en femtedel av de i gruppen med högsta utbildning på grundskolenivå uppgav att de aldrig brukar dricka öl jämfört med tre procent av dem med universitetsutbildning.

Jämförelser med resultaten i de två tidigare åländska undersökningarna

Öl, cider, long drinks eller liknande drycker hade år 2005 den högsta användningsfrekvensen bland alkoholdryckerna. År 2011 var dock medianvärdet för både öl och vin detsamma. Medianvärdet för öl föll alla tre åren på svarsalternativet *Ett par gånger i månaden*. Samma värde erhöles även i ungdomsgruppen alla tre åren.

Såsom vi tidigare konstaterat hade kvinnorna år 2011 en lägre användningsfrekvens av öl eller liknande drycker än män, vilket även var fallet i de tidigare undersökningarna. Kvinnornas medianvärde var år 2011 *Ungefär en gång i månaden* jämfört med männens *Ungefär en gång i veckan*.

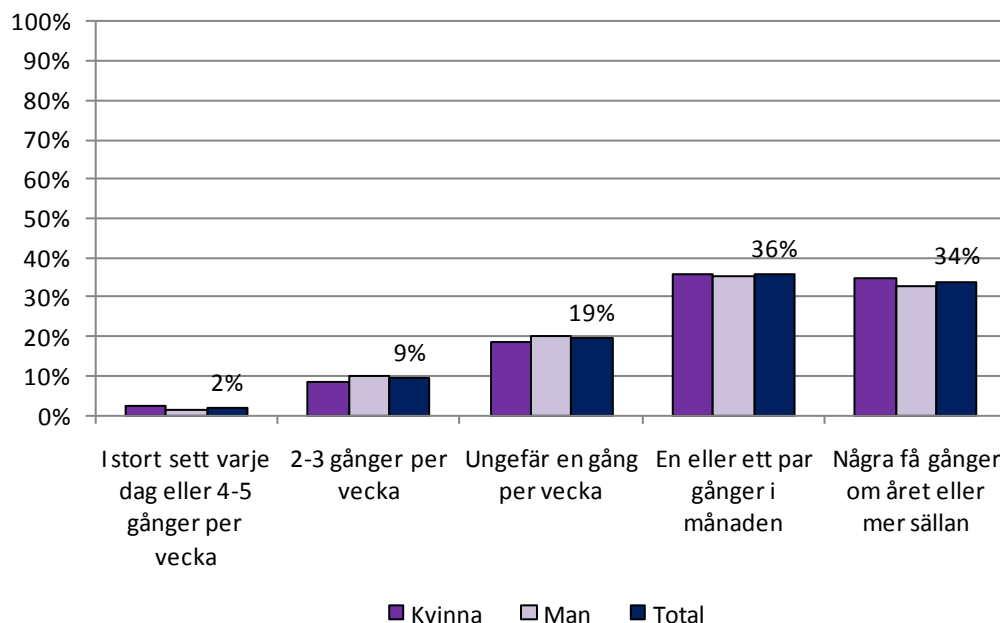
År 2005 uppgav 30 procent av de svarande att de druckit öl eller motsvarande drycker några få gånger om året eller mer sällan, år 2011 var motsvarande siffra 31 procent. Sammanlagt 40 procent uppgav både år 2001 och 2005 att de dricker öl eller liknande en gång i veckan eller oftare jämfört med 37 procent år 2011. I ungdomsgruppen var motsvarande andel i de båda tidigare undersökningarna 36 procent. År 2011 hade andelen ungdomar som uppgav att de dricker öl eller liknande minst en gång i veckan sjunkit till 25 procent.

Medianvärdet för den *konsumerade mängden* öl eller liknande drycker föll på *1-2 flaskor* i de tre senaste undersökningarna (2001, 2005 och 2011). För ungdomsgruppen föll medianvärdet på *3 flaskor* år 2005 och på *4-5 flaskor* åren 2001 och 2011. När vi jämför medianvärdena kan vi alltså se att ungdomarna dricker öl ungefär lika ofta som andra, men att de dricker större mängder öl vid varje tillfälle.

4.2 "Hur ofta och hur mycket vin brukar du dricka?"

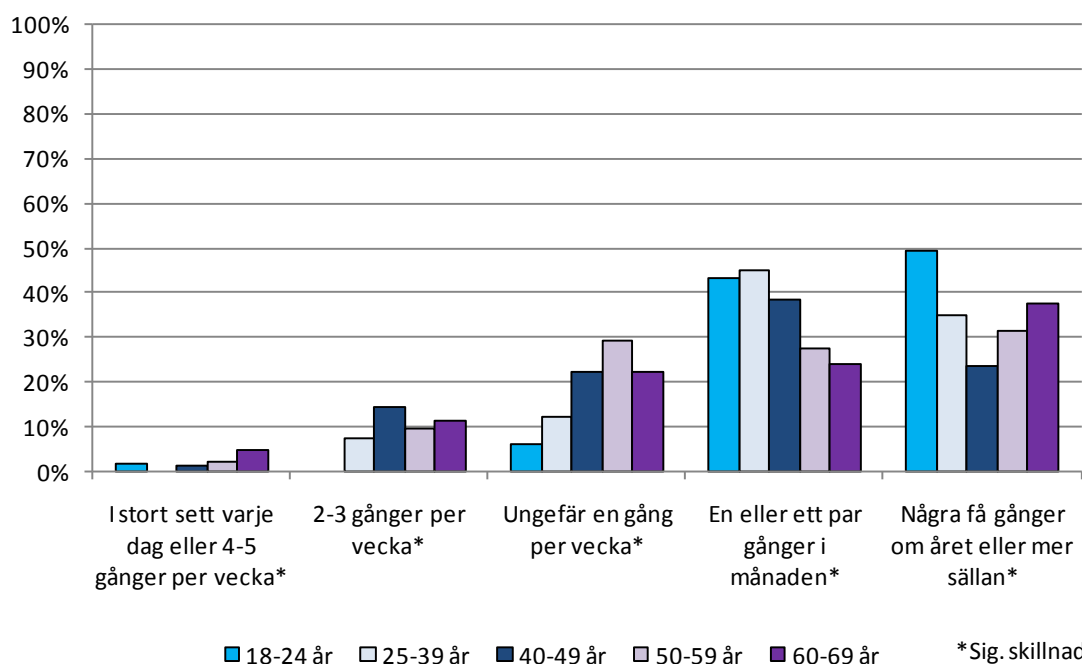
När det gäller dryckesfrekvensen för vin finns samma åtta svarsalternativ som för öl, vilka också komprimerats till fem i figurerna nedan. Som vi ser i figuren svarade endast ett par procent att de brukar dricka vin varje dag eller 4-5 gånger per veckan. Nästan en tiondel uppgav att dricker 2-3 gånger i veckan och nästan en femtedel ungefär en gång per vecka. 30 procent uppgav alltså att de dricker vin minst en gång per vecka, medan 70 procent dricker ett par gånger i månaden eller mer sällan.

Figur 12. "Hur ofta brukar du dricka vin?" (andelen svarande per kön)

När det gäller dryckesfrekvensen av vin framkom inte några signifikanta skillnader mellan könen, vilket det däremot framkom då man tittade på mängden vin per kön (se *Figur 14*).

Figur 13. "Hur ofta brukar du dricka vin?" (andelen svarande per åldersgrupp)

Yngre svarande brukar inte dricka vin lika ofta som äldre. Nästan hälften av

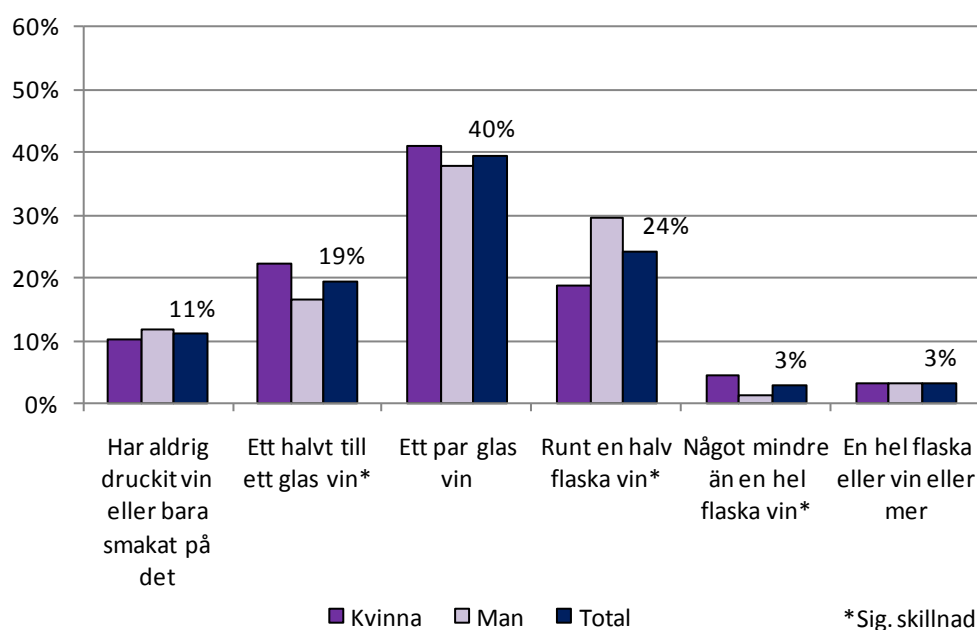
ungdomsgruppen uppgav nämligen att de brukar göra det några få gånger om året eller mer sällan och 43 procent en eller ett par gånger i månaden (se figuren ovan). Hela 93 procent av 18-24-åringarna svarade alltså att de brukar dricka vin högst ett par gånger i månaden. Inte heller 25-39-åringarna brukar dricka vin lika ofta som de äldre, 80 procent svarade att de gjort det högst ett par gånger per månad.

På frågan ”Ungefär hur mycket vin brukar nu dricka vid varje tillfälle?” kunde man kryssa för ett av följande svarsalternativ:

- *Har aldrig druckit vin eller bara smakat på det*
- *Ett halvt glas*
- *Ett glas*
- *Ett par glas*
- *Något mindre än en halv flaska*
- *Ungefär en halv flaska*
- *Något mindre än en hel flaska*
- *Ungefär en hel flaska (75 cl)*
- *Mer än en hel flaska*

Vi har slagit ihop flera svarsalternativ vid analysen av svaren och presentationen av resultaten.

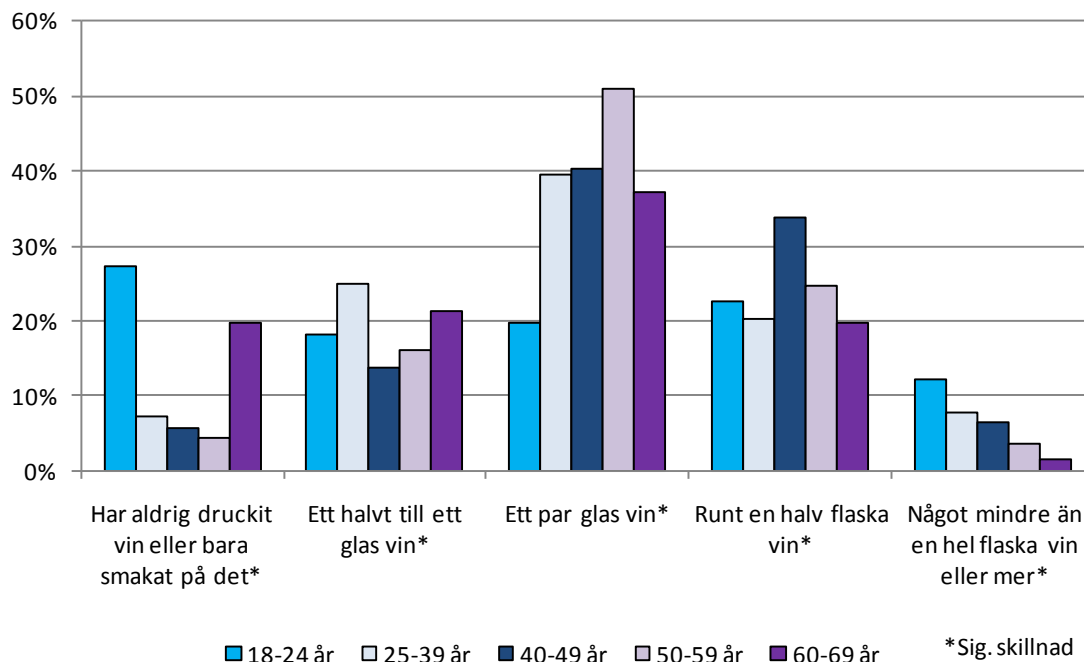
Figur 14. "Ungefär hur mycket vin brukar du dricka vid varje tillfälle?" (andelen svarande per kön)

När det gäller mängden vin man brukar dricka vid varje tillfälle, så var det vanligaste svarsalternativet *Ett par glas vin* som 40 procent av de svarande hade kryssat för följt av *Runt en halv flaska vin* som nästan en fjärdedel hade kryssat för. Speciellt många män hade uppgett *Runt en halv flaska vin*. Nästan en femtedel av de svarande uppgav att de brukar dricka ett halvt till ett glas vin och speciellt många kvinnor har kryssat för detta alternativ.

30 procent svarade att de brukar dricka runt en halv flaska vin eller mer: 34 procent av männen och 26 procent av kvinnorna.

Figur 15. "Ungefär hur mycket vin brukar du dricka vid varje tillfälle? (andelen svarande per åldersgrupp)"

Intressant att notera är att signifikant fler svarande i den yngsta åldersgruppen jämfört med de andra åldersgrupperna har kryssat för de två motsatta svarsalternativen: *Har aldrig druckit vin eller bara smakat på det* (27 %) respektive *Något mindre än en hel flaska vin eller mer* (12 %). Även svarande i den äldsta åldersgruppen har i större utsträckning kryssat för att de aldrig druckit vin eller bara smakat på det. Drygt hälften av 50-59-åringarna har kryssat för *Ett par glas vin*.

40 procent av 40-49-åringarna och 35 procent av ungdomarna svarade att de brukar dricka en halv flaska vin eller mer vid samma tillfälle, medan endast 21 procent av 60-69-åringarna dricker en halv flaska vin eller mer vid samma tillfälle.

När det gäller svarandes lägsta utbildningsnivå framkommer bara en signifikant skillnad: de med utbildning på grundskole-, folkskole- eller mellanskolenivå uppgav i större utsträckning än andra svarande att de aldrig druckit vin eller bara smakat på det.

Jämförelser med resultaten i de två tidigare åländska undersökningarna

Åren 2001 och 2005 var medianvärdet för användning av vin *Ungefär en gång i månaden*, medan användningsfrekvensen för vin var lägre inom ungdomsgruppen *Några få gånger om året*. År 2011 har användningsfrekvensen av vin ökat och medianvärdet var *Ett par gånger i månaden* för alla svarande och *Ungefär en gång i*

månaden för ungdomsgruppen. År 2001 fanns inget tydligt samband mellan könsfaktorn och konsumtionsfrekvensen för vin, år 2005 fanns bara ett svagt samband och år 2011 var medianvärdet för både kvinnor och män *Ett par gånger i månaden*.

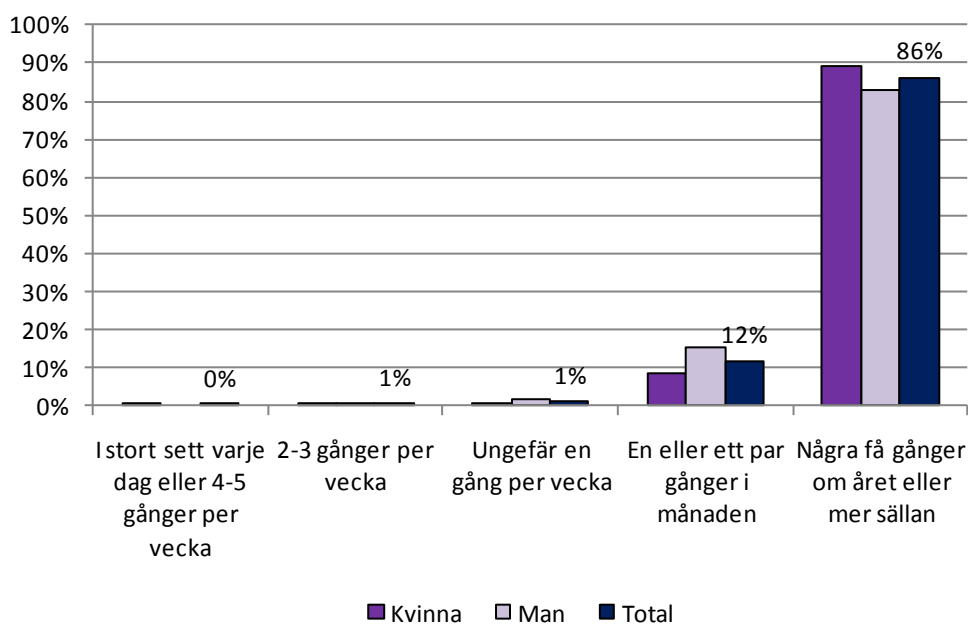
År 2005 hade medianvärdet för konsumerad mängd vin ökat till *Ett par glas* från *Ett glas* år 2001. År 2011 var medianvärdet fortsättningsvis *Ett par glas* och detta gäller för både kvinnor och män och samtliga åldersgrupper. För ungdomsgruppen var medianvärdet för både år 2001 och 2005 *Ett glas*, för att år 2011 alltså öka till *Ett par glas*.

Enligt THLs rapport om den finländska vuxenbefolkningens hälsobeteende och hälsa har vin bland kvinnor blivit en populärare dryck än tidigare.

4.3 "Hur ofta och hur mycket starkvin brukar du dricka?"

Nytt för denna undersökning är att vi, för att täcka in alla alkoholhalter, även ställde frågor gällande starkvin och alkoholdrycker med en alkoholhalt om högst 22 procent. Det betyder att vi inte kan jämföra resultaten med tidigare undersökningars resultat på den här frågan. Såsom tidigare gav vi de svarande samma svarsalternativ gällande dryckesfrekvensen, men då det gäller mängden starkvin använde vi samma svarsalternativ som finns gällande mängden starka alkoholdrycker (se nedan).

Figur 16. "Hur ofta brukar du dricka starkvin?" (andelen svarande per kön)

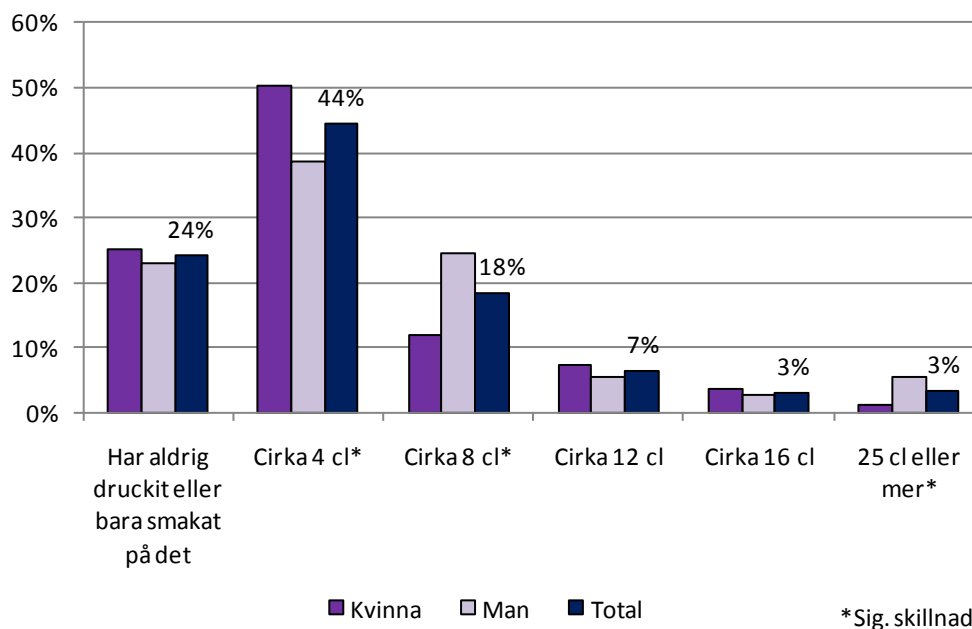

Som vi ser i figuren ovan har hela 86 procent av de svarande uppgett att de brukar dricka starkvin några få gånger om året eller mer sällan. 12 procent uppgav att de dricker starkvin en eller ett par gånger i månaden. Det framkom inte några statistiskt säkerställda skillnader mellan hur ofta kvinnor och män dricker starkvin.

På frågan ” Ungefär hur mycket starkvin (t.ex. portvin, sherry) och alkoholdrycker med en alkoholhalt på högst 22 procent brukar du dricka vid varje tillfälle?” kunde man kryssa för ett av följande svarsalternativ:

- *Har aldrig druckit eller bara smakat på det*
- *Cirka 4 cl*
- *Cirka 8 cl*
- *Cirka 12 cl*
- *Cirka 16 cl*
- *Cirka 25 cl*
- *Cirka 37 cl (en halv flaska)*
- *Mer än 37 cl*

Figur 17. "Ungefär hur mycket starkvin och alkoholdrycker med en alkoholhalt på högst 22 procent brukar du dricka vid varje tillfälle?" (andelen svarande per kön)

När det gäller mängden starkvin som de svarande brukar dricka är *Cirka 4 cl* det vanligaste svaret, vilket 44 procent av de svarande kryssat för. Drygt hälften av kvinnorna har kryssat för detta svarsalternativ. Nästan en fjärdedel uppgav att de aldrig druckit starkvin eller bara smakat på det. Signifikant fler män har däremot kryssat för

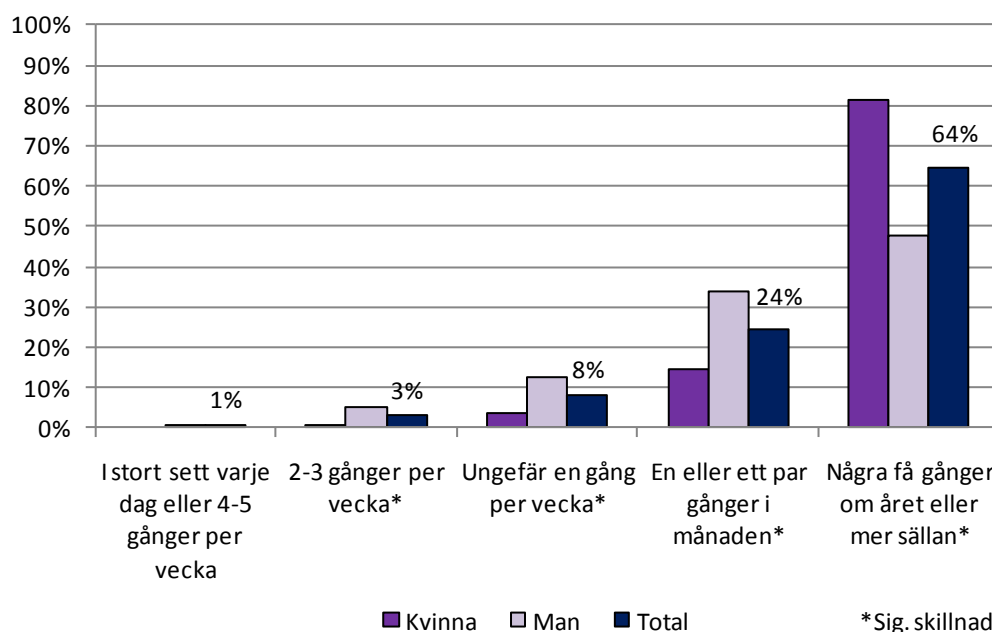
Cirka 8 cl (25 %) och 25 cl eller mer (6 %).

Även då det gäller mängden starkvin, så framkommer ett par signifikanta skillnader då man analyserar den yngsta åldersgruppens svar. Förenklat kan ungdomsgruppen indelas i två undergrupper: de 43 procent av ungdomarna som uppgett att de aldrig druckit starkvin eller bara smakat på det och de 34 procent som uppgett att de brukar dricka minst 12 cl starkvin per gång. En signifikant större andel av den äldsta åldersgruppen uppgav också att de aldrig druckit starkvin eller bara smakat på det (32 %).

4.4 "Hur ofta och hur mycket starka alkoholdrycker brukar du dricka?"

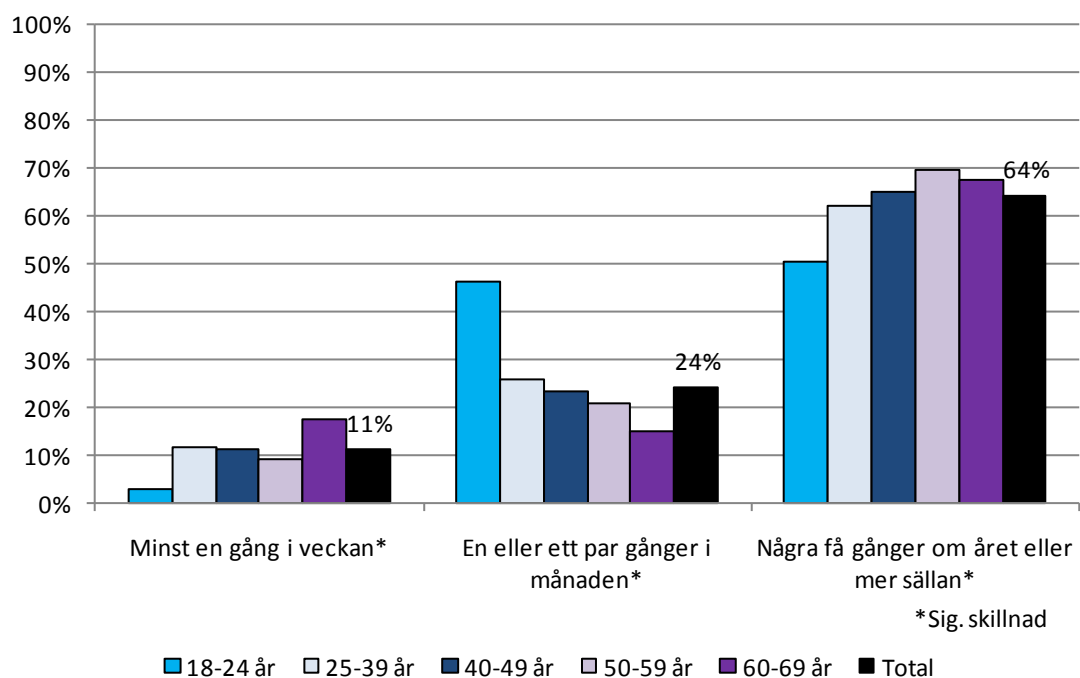
Slutligen ställde vi två frågor om konsumtion av starka alkoholdrycker till exempel vodka, whisky och likörer med en alkoholhalt över 22 procent.

Figur 18. "Hur ofta brukar du dricka starka alkoholdrycker?" (andelen svarande per kön)

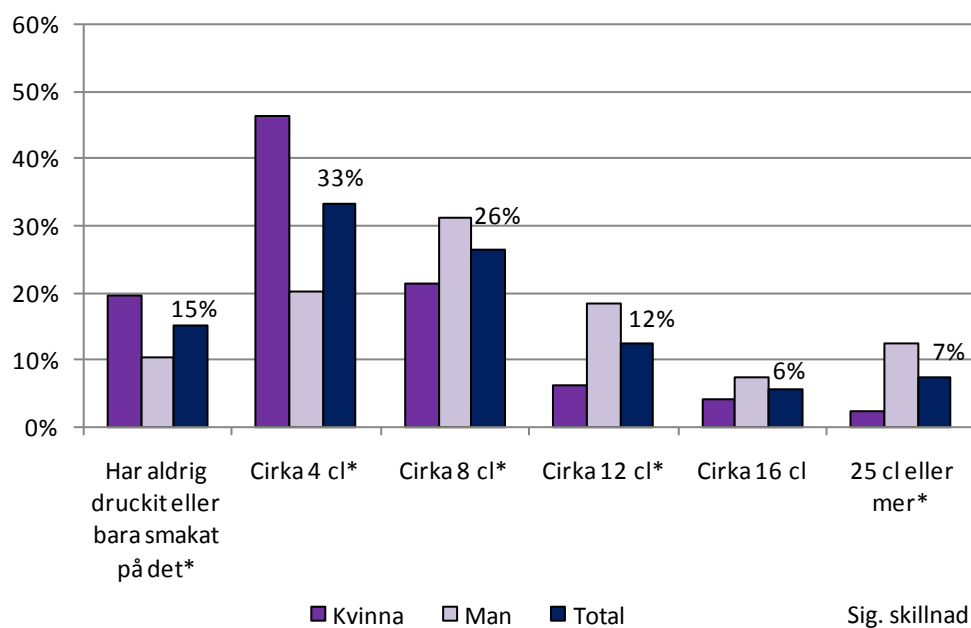
Nästan två tredjedelar av de svarande uppgav att de brukar dricka starka alkoholdrycker några få gånger om året eller mer sällan. Hela 80 procent av kvinnorna hade kryssat för detta svarsalternativ jämfört med knappt hälften av männen. Signifikant fler män uppgav istället att de brukar dricka starka alkoholdrycker 2-3 gånger per vecka, en gång per vecka och en eller ett par gånger i månaden.

Figur 19. "Hur ofta brukar du dricka starka alkoholdrycker?" (andelen svarande per åldersgrupp)

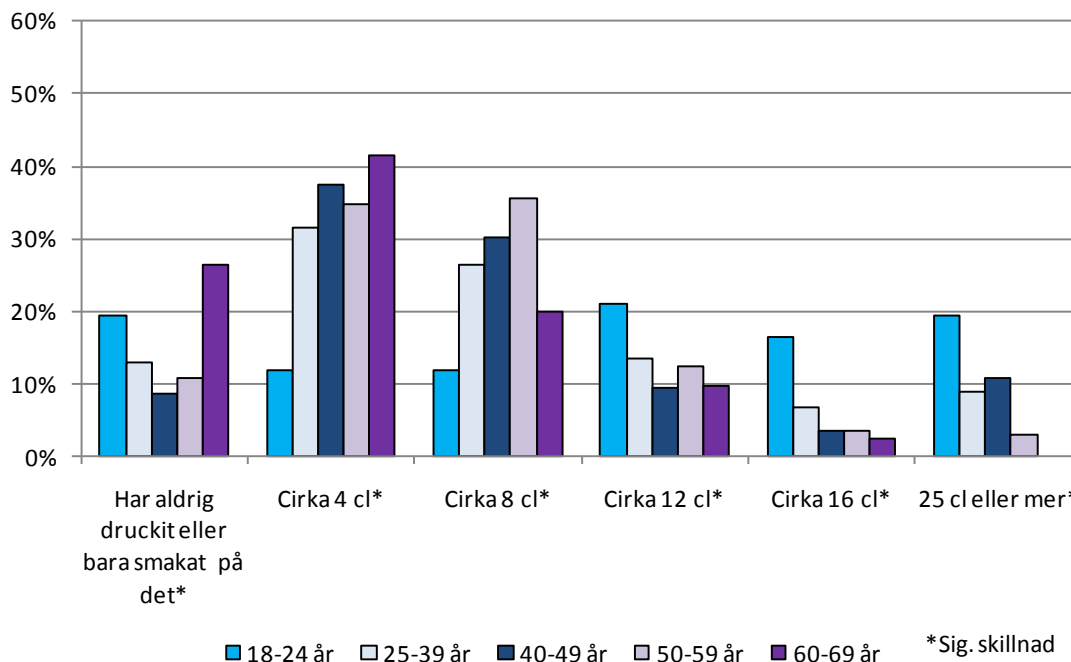
I figuren ovan ser vi att det vanligaste svaret bland samtliga åldersgrupper var *Några få gånger om året eller mer sällan*. Dessutom hade hela 46 procent av ungdomarna svarat *En eller ett par gånger i månaden*, medan endast tre procent av dem brukar dricka starka alkoholdrycker minst en gång i veckan. Respondenter i den äldsta åldersgruppen brukar i större utsträckning än de andra åldersgrupperna dricka starka alkoholdrycker minst en gång i veckan (18 %).

Figur 20. "Ungefär hur mycket starka alkoholdrycker brukar du dricka vid samma tillfälle?"
(andelen svarande per kön)

När det gäller mängden starka alkoholdrycker som de svarande brukar dricka vid ett tillfälle, så är svarsalternativet *Cirka 4 cl* det vanligaste svarsalternativet. En tredjedel har kryssat för detta alternativ, hela 46 procent av kvinnorna. Männerna har däremot i större utsträckning kryssat för svarsalternativen: *Cirka 8 cl*, *Cirka 12 cl* och *25 cl eller mer*. 15 procent av de svarande uppgav att de aldrig druckit starka alkoholdrycker eller bara smakat på dem. En femtedel av kvinnorna svarade att de inte brukar dricka starksprit.

Figur 21. "Ungefär hur mycket starka alkoholdrycker brukar du dricka vid samma tillfälle?"
(andelen svarande per åldersgrupp)

Såsom vi ser i figuren ovan har den yngsta åldersgruppen i större utsträckning än de övriga åldersgrupperna kryssat för att de brukar dricka *Cirka 12 cl* starka alkoholdrycker eller mer vid varje tillfälle. Vi kan dock även se att nästan en femtedel av ungdomarna svarat att de aldrig druckit eller bara smakat på starka alkoholdrycker.

Den äldsta åldersgruppen har i större utsträckning än de övriga åldersgrupperna svarat att de aldrig druckit eller bara smakat på starksprit eller så har de druckit *Cirka 4 cl* vid varje tillfälle.

Jämförelser med resultaten i de två tidigare åländska undersökningarna

Medianvärdet för användning av starksprit föll alla tre åren på kategorin *Några få gånger om året*, vilket även var medianvärde för ungdomsgruppen åren 2005 och 2011. År 2001 noterades dock en högre användningsfrekvens *Ungefär en gång i månaden*. Män tenderar att ha en betydligt mer frekvent användning av starksprit än kvinnor. Enligt 2011-års undersökning var medianvärdet för män *Ungefär en gång i månaden*, medan medianvärdet för kvinnor var *Några få gånger om året*.

År 2001 uppgav 8 procent av de svarande att de druckit starksprit en gång varje vecka eller oftare (en sammanslagning av de fyra första svarsalternativen), år 2005 hade andelen sjunkit till 6 procent för att år 2011 uppgå till 11 procent.

Medianvärdet för konsumerad mängd starksprit var *Cirka 8 cl* alla tre åren. År 2001 noterades ett medianvärde på *Cirka 12 cl* för ungdomsgruppen, som år 2005 var *4 cl* och år 2011 åter *12 cl*²⁶. Kvinnor uppgav att de konsumerade en mindre mängd starksprit vid varje dryckestillfälle i jämförelse med männen, till exempel år 2011 var medianvärdet för kvinnor *4 cl* och för män *8 cl*.

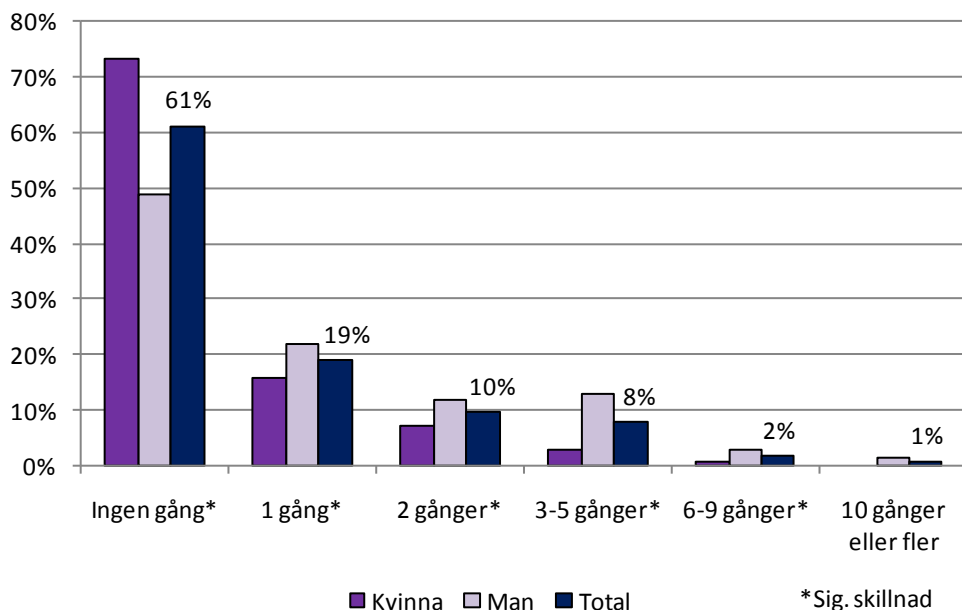
4.5 Hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle

Enligt det alkohol- och narkotikapolitiska programmet riktas de alkoholpolitiska insatserna främst mot berusningsdrickandet och mot att minderåriga idag lätt får tag i alkohol. I detta avsnitt har vi sålunda försökt uppskatta hur ofta de svarande konsumerade en större mängd alkohol under samma tillfälle genom att analysera svaren på frågan ”Tänk tillbaka på de senaste 30 dagarna. Hur ofta har du vid ett och samma tillfälle druckit en alkohelmängd motsvarande minst 24 cl starksprit? (Det är samma som 6 flaskor öl, cider eller long drinks eller en flaska vin)”.²⁷ Svarsalternativen var:

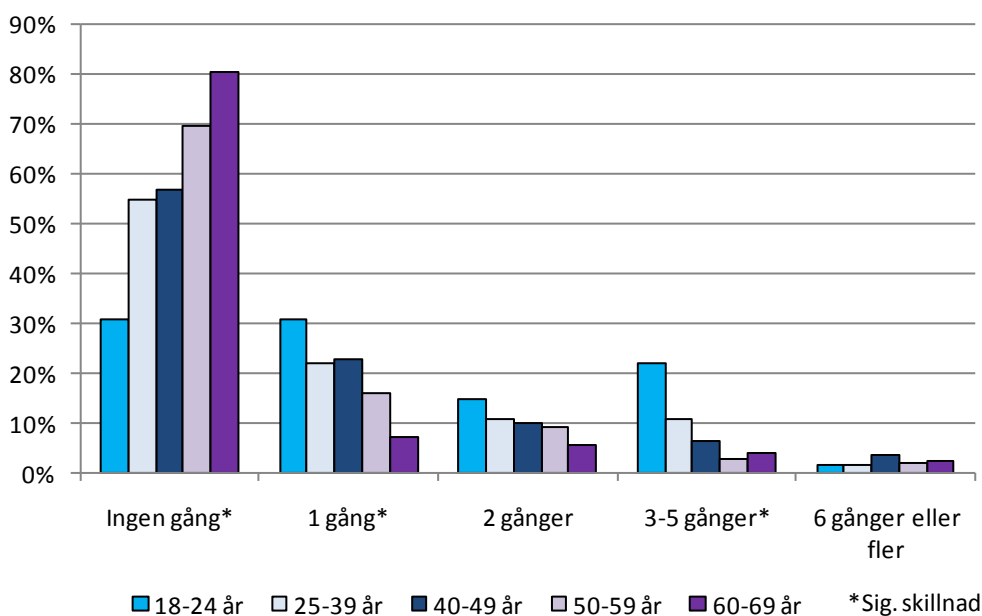
- *Ingen gång*
- *1 gång*
- *2 gånger*
- *3-5 gånger*
- *6-9 gånger*
- *10 gånger eller fler*

²⁶ Resultaten gällande ungdomsgruppen grundar sig i 2001-års undersökning på 138 svar från 18-24-åringar, i 2005-års undersökning på 39 svar och i denna undersökning på 50 svar.

²⁷ Hög alkoholkonsumtion under ett och samma tillfälle brukar kallas ”binge-drinking”.

Figur 22. Hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle (andelen svarande per kön)

Drygt 60 procent av alla svarande uppgav att de inte någon gång under den senaste månaden druckit en alkoholmängd motsvarande minst 24 cl starksprit. Betydligt fler kvinnor än män svarade detta, medan männen i större utsträckning kryssat för att de gjort det 1-9 gånger.

Figur 23. Hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle (andelen svarande per åldersgrupp)

Som vi ser i figuren ovan tenderar andelen svarande som uppgett att de inte druckit en alkoholmängd om minst 24 cl starksprit stiga med åldern. Ungdomsgruppen har i större utsträckning än de övriga grupperna kryssat för att de gjort det en gång respektive 3-5 gånger. Såsom en svarande kommenterade:

”I mitt jobb som lärare får jag ofta höra vad som ses som ”normal” konsumtion bland ungdomarna och det är skrämmande.”

I analysen av svaren på denna fråga framkom signifikanta skillnader mellan de svarandes hemregion. Signifikant fler mariehamnare uppgav att de druckit alkoholmängden 3-5 gånger respektive 6 gånger eller fler, medan svarande bosatta på landsbygden i större utsträckning kryssat för *2 gånger*.

11 procent av svarande med högsta utbildning på yrkesskols-, instituts- och gymnasienivå uppgav att de druckit en alkoholmängd motsvarande minst 24 cl starksprit 3-5 gånger den senaste månaden, vilket är signifikant fler än de med utbildning på grundskolenivå (6 %) eller högskolenivå (3 %).

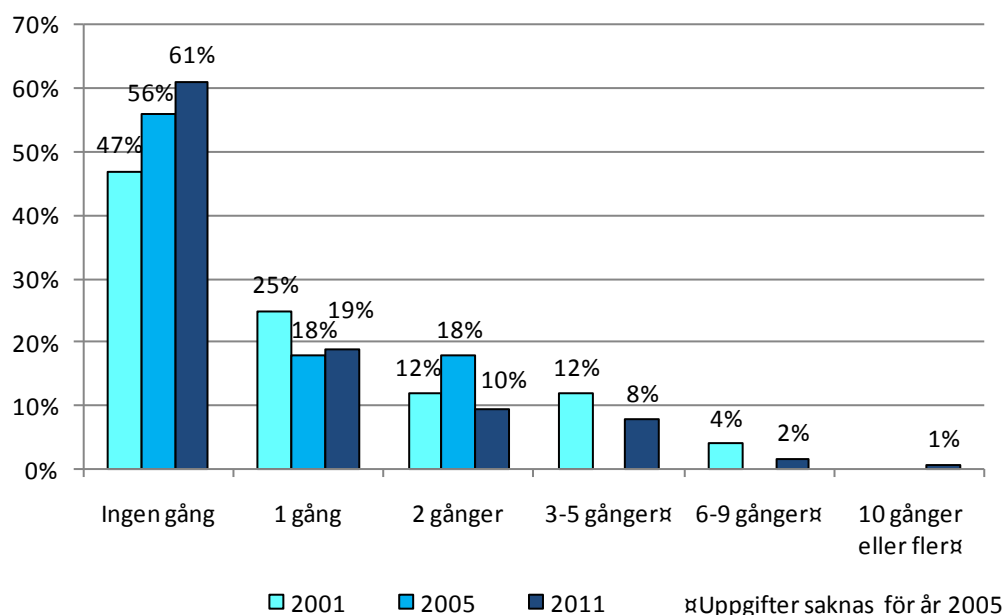
”Det som gör mig ledsen och arg är när man ser hur folk trugar sprit på sådana som de vet har problem med spriten.”

Jämförelser med resultaten i de två tidigare åländska undersökningarna

Andelen svarande som uppgav att de inte har druckit en alkoholmängd motsvarande 24 cl starksprit har ökat från 47 procent år 2001 till 56 procent år 2005, för att år 2011 ytterligare ha stigit till 61 procent (se figuren nedan).

När det gäller denna fråga bör det dock poängteras att enkäterna i 2001- och 2005-års undersökningar skickades ut i mitten av augusti, medan enkäterna i denna undersökning skickades ut i mars. Några svarande har poängterat att de dricker mer alkohol under sommaren. Man kan sålunda anta att en större andel svarande skulle ha uppgett att de druckit den beskrivna mängden alkohol fler gånger den senaste månaden, om enkäterna även år 2011 hade skickats ut i mitten av augusti.

Figur 24. Hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle åren 2001, 2005 och 2011 (andelen svarande)²⁸

En fjärdedel uppgav år 2001 att de gjort det en gång under den senaste månaden. År 2005 hade andelen sjunkit till 18 procent och år 2011 låg den på ungefär samma nivå.

År 2001 uppgav 12 procent av de svarande att de gjort det två gånger, år 2005 steg andelen till 18 procent för att år 2011 sjunka till 10 procent.

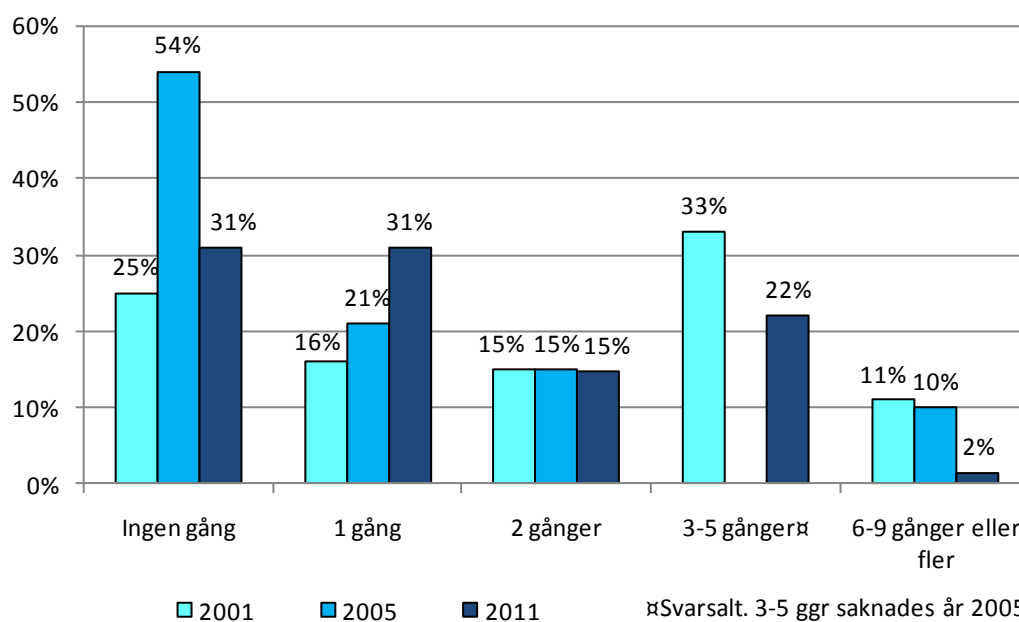
16 procent av alla svarande uppgav år 2001 att de druckit minst 24 cl starksprit eller motsvarande 3 gånger eller fler den senaste månaden och år 2011 hade andelen sjunkit till 10 procent.²⁹

År 2001 noterades en betydligt högre andel ungdomar som haft en hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle jämfört med genomsnittet, medan det år 2005 erhöles liknande andelar för ungdomarna som för hela urvalet. Endast 31 procent av ungdomarna jämfört med genomsnittet på 61 procent uppgav år 2011 att de ingen gång under den senaste månaden druckit minst 24 cl starksprit eller motsvarande (jämför figuren nedan med figuren ovan).

²⁸ I 2005-års undersökning har svarsalternativet ”3-5 gånger” fallit bort, vilket gör att resultaten i 2005-års undersökning gällande denna fråga inte är helt jämförbara med resultaten i 2001- och 2005-års undersökning.

²⁹ De egentliga ”binge-drickarna” kan sägas vara de som druckit den beskrivna mängden 3 eller flera gånger under den senaste månaden.

Figur 25. Hög konsumtion av alkohol vid ett och samma tillfälle bland 18-24-åringar åren 2001, 2005 och 2011 (andelen svarande)

År 2005 uppgav hela 54 procent av ungdomarna jämfört med 25 procent år 2001 att de inte druckit den beskrivna mängden under de senaste 30 dagarna. Enligt den här undersökningens resultat har alltså andelen ungdomar som inte haft en hög alkoholkonsumtion vid ett och samma tillfälle sjunkit till 31 procent.

Andelen ungdomar som druckit den beskrivna mängden en gång den senaste månaden tenderar att ha ökat vid varje undersökningstillfälle, medan andelen ungdomar som druckit den beskrivna mängden två gånger har hållits konstant. År 2001 drack 44 procent av ungdomarna den angivna mängden 3 gånger eller fler den senaste månaden, en andel som sjunkit till 24 procent år 2011.

I de tidigare undersökningarna konstaterades att könsfaktorn hade starkt samband med hög alkoholkonsumtion vid ett och samma tillfälle eller ”binge-drinking” som det brukar kallas: ”Män är oftare binge-drinkare i jämförelse med kvinnor.” Detta är även fallet enligt den här undersökningens resultat.

Vidare konstaterades i de två tidigare undersökningarna att hög alkoholkonsumtion har ett samband med åldern: ”Högst frekvens binge-drinking finner man i låga åldrar” (år 2001) och ”Äldre är mer sällan binge-drinkare i jämförelse med yngre personer” (år 2005). Dessa två påståenden överensstämmer med denna undersökningens resultat. Hela 81 procent av 60-69-åringarna (61 % i snitt) uppgav att de ingen gång den senaste månaden druckit en mängd alkohol motsvarande 24 cl starksprit, medan nästan en fjärdedel av 18-24-åringarna (10 % i snitt) druckit samma mängd alkohol minst 3

gånger den senaste månaden.

Jämförelser med resultaten i svenska och finska undersökningar

Enligt den svenska nationella folkhälsoenkäten 2010 uppgav 14 procent av svenskarna att de inte har druckit alls det senaste året, medan 13 procent av svenskarna har riskabla alkoholvanor: 16 procent av de svenska männen och 10 procent av de svenska kvinnorna. Det är alltså vanligare bland svenska män än bland svenska kvinnor med riskfyllda alkoholvanor.

Enligt uppgifter från THL har det traditionella ”berusningsdrickandet” i Finland inte försvunnit, men största delen av de vuxna använder alkohol med måtta. Cirka 12 procent av de vuxna är helt nyktra, medan 5-10 procent av befolkningen är storkonsumenter.³⁰ Sett ur ett längre tidsperspektiv har alkoholanvändningen under de senaste två decennierna ökat och antalet nyktra minskat.

Enligt denna undersöknings resultat uppgav cirka 7 procent av de svarande att de inte brukar dricka alkohol (se början av detta kapitel), vilket är en lägre andel jämfört med svenska och finska uppgifter.

I den åländska undersökningen från år 2011 hade cirka 10 procent av de svarande (3 procent av de åländska kvinnorna och 17 procent av de åländska männen) druckit en mängd alkohol motsvarande 24 cl starksprit minst tre gånger den senaste månaden. De svenska, finska och åländska uppgifterna gällande hög-/storkonsumenter är dock inte helt jämförbara, eftersom definitionerna på vad som menas med storkonsument skiljer sig från varandra.

Enligt resultaten i den finländska enkätundersökningen *Hälsa i skolan* är det inte längre lika vanligt bland eleverna (klasserna 8 och 9) i grundskolan och i gymnasiet (årskurs 1 och 2) att dricka alkohol varje vecka som i början av 2000-talet. Det är inte heller lika vanligt att dricka sig berusad, med undantag av flickor i gymnasiet. Dessutom har andelen unga som inte alls dricker alkohol ökat.

4.6 Uppskattad årlig alkoholkonsumtion per svarande

Det är känt att de alkoholrelaterade hälsoproblemens omfattning har direkt samband med totalförbrukningen. Det är sålunda av stort intresse att se på utvecklingen av den totala årliga alkoholkonsumtionen per invånare.

Den totala alkoholkonsumtionen under ett år uppskattades genom att summera

³⁰ http://www.ktl.fi/portal/svenska/halsoteman/levnadsvanor_och_halsa/alkohol,_droger_och_andra_rusmedel/

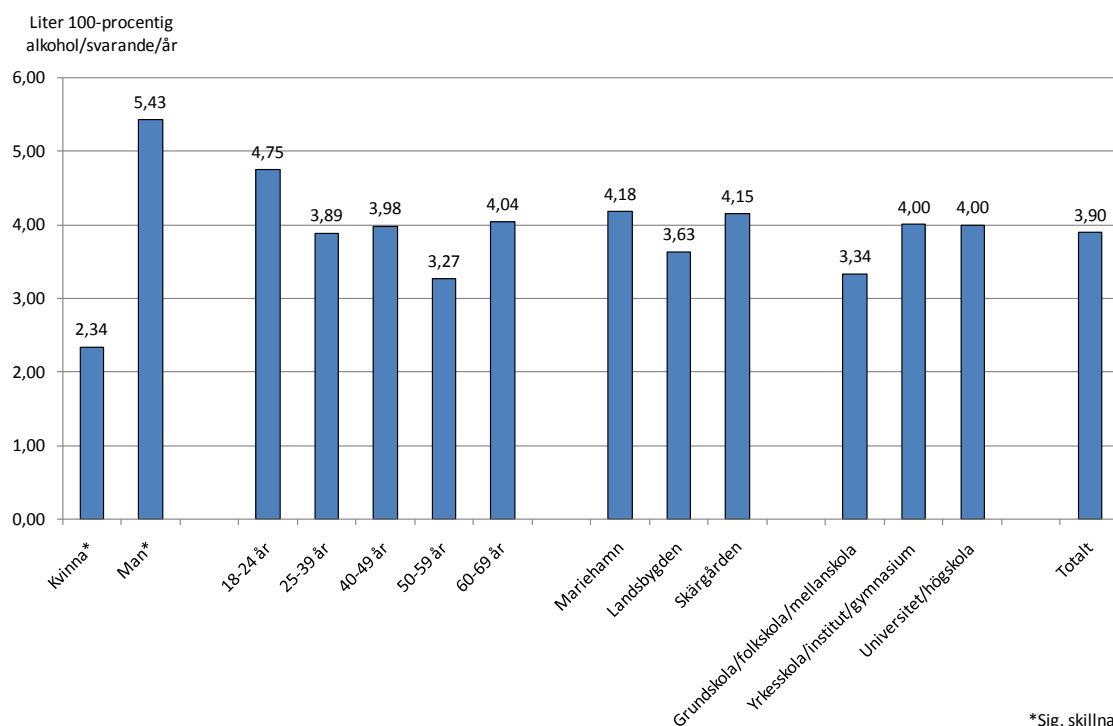
konsumtionen av öl och liknande drycker, vin, starkvin och starka alkoholdrycker och räkna fram en årlig totalkonsumtion för respektive svarande uttryckt i 100-procentig alkohol.

Frågorna om den genomsnittliga dryckesfrekvensen (frågorna 10, 12, 14 och 16) och den genomsnittliga dryckesmängden (frågorna 11, 13, 15 och 17) ligger alltså till grund för beräkningen av Qf-indexet³¹. När man beräknar Qf-indexet, använder man värdena i *Tabell 2* i bilagan, vilka man sätter in i Qf-formeln nedan.³²

$$Qf=(F(\ddot{O}) \times \ddot{O} \times 0,05) + (F(V) \times V \times 0,12) + (F(SVn) \times SV \times 0,185) + (F(S) \times S \times 0,40)$$

Resultatet som fås ur Qf-formeln är lika med respondenternas årliga alkoholkonsumtion uttryckt i absolut (100-procentig) alkohol.

Figur 26. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande

Den genomsnittliga konsumtionen 100-procentig alkohol per svarande kan på basen av enkätsvaren uppskattas till 3,9 liter per svarande och år. Männen alkoholkonsumtion

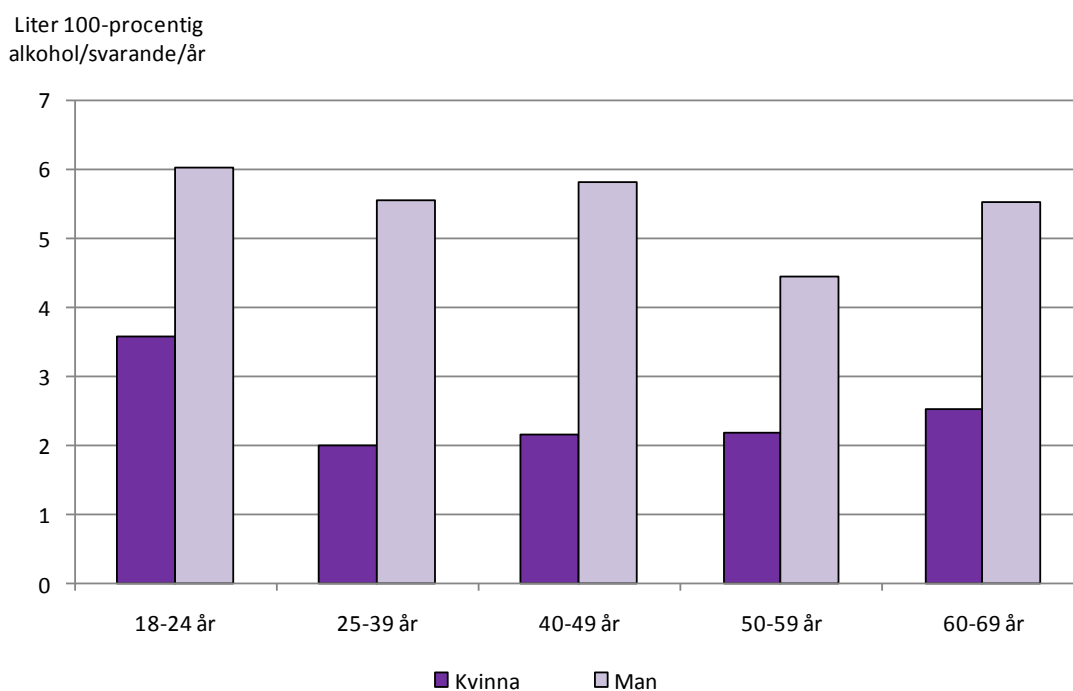
³¹ Qf är en förkortning av Quantity and Frequency” Ö=öl, V=vin, SV=starkvin, S=starksprit, F=frekvens. Vi har använt följande volymprocenter alkohol: 5 för öl, 12 för vin, 18,5 för starkvin och 40 för starksprit.

³² Källa: Karlsson T. *Alkoholvanor på Åland. En undersökning om ålänningars alkoholkonsumtion och alkoholvanor*. Åländsk utredningsserie 1995:16. Mindre justeringar har dock gjorts i både formeln och tabellen i och med att frågeformuleringen ändrats något.

var signifikant större än kvinnornas, 5,4 liter jämfört med 2,3 liter för kvinnorna.

Ungdomsgruppens genomsnittliga alkoholkonsumtion i 100-procentig alkohol var högre än de övriga åldersgruppernas (4,8 liter/ungdom), men skillnaderna var inte statistiskt säkerställda (se figuren ovan).

Figur 27. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande (per kön och åldersgrupp)

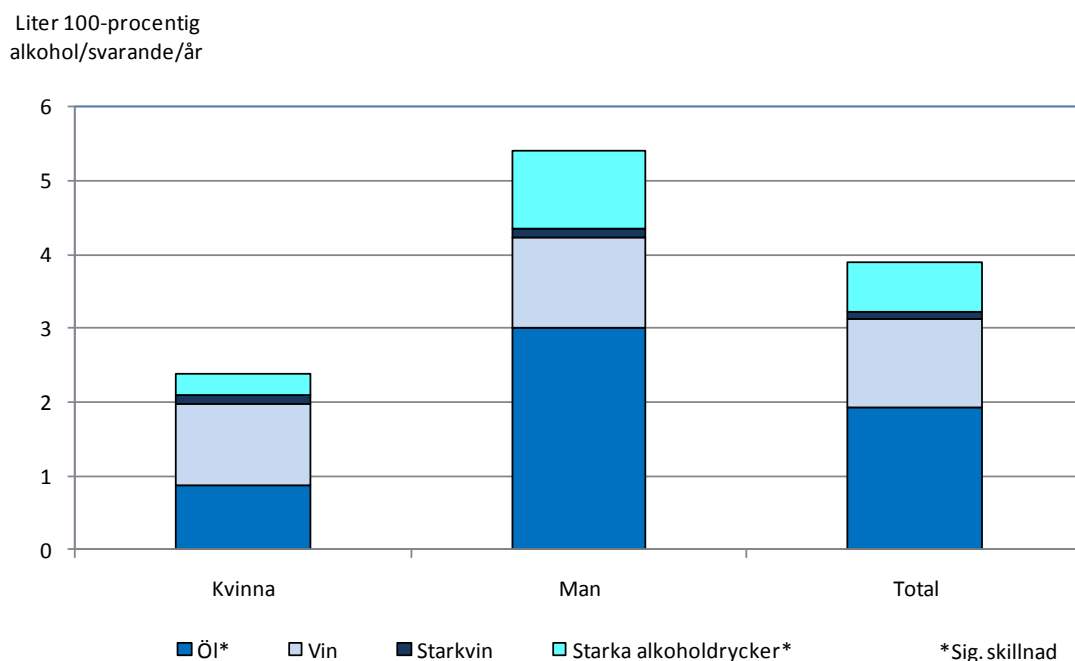

En närmare titt på de svarandes alkoholkonsumtion mätt i 100-procentig alkohol, visar att både kvinnor och män i den yngsta åldersgruppen har den högsta totala alkoholkonsumtionen.³³

När man tittar lite närmare på de olika alkoholgruppernas bidrag till den totala alkoholkonsumtionen per individ och år, kan man se att öl stod för hälften av de svarandes totala konsumtion mätt i liter ren sprit, vin för 30 procent, starka alkoholdrycker för 17 procent och starkvin för 3 procent (se figuren nedan).

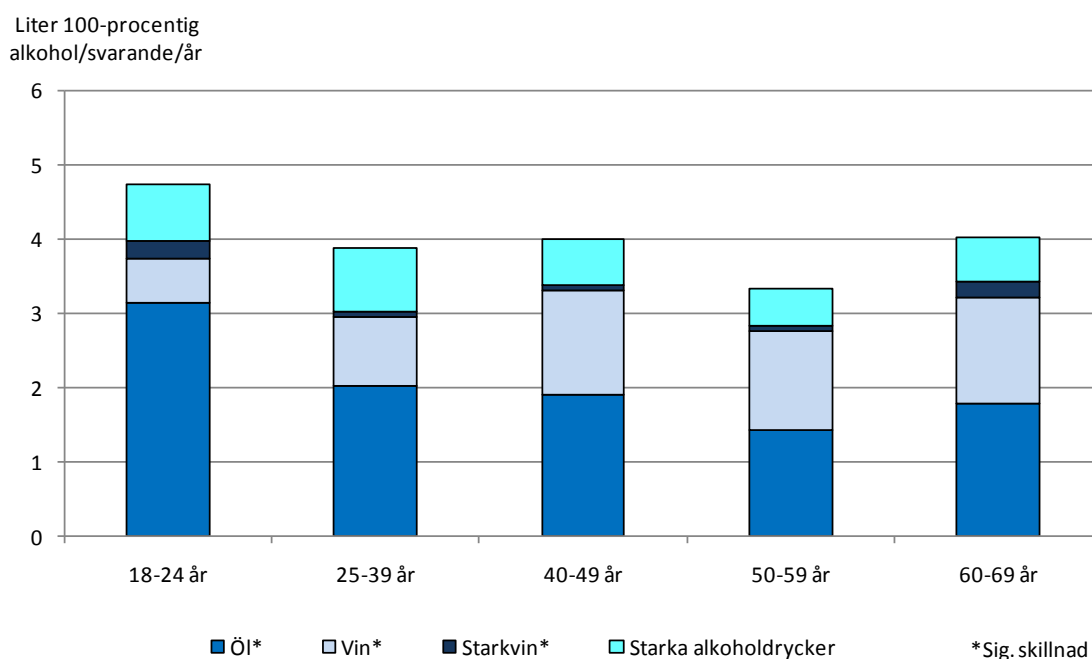
³³ Resultatet gällande de yngre kvinnornas alkoholkonsumtion grundar sig på 35 viktade svar och gällande de yngre männen på 32 viktade svar.

Figur 28. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande fördelat på de olika alkoholdryckesgrupperna (per kön)

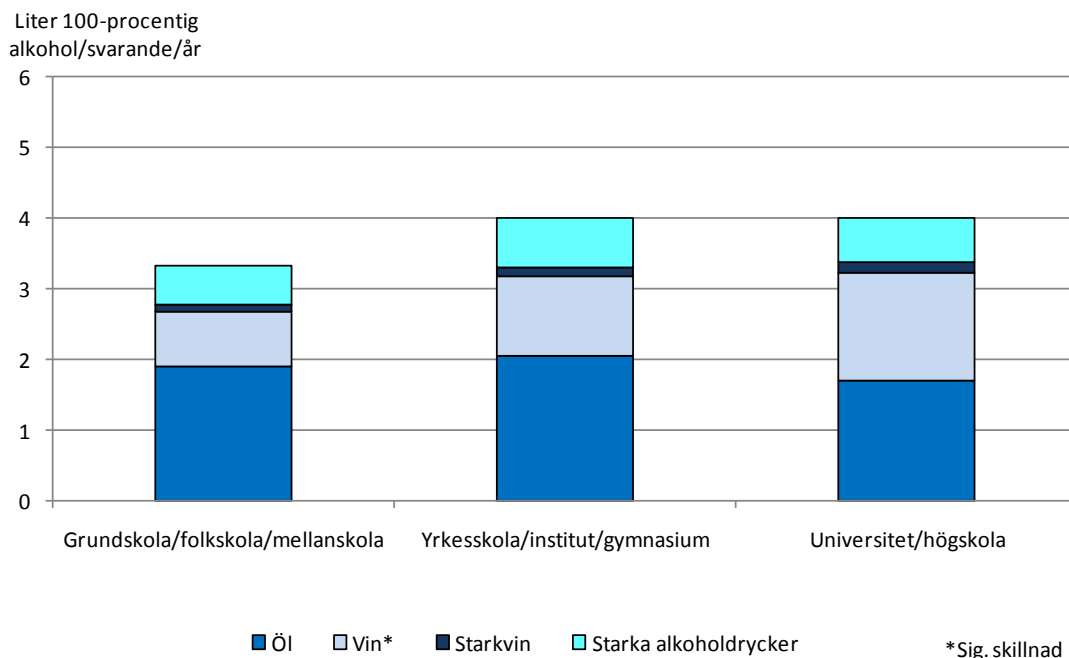
Såsom vi tidigare konstaterat var de åländska männens alkoholkonsumtion betydligt högre än kvinnornas och det var speciellt konsumtionen av öl och starka alkoholdrycker som var större.

Figur 29. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande fördelat på de olika alkoholdryckesgrupperna (per åldersgrupp)

Det förekom inte några signifikanta skillnader mellan de olika åldersgruppernas totala konsumtion av alkohol, men när man delar upp konsumtionen på de olika dryckerna kan man se att den yngsta åldersgruppens konsumtion av öl är signifikant större än de övriga åldersgruppernas, de dricker öl motsvarande drygt 3 liter ren sprit jämfört med genomsnittet på knappt två liter. 18-24-åringarna var också den åldersgrupp som drack mest starkvin per person och år, medan ungdomarna drack mindre vin jämfört med de äldre åldersgrupperna.

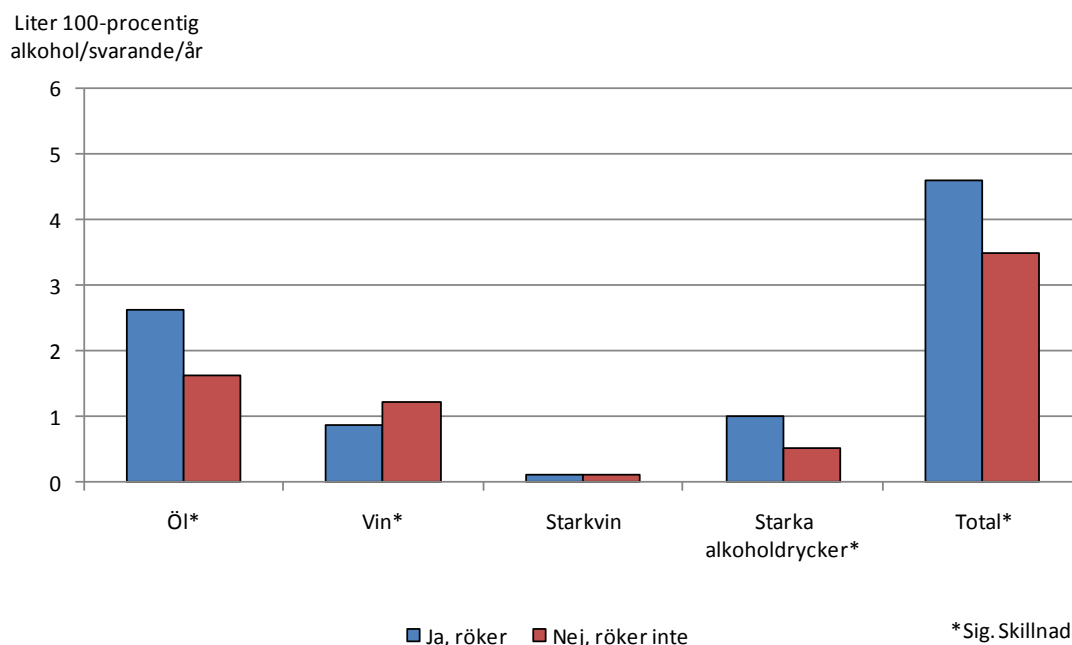
Figur 30. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande fördelat på de olika alkoholdryckesgrupperna (högsta utbildningsnivå)

Även om det inte förekom signifikanta skillnader i den totala alkoholkonsumtionen mellan svarande med olika utbildningsnivå, så visar analysen att de med universitets-/högskoleutbildning i snitt drack signifikant mer vin än övriga svarande, motsvarande 1,5 liter 100-procentig alkohol jämfört med genomsnittet på 1,2 liter.³⁴

³⁴ Enligt rapporten om den finländska vuxenbefolkningens hälsobeteende och hälsa används det mer alkohol i de högre utbildningsgrupperna, medan det i denna undersökning bara kunde konstateras att de med universitets- eller högskoleutbildning drack signifikant mer vin.

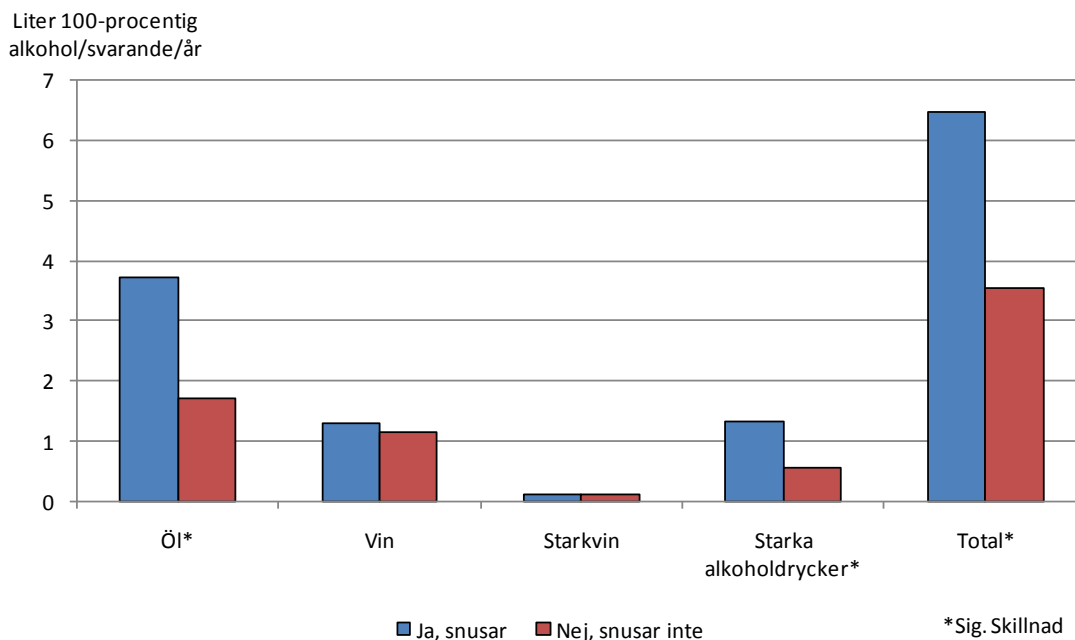
Figur 31. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande som röker respektive inte röker fördelat på de olika alkoholdryckesgrupperna

Det fanns signifikanta skillnader mellan svarande som röker (då och då eller regelbundet) respektive inte röker, då man ser på den genomsnittliga årliga alkoholkonsumtionen 100-procentig alkohol (se figuren ovan). De som inte röker dricker i snitt mer vin än de som röker, medan de som röker i snitt dricker mer öl och starka alkoholdrycker. Rökarnas totala alkoholkonsumtion (4,6 liter per person) är också större än icke rökarnas (3,5 liter per person).

Även snusarna (de som snusar då och då eller regelbundet) konsumerar signifikant mer öl och starka alkoholdrycker jämfört med dem som inte snusar (se figuren nedan). Snusarnas totala årliga alkoholkonsumtion ligger i snitt på 6,5 liter 100-procentig alkohol per person, medan de som icke snusar i snitt konsumerar 3,5 liter per person och år.

Figur 32. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande som snusar respektive inte snusar fördelat på de olika alkoholdryckesgrupperna

Jämförelser med resultaten i de två tidigare åländska undersökningarna

Nytt för denna undersökning jämfört med de tidigare undersökningarna var att vi även inkluderade ett par frågor gällande konsumtionen av starkvin, för att få ett mer heltäckande resultat av den totala alkoholkonsumtionen. Det visade sig dock att när man räknade om konsumtionen av starkvin till 100-procentig ren alkohol, så stod den för endast tre procent av den totala alkoholkonsumtionen.

År 2001 var medelvärdet 3,6 liter 100-procentig ren alkohol per person, 2005 hade medelvärdet stigit till nästan 4 liter per person, för att år 2011 beräknas till 3,9 liter per svarande. Vi kan sålunda se att den totala alkoholkonsumtionen enligt enkätsvaren var ungefär lika stor år 2011 som år 2005.³⁵

År 2001 var medelvärdet för kvinnorna 2,7 liter ren alkohol och för männen 4,8 liter. Tio år senare var medelvärdet för kvinnorna något lägre (2,3 liter ren alkohol) och för männen något högre (5,4 liter).³⁶

³⁵ Alkos försäljningsstatistik (se nästa avsnitt) visar att försäljningen av alkoholdrycker har ökat på Åland, från 5,1 liter 100-procentig alkohol per invånare år 2001 till 5,5 liter/invånare år 2005 och ytterligare en aning till 5,7 liter/invånare år 2010.

³⁶ År 1995 var den genomsnittliga alkoholkonsumtionen cirka 4,1 liter 100-procentig alkohol: 2,3 liter för kvinnorna och 5,8 liter för männen, vilket i stort överensstämmer med den här undersökningens resultat.

År 2005 var medelvärdet för totalkonsumtionen för ungdomsgruppen (3,8 liter) nästan på samma nivå som för totalurvalet. År 2001 var dock medelvärdet för ungdomsgruppen (5,0 liter) högre än genomsnittet (3,6 liter), vilket även är fallet i denna undersökning (4,8 liter jämfört med genomsnittet på 3,9 liter). Det verkar sålunda som om ungdomarnas alkoholkonsumtion i stort är på samma nivå som år 2001, men att 18-24-åringarnas konsumtion år 2011 är högre än vad 2005-års undersökning visar. Resultaten ska dock tolkas med försiktighet, eftersom variationerna i resultaten kan bli stora då grupperna är små.³⁷

Jämförelser med resultaten i svenska och finska undersökningar

År 2009 stod vin för 41 procent av svenskarnas totala alkoholkonsumtion, medan motsvarande andelar för öl (starköl och folköl) var 35 procent, cider/blanddrycker drygt 1 procent och sprit 22 procent.

På Åland stod öl för hälften av de svarandes totala konsumtion mätt i liter ren sprit, vin för 30 procent, starka alkoholdrycker för 17 procent och starkvin för 3 procent. Vi kan alltså se att svenskarna dricker en större mängd vin, medan ålänningarna dricker en större mängd öl. Konsumtionen av starka alkoholdrycker (inkl. starkvin) överensstämmer dock i stort.

4.7 Registrerad alkoholförsäljning samt total alkoholkonsumtion

Alko Ab för statistik över alkoholförsäljningen,³⁸ i vilken ingår försäljningen i Alkos butiker samt partihandelsleveranser till livsmedelsaffärer, kiosker, bensinstationer och restauranger med serveringstillstånd räknat i 100-procentig alkohol. Som vi ser i figuren nedan är försäljningen av 100-procentig alkohol per invånare på Åland avsevärt lägre än den i hela landet, vilket beror på att ålänningarna köper en stor del av sin alkohol ombord på passagerarfärjor till och från Åland. Denna tullfria alkohol syns inte i Alkos försäljningsstatistik.

I *Figur 55* i bilagan kan vi också se att försäljningen av alkohol på Åland är avsevärt lägre än den i Finland (och Danmark), medan den åländska försäljningskurvan i stort följer den svenska kurvan de senaste tjugo åren.

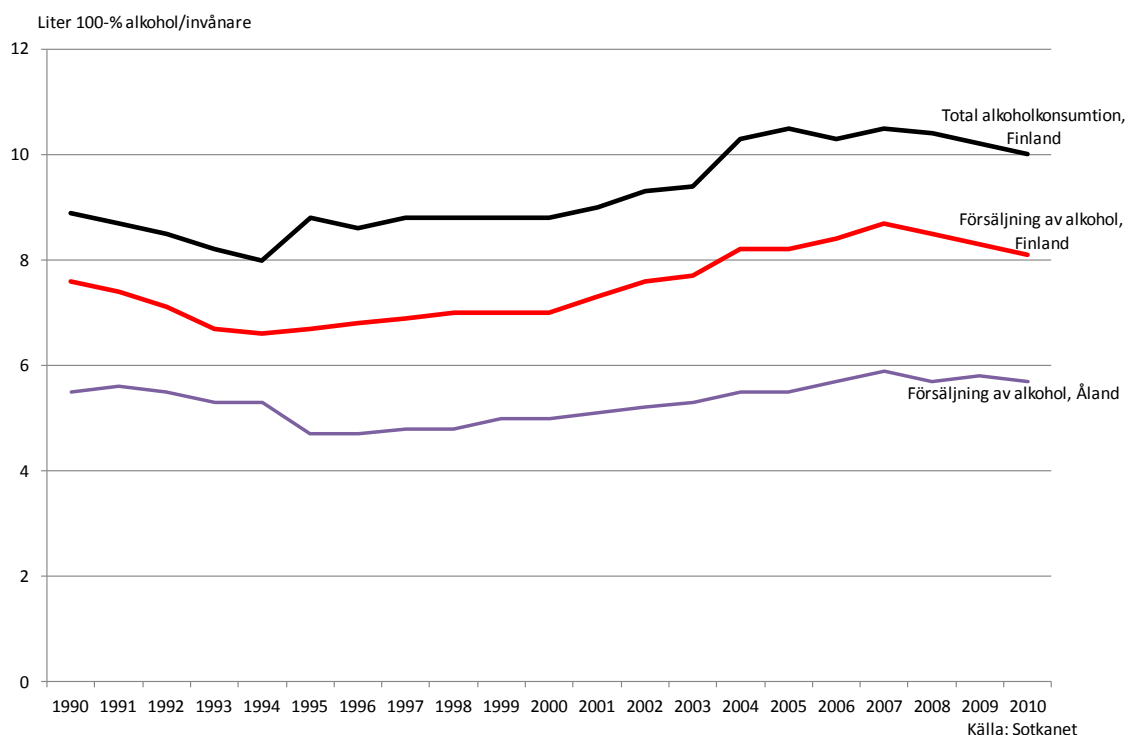
Den totala alkoholkonsumtionen under året i Finland omräknad till 100-procentig alkohol per invånare (se figuren nedan samt *Figur 54* i bilagan) består av den

³⁷ 2001-års undersöknings resultat gällande ungdomarna grundar sig på 138 enkätsvar, 2005-års undersöknings resultat på 39 svar från ungdomar i åldern 18-24 år och 2011-års undersöknings resultat på 50 svar.

³⁸ Uppgifterna till detta avsnitt är främst tagna från THLs hemsida och speciellt från THLs statistik- och indikatorbank, Sotkanet.

registrerade och den oregistrerade konsumtionen. Den *registrerade alkoholkonsumtionen* består av Alkos försäljning räknat i 100-procentig alkohol (motsvaras av kurvorna *Försäljning av alkohol* i figuren nedan). Poängteras bör att i dessa siffror ingår även turisternas köp av alkohol i butiker och på restauranger. På Åland kan de utomländska turisternas andel av alkoholförsäljningen grovt uppskattas till mellan 20 och 30 procent, vilket drar ned den redan låga försäljningsstatistiken på Åland.³⁹

Figur 33. Total alkoholkonsumtion i Finland samt försäljning av alkohol i Finland och på Åland i 100-procentig alkohol per invånare åren 1990-2009

Enligt THL omfattar den *oregistrerade konsumtionen* legal och illegal hemtillverkning, resandeinförsel, smuggling, surrogatsprit och finländarnas alkoholkonsumtion under utlandsvistelser, minus den mängd alkohol som köpts och konsumerats av utlänningar i Finland. Den oregistrerade alkoholkonsumtionen uppskattas årligen på landsnivå och dess andel av totalkonsumtionen utgör ungefär en femtedel (se *Figur 54* i bilagan).

Såsom vi såg i denna undersökning så består konsumtionen av öl, cider, long drinks och motsvarande drycker för över hälften av den totala alkoholkonsumtionen på Åland. Enligt THL så upptar svaga alkoholdrycker en allt större andel av konsumtionen. Under

³⁹ Källa: Underlag till undersökningen *Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2008* Rapport 2009:3.

1970- och 1980-talet upptog starka alkoholdrycker fortfarande mer än 40 procent av den registrerade alkoholkonsumtionen, medan motsvarande andel år 2010 uppgick till 24 procent. Samma år stod konsumtionen av öl, cider, long drinks för 57 procent av den registrerade konsumtionen i Finland och andelen vin utgjorde 17 procent av konsumtionen.

Som vi ser i figuren ovan har den totala alkoholkonsumtionen stigit sedan början av 2000-talet och ligger idag på en historiskt hög nivå. Orsaker till ökningen av den totala alkoholkonsumtionen under 2000-talet har bland annat varit att importkvoterna för alkoholdrycker för resenärer från andra EU-länder till Finland avskaffades år 2004, att Estland gick med i EU samma år och att accisen på alkoholdrycker har sänkts med i snitt en tredjedel. År 2004 ökade den totala alkoholkonsumtionen därför med nästan 10 procent, då både den registrerade och oregistrerade konsumtionen ökade.

Accisen på alkoholdrycker höjdes för första gången i början av år 2008 och därefter ytterligare två gånger under år 2009, för att hejda den registrerade alkoholkonsumtionen. Den registrerade alkoholkonsumtionen sjönk sålunda år 2008, vilket ledde till att även den totala alkoholkonsumtionen sjönk en aning. Den totala alkoholkonsumtionen omräknad till 100-procentig alkohol minskade år 2010 tredje året i rad. Trots detta konstaterar THL i sin rapport om den finländska vuxenbefolkningens hälsobeteende och hälsa att alkoholkonsumtionen är oroväckande hög och att alkohol är alltför tillgängligt i dagens läge. ”Ju större utbud, desto mer alkohol konsumeras och mer sannolika är alkoholrelaterade risksituationer och skador.”

I *Figur 33* kan vi se att försäljningen av alkohol på Åland visar på samma utvecklingstrend som den i hela landet. Såsom vi konstaterat tidigare är försäljningen av alkohol på Åland på en märkbart lägre nivå jämfört med försäljningen i hela landet. Orsaken till detta är att en stor del av alkoholen som konsumeras på Åland inhandlas ombord på färjorna och faller sålunda utanför den officiella statistiken. För att uppskatta ålänningarnas inköp av alkohol ombord på färjorna, ställde vi sålunda frågor i enkäten om inköp av alkohol på färjor eller flyg.

4.8 Inköp av alkohol på färjor och flyg

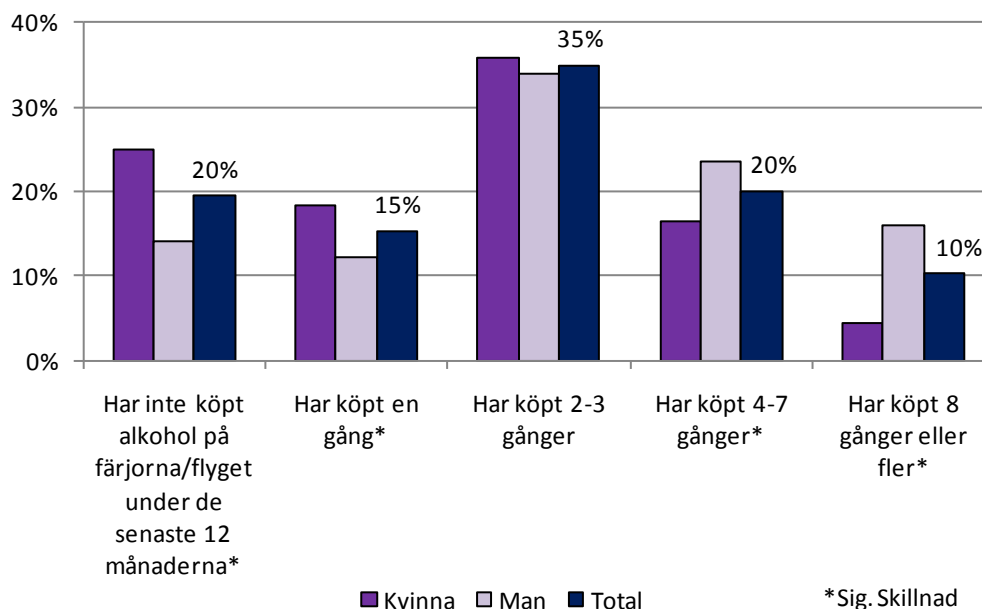
Eftersom Alkos officiella statistik inte innehåller uppgifter om ålänningarnas inköp av tullfri alkohol, ingick sju frågor gällande inköp av alkohol på färjor och flyg i enkäten. Vi ställde frågor om hur ofta och hur mycket alkohol de svarande årligen brukar köpa på färjorna eller flyget, för att kunna beräkna hur mycket tullfri alkohol som ålänningarna årligen inhandlar.⁴⁰

⁴⁰ Ett par svarande undrade varför vi bara frågar om inköpen av alkohol på färjor och flyg och inte iland i Alko

På frågan ”Ungefär hur ofta har du under de senaste 12 månaderna köpt alkoholhaltiga drycker på färjorna eller flyget?” kunde man kryssa i följande svarsalternativ:

- *Har inte köpt alkohol på färjorna/flyget under de senaste 12 månaderna*
- *Har köpt en gång*
- *Har köpt 2-3 gånger*
- *Har köpt 4-7 gånger*
- *Har köpt 8 gånger eller fler*

Figur 34. ”Ungefär hur ofta har du under de senaste 12 månaderna köpt alkoholhaltiga drycker på färjorna eller flyget?” (andelen svarande per kön)

När det gällde frågan hur ofta de svarande köpt alkoholhaltiga drycker ombord på färjorna eller flyget under det senaste året var det vanligaste svarsalternativet ”Har köpt 2-3 gånger” (se figuren ovan). En femtedel uppgav att de inte köpt alkoholhaltiga drycker ombord på färjor/flyg det senaste året. Signifikant fler kvinnor hade kryssat för alternativet. Kvinnorna hade också i större utsträckning än männen svarat att de köpt alkohol på färjorna/flyget en gång under det senaste året. Däremot hade männen i större utsträckning köpt alkohol ombord 4 gånger eller fler det senaste året.

När man tittar på hur de olika åldersgrupperna har svarat på frågan framkommer en signifikant skillnad. Den äldsta åldersgruppen har i större utsträckning uppgett att de inte har köpt alkohol på färjorna/flyget under det senaste året.

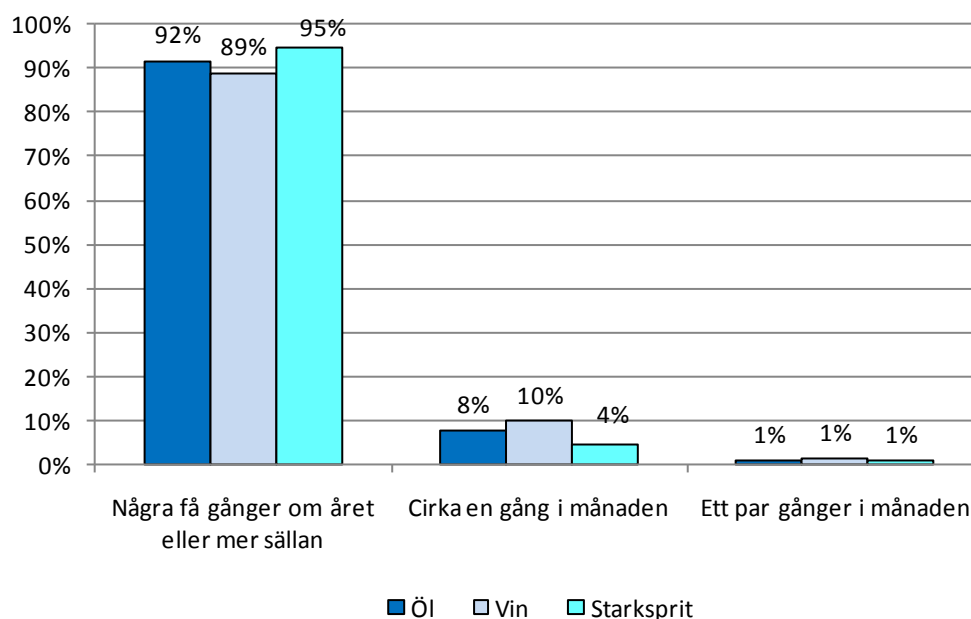
eller butiker. Förklaringen är att vi redan har tillgång till Alkos uppgifter om försäljningen på Åland i Alkos butik samt parthandelsleveranser till livsmedelsaffärer, kiosker, bensinstationer och restauranger med serveringstillstånd.

Svarande med utbildning på grundskolenivå har också i större utsträckning uppgett att de inte köpt alkohol ombord på färjor/flyg det senaste året, medan de med högskoleutbildning gjort det i större utsträckning, 4-7 gånger det senaste året.

I frågeformuläret ställde vi två frågor vardera om köp av öl eller cider⁴¹, vin respektive starksprit: hur ofta och hur mycket alkohol de brukar köpa. Svartalternativen på hur ofta man köper alkohol för att ta hem var:

- *I stort sett varje vecka*
- *Ett par gånger i månaden*
- *Cirka en gång i månaden*
- *Några få gånger om året eller mer sällan*

Figur 35. Hur ofta köper du öl eller cider på färjan samt vin och starksprit på färjan eller flyget? (andelen av dem som svarat på frågan)⁴²

I figuren ovan redovisar vi endast totalt för samtliga svarande, eftersom det inte framkom några signifikanta skillnader mellan de svarande på grund av kön, ålder, hemregion eller utbildningsnivå.

Då det gäller mängden inköpt öl eller cider på färjan för att ta med hem, så skulle de

⁴¹ Frågan gällde enbart inköp av öl och cider ombord på färjor.

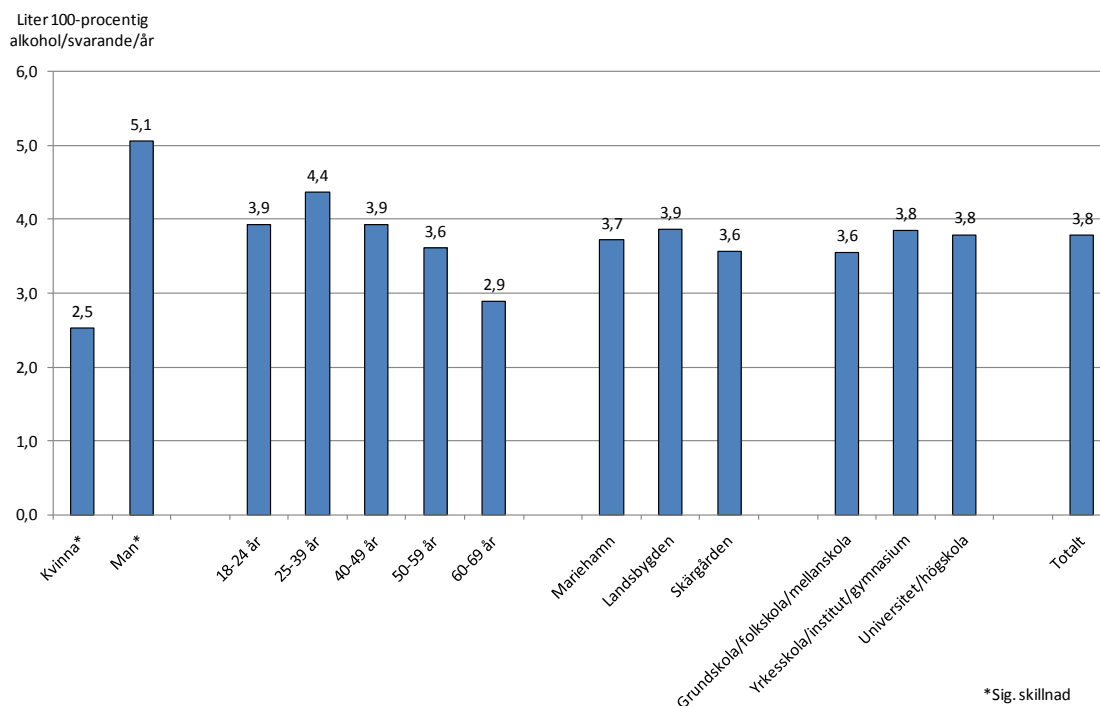
⁴² Det partiella bortfallet på frågorna hur ofta de köper öl eller cider respektive vin var 13 procent och hur ofta de köper starksprit var 15 procent. Ingen hade svarat att de köpt hem alkohol i stort sett varje vecka.

svarande uppskatta hur många öl- eller ciderlådor man brukar köpa åt gången⁴³. De som svarat på frågan uppgav att de i snitt brukar köpa knappt en (0,9) låda öl eller cider per gång. Männerna brukar köpa signifikant mer öl än kvinnorna, 1,2 lådor jämfört med kvinnorna som brukar köpa 0,6 lådor.

De svarande uppmanades även uppskatta hur många liter vin respektive starksprit de brukar köpa på färjan eller flyget åt gången. I snitt brukar de som svarat på frågorna köpa 1,7 liter vin per gång och 0,6 liter starksprit. Kvinnor och män brukar köpa ungefär lika mycket vin, medan männen köper mer starksprit än kvinnorna (0,8 liter jämfört med 0,5 liter).

På basen av svaren gällande inköp av alkohol på färjor och flyg har vi uppskattat att de svarande (18-69 år) i snitt köper alkoholhaltiga drycker motsvarande 3,8 liter 100-procentig alkohol (se figuren nedan).

Figur 36. Genomsnittliga inköp av alkohol i liter 100-procentig alkohol på färjan eller flyget per svarande och år

Som vi ser i figuren ovan uppgav männen att de köper signifikant mer alkohol ombord på färjor och flyg jämfört med kvinnorna. Vi såg redan tidigare att män dricker mer 100-procentig alkohol än kvinnorna (se *Figur 26*). Vi bör dock komma ihåg att de som

⁴³ 24 burkar i varje låda. Om de hade köpt 12 burkar, så skulle de skriva 0,5 lådor och om de köpt 6 burkar så skulle de skriva 0,25 lådor.

köper alkohol inte själva behöver konsumera allt.

Om vi jämför de svarandes inköp av alkohol på färjor och flyg (3,8 liter 100-procentig alkohol/svarande och år) med den uppskattade årliga alkoholkonsumtionen (3,9 liter 100-procentig alkohol/svarande), kan vi se den uppskattade konsumtionen och uppskattningen av inköpen av alkohol på färjor och flyg i stort motsvarar varandra (se *Figur 56* i bilagan), vilket inte är realistiskt. Till inköpen på resorna till och från Åland måste vi nämligen bland annat lägga till försäljningen av alkohol på Åland. I det följande avsnittet uppskattar vi den totala alkoholkonsumtionen per invånare.

Jämförelser med resultaten i de två tidigare åländska undersökningarna

På frågan om hur ofta respondenterna hade köpt alkoholhaltiga drycker från färjorna eller flyget det senaste året så föll medianvärdet alla tre åren på svarsalternativet ”Har köpt 2-3 gånger”. Även för ungdomsgruppen föll medianvärdet på 2-3 gånger alla tre åren.

År 2001 hade 13 procent av de svarande överhuvudtaget inte köpt alkoholdrycker på färjorna eller flyget det senaste året, år 2005 var andelen 17 procent och år 2011 hade andelen ytterligare stigit till 20 procent. År 2001 hade 12 procent gjort sådana inköp 8 gånger eller fler, år 2005 9 procent och år 2011 10 procent.

Det verkar som om vi köper öl eller cider ombord mer sällan nu, eftersom andelen som köpt öl några få gånger om året eller mer sällan har ökat från 83 procent år 2001 till 88 procent år 2005, för att år 2011 ytterligare stiga till nästan 92 procent.

På frågan hur mycket öl/cider man köper åt gången ombord på färjorna var det vanligaste svaret en låda båda åren 2005 och 2011. År 2005 köpte dock ungdomarna mindre mängder öl jämfört med totalurvalet. År 2011 framkom inte några statistiskt säkerställda skillnader i ungas (18-24 år) respektive äldres (25-69 år) inköpsmängd av öl/cider: medelvärdet var 0,9 lådor per svarande. År 2001 var medelvärdet 0,8 lådor, vilket även gällde ungdomsgruppen.

I de tidigare undersökningarna ställdes inte frågor om hur ofta och hur mycket vin de svarande köpt på färjan och flyget för att ta med hem, vilket det däremot gjordes gällande starksprit. År 2001 uppgav 90 procent av de som svarat på frågan att de köpt starksprit på färjorna eller flyget några få gånger om året eller mer sällan. År 2005 hade motsvarande andel stigit till 92 procent och år 2011 till 95 procent. Motsvarande andel i ungdomsgruppen var 85 procent år 2001, 91 procent år 2005 och 94 procent år 2011.

4.9 Uppskattad årlig total alkoholkonsumtion per invånare

I detta avsnitt har vi försökt uppskatta ålänningarnas totala alkoholkonsumtion i 100-procentig alkohol från olika håll. En metod är att, såsom i de två tidigare åländska undersökningarna, anta att man med hjälp av sådana här enkätundersökningar endast lyckas mäta 40-50 procent av den verkliga alkoholkonsumtionen i ett samhälle.⁴⁴ I finländska dryckesvaneundersökningar har täckningsprocenten varierat mellan 31-45 procent eller 27-39 procent beroende på räknesätt.⁴⁵ I Norden har täckningsprocenterna oftast varierat mellan 30-50 procent och överlag verkar 40 procent vara vanligast förekommande.⁴⁶ Den verkliga alkoholkonsumtionen kan sålunda med hjälp av den här metoden grovt uppskattas till nästan 8 liter ren alkohol per person på Åland.

En annan metod är att till alkoholinlöpen på resorna till och från Åland enligt enkätsvaren lägga till försäljningen av alkohol på Åland enligt Alkos försäljningsstatistik. I försäljningsstatistiken ingår dock turisternas inköp av alkohol, vilka vi grovt kan uppskatta och subtrahera.⁴⁷ Till dessa inköp gjorda av ålänningar på Åland och ombord på färjor ska även adderas smuggling, hemtillverkning och internetinköp, vars andel av den totala alkoholkonsumtionen kan uppskattas med hjälp av uppgifter från en svensk undersökning.⁴⁸ Den totala alkoholkonsumtionen kan med hjälp av den här metoden uppskattas till mellan 7,4 och 8,0 liter 100-procentig alkohol per ålänning.^{49,50}

Ytterligare en metod att uppskatta den totala alkoholkonsumtionen på Åland per invånare är att utgå från att den registrerade alkoholens andel av totalkonsumtionen är 80 procent enligt finska och svenska undersökningar.

Enligt THL utgör nämligen den oregistrerade alkoholens andel av totalkonsumtionen ungefär en femtedel i Finland. Även SoRAD (Centrum för socialvetenskaplig alkohol-

⁴⁴ Källa: Kuhlhorn E. *Alkoholkonsumtionen i Sverige under 1990-talet*. Stockholm, Socialdepartementet, 1999.

⁴⁵ Mäkelä P., Mustonen H., Tigerstedt C. *Suomi juo. Suomalaisten alkohoinkäyttö ja sen muutokset 1968-2008*. Helsingfors, THL, 2010.

⁴⁶ Thomas Karlsson forskare vid avdelningen för alkohol, narkotika och beroende, THL.

⁴⁷ Turisternas andel av försäljningen kan grovt uppskattas till mellan 20 och 30 %. Källa: Underlag till undersökningen *Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2008* Rapport 2009:3.

⁴⁸ Andelen uppskattas till runt 7 %. Källa: SoRAD Stockholms universitet *Den totala alkoholkonsumtionen i Sverige under 2010-en preliminär skattning*. I denna undersökning antar vi dock att andelen på Åland kan vara något lägre (5 %), eftersom behovet att t.ex. smuggla sprit till Åland antas vara lägre.

⁴⁹ Resandeförsel och smuggling är vanligast i södra Sverige. Här står resandeförsel och smuggling för 34 % av totalkonsumtionen. På Åland kan ålänningarnas resandeförsel uppskattas till 38-41% av totalkonsumtionen, vilket är en något högre andel än den i södra Sverige.

⁵⁰ Enligt en konsumtionsundersökning från år 2006 (ÅSUB Statistikmeddelande *De åländska hushållens konsumtion 2006* Nationalräkenskaper 2008:3) är alkoholdrycker och tobak den varugrupp som främst inhandlas utanför Åland. 67 % inhandlas utanför Åland, varav 63 % ombord på färjor till och från Åland.

och drogforskning vid Stockholms universitet) uppskattar att den registrerade försäljningen, det vill säga försäljning på Systembolaget och restauranger samt av folköl i livsmedelsbutiker, står för cirka 80 procent av totalkonsumtionen i Sverige. Svenska utlandsresenärers alkoholförsäljning och svenskarnas köp av illegalt införd alkohol uppskattas stå för 18 procent av totalkonsumtionen och hemtillverkad alkohol för 2 procent och internethandeln för 0,3 procent av den totala konsumtionen.

Eftersom den registrerade alkoholen på Åland det vill säga alkoholförsäljning på Åland är låg jämfört med den i hela landet, så bör en del av ålänningarnas inköp på färjor och flyg inkluderas i den registrerade alkoholen på Åland.

I den här undersökningen har vi både räknat med alkoholförsäljning till ålänningar på Åland och ålänningarnas inköp på färjor och flyg och räknat med att den registrerade alkoholens andel av totalkonsumtionen utgör 80 procent. Ålänningarnas totala alkoholkonsumtion kan då uppskattas till mellan 8,5 och 9,1 liter 100-procentig alkohol per invånare och år, vilket dock kan antas vara högt räknat.

Om man använder alla tre metoder, kan man uppskatta ålänningarnas totala alkoholkonsumtion till runt 8 liter 100-procentig alkohol per invånare och år. Såsom vi tidigare har konstaterat är det en stor utmaning att uppskatta den verkliga alkoholkonsumtionen per invånare. Vi måste sålunda nöja oss med en grov uppskattning.

Jämförelser med resultaten i de tidigare åländska undersökningarna samt med finska och svenska undersökningar

Åren 2001 och 2005 uppskattades också den totala alkoholkonsumtionen till runt 8 liter 100-procentig alkohol per person och år.⁵¹

I Finland uppskattas den totala årskonsumtionen till 10 liter per person år 2010 (se *Figur 33*), vilket betyder att den genomsnittliga alkoholkonsumtionen är lägre på Åland jämfört med den i hela landet.

I Sverige uppskattas den totala alkoholkonsumtionen av SoRAD år 2010 till 9,2 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre jämfört med runt 9,6 liter per ålänning 15 år och äldre, vilket tyder på att den genomsnittliga alkoholkonsumtionen på Åland kan antas vara något högre än den i Sverige. År 2008 var den totala alkoholkonsumtionen i Sverige 9,5 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre och år 2009 hade den sjunkit till 9,3 liter för att år 2010 ytterligare sjunka en aning.

⁵¹ År 1995 uppskattades den totala alkoholkonsumtionen per invånare och år till 7-8 liter 100-procentig alkohol.

5. Användning av rusmedel

I detta kapitel redogörs för hur ofta de svarande uppgett att de använt olika sorters rusmedel. Det är dock troligt att användningen av narkotika är underskattad, eftersom bruket av narkotika har koppling till olagliga aktiviteter och för att narkotikaanvändningen är så mångfacetterad. Narkotikaproblematiken verkar dock engagera många svaranden mycket, vilket lett till att vi valt att ta med relativt många personliga synpunkter gällande narkotikabruk.

5.1 ”Hur många gånger har du använt följande rusmedel de senaste fem åren?”

På fråga 23 skulle man uppge hur ofta man de senaste fem åren har använt följande rusmedel:

- *Sömnmedel, lugnande medel (av bensodiazepintyp) eller andra läkemedel utan läkares ordination*
- *Cannabis / marijuana / hasch*
- *Andra droger t.ex. amfetamin, LSD, GHB⁵², crack, kokain, heroin, ecstasy, ”svampar”*
- *Alkohol tillsammans med läkemedel i berusningssyfte*
- *Anabola steroider utan läkarordination*

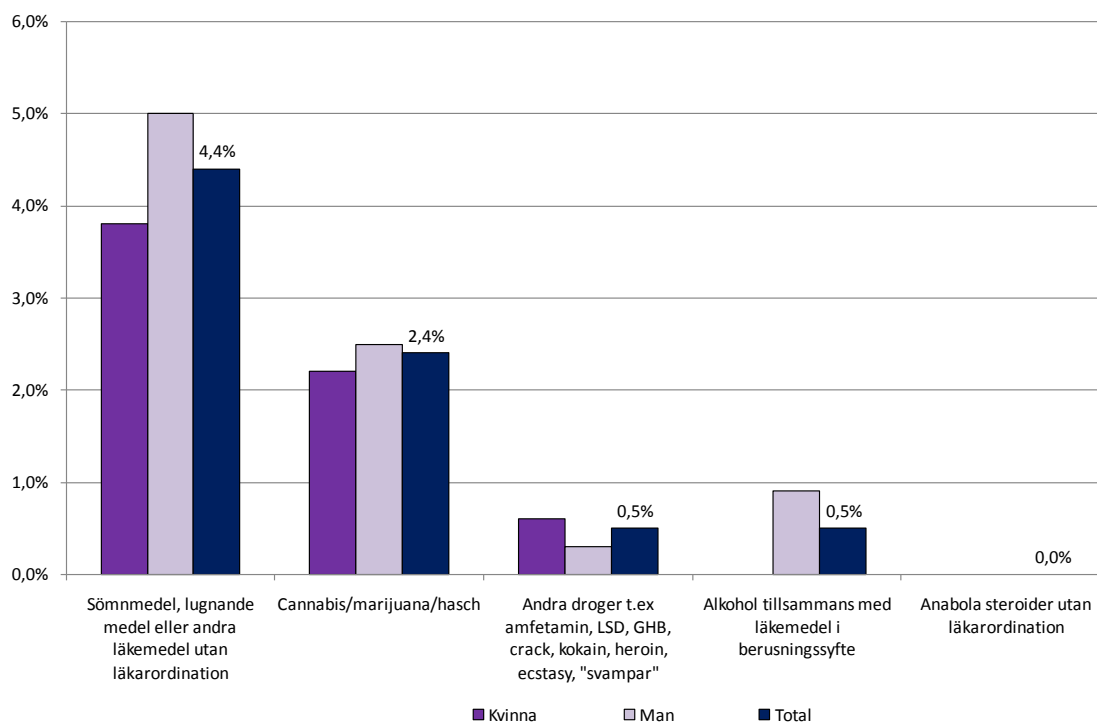
Svarsalternativen var följande:

- Aldrig
- 1-2 gånger
- 3-5 gånger
- 6-9 gånger
- 10 eller fler gånger

Mellan 96 och 100 procent av de svarande hade kryssat för ”Aldrig”. På grund av att så få respondenter svarat att de använt rusmedel de senaste åren har vi slagit ihop de fyra sista svarsalternativen till ”Ja, minst en gång”.

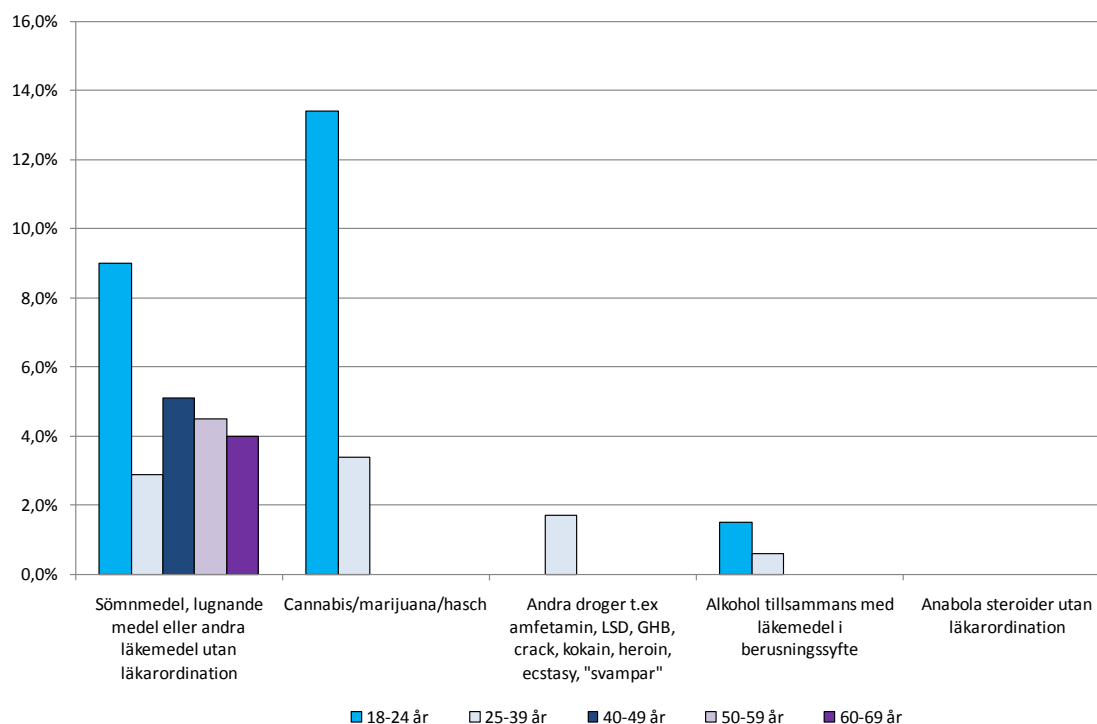
⁵² GHB står för gammahydroxybutyrat. GHB påverkar en rad centrala funktioner såsom vakenhet, sömn och temperaturreglering liksom känslor som aggressivitet och sexualitet. Källa: Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, CAN.

Figur 37. Andelen svarande som uppgett att de minst en gång använt följande rusmedel de senaste fem åren (per kön)

Av de respondenter som valt att svara på denna fråga har cirka 4 procent uppgett att de minst en gång under de senaste fem åren använt sömnmedel, lugnande medel eller andra läkemedel utan läkares ordination. Drygt två procent av de svarande uppgav att de använt cannabis, marijuana och/eller hasch minst en gång de senaste fem åren och vardera en halv procent att de använt andra tyngre droger respektive alkohol tillsammans med läkemedel i berusningssyfte de senaste fem åren. Ingen svarande uppgav att de tagit anabola steroider utan läkarordination.

Figur 38. Andelen svarande som uppgett att de minst en gång använt följande rusmedel de senaste fem åren (per åldersgrupp)

Som vi ser i figuren ovan har svaranden från samtliga åldersgrupper åtminstone en gång använt sömnmedel, lugnande medel eller andra läkemedel utan läkarordination. Hela 9 procent av den yngsta åldersgruppen hade gjort detta jämfört med genom snittet på 4 procent.

Att pröva på cannabis/marijuana/hasch är också vanligast i den yngsta åldersgruppen (13 %), men det fanns även 25-39-åringar som minst en gång har använt cannabis (drygt 3 %). När det gäller andra tyngre droger till exempel amfetamin, så uppgav endast 25-39-åringar (nästan 2 %) att de prövat på dessa droger. Alkohol tillsammans med läkemedel i berusningssyfte har de två yngsta åldersgrupperna prövat på, medan ingen svarande uppgav att han/hon använt anabola steroider utan läkarordination.

Vi kunde inte statistiskt säkerställa några skillnader mellan de svarande varken på grund av kön, ålder, hemregion eller utbildning, eftersom över 95 procent av de svarande hade valt svarsalternativet "Aldrig", då de svarat på frågorna. Resultaten ska sålunda tolkas med viss försiktighet.

Om vi slår ihop alla fem frågorna om användning av rusmedel, kan vi se att rökare i större utsträckning än icke rökare minst en gång provat på åtminstone ett av de uppräknade rusmedlen (11 % av rökarna jämfört med 5 % av ickerökarna).

Analysen av svaren visar att svarande som använt rusmedel även konsumerat mera alkohol jämfört med svarande som inte använt rusmedel de senaste fem åren. Den totala årliga alkoholkonsumtion mätt i 100-procentig alkohol kan uppskattas till hela 6,4 liter bland dem som använt rusmedel jämfört med 3,7 liter bland dem som inte använt rusmedel (se *Figur 57* i bilagan).

Jämförelser med resultaten i de två tidigare undersökningarna

Nytt för denna undersökning är att vi i frågan begränsat den relevanta tidsperioden till ”de senaste fem åren”, för att man bättre ska kunna mäta förändringar i användningen av rusmedel i nästa undersökning. Detta är en del av förklaringen till att en större andel svarande uppgett att de använt cannabis i de tidigare undersökningarna.⁵³

År 2005 uppgav nämligen 5 procent av de svarande att de använt cannabis, marijuana och/eller hasch jämfört med drygt 2 procent av de svarande som år 2011 uppgav att de under de senaste fem åren använt det. År 2001 uppgav 8 procent att de använt cannabis, marijuana och/eller hasch (någon gång).

I ungdomsgruppen var motsvarande andel 9 procent år 2001 och 5 procent år 2005. År 2011 uppgav drygt 13 procent av de svarande i åldern 18-24 (9 av 67 viktade svar) att de provat på cannabis de senaste fem åren. Det bör poängteras att när gruppen svarande är liten såsom ungdomsgruppen, så kan resultaten variera relativt mycket och osäkerheten ökar.

Då liksom nu kunde inget samband fastställas mellan cannabisbruk och kön, hemregion respektive utbildning, eftersom antalet svar var så få.

Jämförelser med resultaten i en svensk och finsk undersökning

Enligt Statens folkhälsoinstitut är det svårt att ge en precis och entydig bild av narkotikaproblemets omfattning i Sverige, eftersom all ickemedicinsk befattningsmedel med narkotika är kriminaliserad och för att narkotikaanvändningen är så mångfacetterad.

I den nationella folkhälsoenkäten ställdes enbart frågor om cannabisanvändning, eftersom detta är det mest använda narkotikapreparatet i Sverige. Två procent av svenskarna har använt cannabis det senaste året: 2 procent av kvinnorna och 3 procent av männen. Bland unga är andelen betydligt högre, 10 procent av de unga männen och 5 procent av de unga kvinnorna.

Bland de åländska respondenterna uppgav drygt 2 procent att de minst en gång använt

⁵³ I de tidigare undersökningarna har man endast redogjort för bruket av rusmedlen cannabis, marijuana och hasch.

cannabis/marijuana/hasch de senaste fem åren: 2 procent av de åländska kvinnorna och 3 procent av de åländska männen. Även bland de åländska respondenterna var det främst unga personer som åtminstone en gång de senaste fem åren använt cannabis/marijuana/hasch.

Enligt resultaten i den finländska enkätundersökningen *Hälsa i skola*, som år 2011 även genomfördes på Åland, svarade 6 procent av eleverna i grundskolan (klasserna 8 och 9), 10 procent av eleverna i gymnasiet och 18 procent av eleverna i yrkesutbildningen att de har prövat på marijuana eller hasch åtminstone en gång i sitt liv. Detta kan jämföras med 13 procent av 18-24-åringarna, som i denna undersökning svarade att de provat på cannabis, marijuana och/eller hasch de senaste fem åren.

Enligt resultaten i undersökningen *Hälsa i skolan* har det också blivit vanligare att det finns personer i de ungas bekantskapskrets som har prövat narkotika eller som erbjudit de unga narkotika. Eleverna ansåg också att det nu var lättare än tidigare att få tag på narkotika. Att narkotika har blivit mer vardagligt framträder också då vi i nästa kapitel ser på de ungas attityder gällande riskerna med att pröva på eller röka marijuana eller hasch då och då.

6. Attityder till rökning samt bruk av alkohol och narkotika

I detta kapitel ingår två block attitydfrågor. Det första blocket på nio frågor gäller risker med att röka, dricka alkohol och bruka narkotika och det andra blocket handlar om de svarandes åsikter gällande minderårigas kontakt med och bruk av alkohol.

6.1 Riskbedömning gällande rökning, bruk av alkohol och narkotika

Frågorna i enkätformuläret gällande riskerna med att röka, dricka alkohol eller använda droger är relevanta, då man ser på Statens folkhälsoinstituts (FHIs) uppgifter om sjukdomar och skador som bruk av tobak, alkohol och narkotika kan medföra⁵⁴ samt Institutet för hälsa och välfärds (THLs) uppföljning av hälsa och levnadsvanor. Nedan följer först några fakta om riskerna med att röka, dricka alkohol och använda droger och därefter redogörs för respondenternas egen riskbedömning.

Tobaksrökning är den största och vanligaste orsaken till sjukdom, lidande och förtida dödsfall i Sverige. Över en miljon svenskar röker och nästan lika många snusar. Alla som röker skadas av sin rökning och ett 40-tal sjukdomar har ett direkt samband med rökning, av vilka de vanligaste är hjärt- och kärlsjukdomar, kronisk obstruktiv lungsjukdom, lungcancer och flera andra typer av cancer. Varannan rökare dör i förtid av sitt bruk och förlorar i snitt 7-8 år av sin förväntade livslängd.

I en färsk rapport konstaterar cancerorganisationerna att rökning är den största enskilda orsaken till cancer. Tobaksprodukter antas orsaka en tredjedel av all cancer och risken för att drabbas ökar ju yngre man är då man börjar röka, ju mer man röker per dag och ju längre man röker.⁵⁵

Enligt FHI kan även alkohol relateras till en lång rad sjukdomar och skador, både kroniska och akuta. Sjukdomar och skador som har starka samband med högt alkoholintag under lång tid är till exempel levercirros, bukspottkörtelinflammation, vissa cancerformer, hjärt- och kärlsjukdomar samt hjärnskador. Mer akuta skador och sjukdomar, som ofta har samband med berusningsdrickande, är alkoholförgiftning och olika kroppsliga skador i samband med olycksfall eller våld. Mängden konsumerad alkohol, individens dryckesmönster och sociala situation samt ålder och kön avgör de skadliga effekterna av alkohol.

Användning av rusmedel är idag och i den närmaste framtiden det största hotet mot

⁵⁴ Statens folkhälsoinstitut (FHI). <http://www.fhi.se/Statistik-uppfoljning/Nationella-folkhalsoenkaten/Levnadsvanor/>

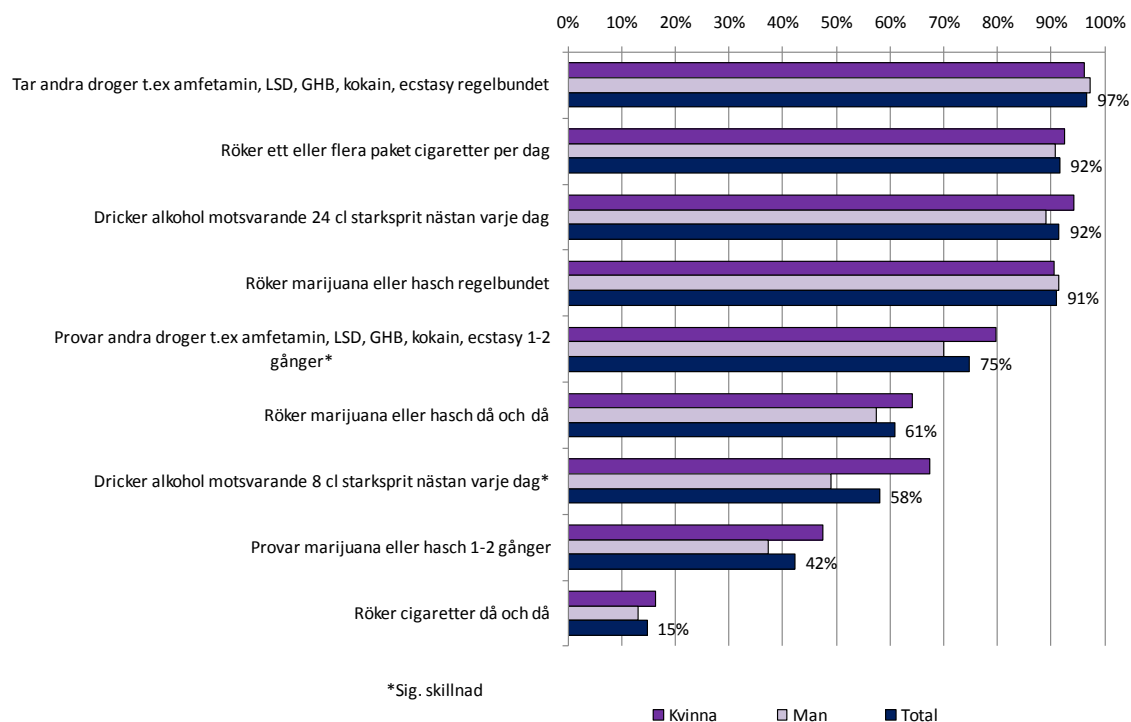
⁵⁵ Nya Åland Rökning största enskilda orsaken till cancer 21.6.2011.

finländarnas hälsa. THL antar nämligen att konsumtionen av alkohol och narkotika kommer att växa och antalet rusmedelsrelaterade sjukdomar och dödsfall öka. Årligen dör cirka 2.200 personer till följd av alkoholbruk och cirka 100 stycken till följd av narkotikabruk.

Respondenterna skulle alltså ange hur stor risk de tror att det är att människor skadar sig själva, sin hälsa eller på annat sätt om de röker, dricker alkohol eller använder narkotika. Svartalternativen var följande:

- *Ingen risk*
- *Liten risk*
- *Måttlig risk*
- *Stor risk*

Figur 39. Andelen svarande enligt kön som tror att det medför stor risk att man skadar sig själv, sin hälsa eller på annat sätt om man:

Som vi ser i figuren ovan tror hela 97 procent av de svarande att regelbundet bruk av tyngre droger såsom amfetamin, LSD, GHB, kokain och/eller ecstasy medför stor risk att människor skadar sig själva eller sin hälsa.

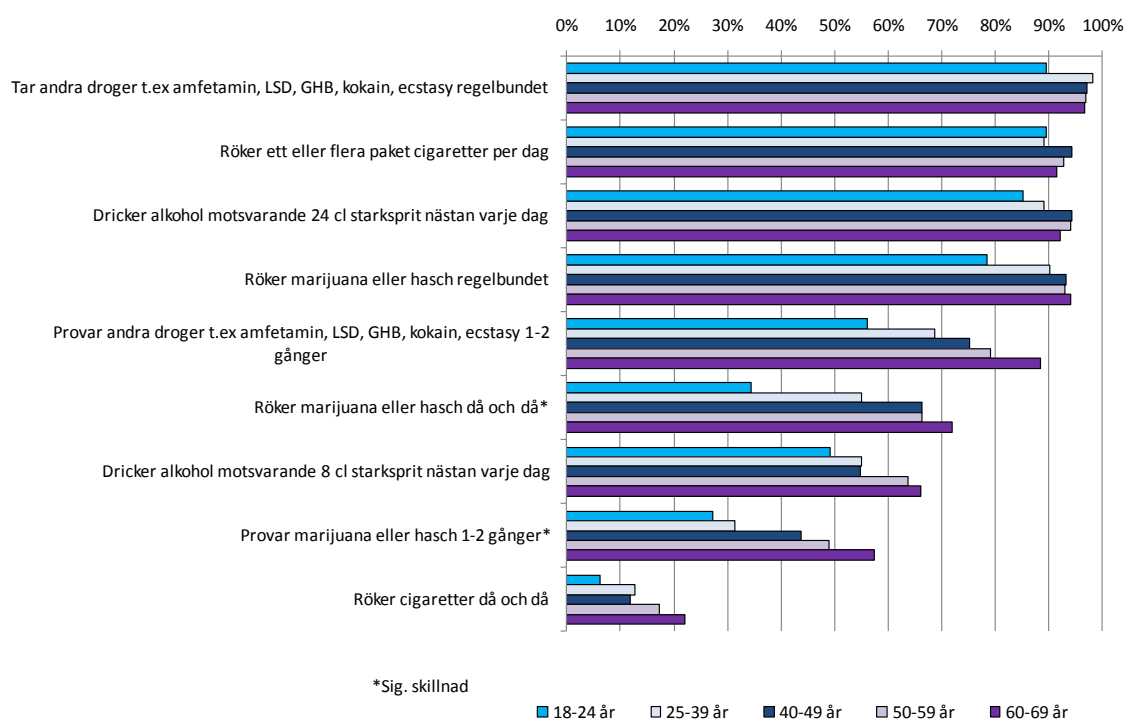
Intressant att notera är andelen svarande som tror att rökning av ett eller flera paket cigaretter per dag medför en stor risk (92 %) är lika stor som andelen som tror att det

medför stor risk att dricka alkohol motsvarande 24 cl starksprit nästan varje dag (92 %) eller röka marijuana eller hasch regelbundet (91 %).

Trefjärdedelar av de svarande trodde att om man provar tyngre droger såsom amfetamin, LSD eller kokain 1-2 gånger så medför det en stor risk. Att röka marijuana eller hasch då och då uppfattas av 61 procent av de svarande leda till en stor risk och att prova samma droger 1-2 gånger uppfattas av 42 procent leda till stor risk. 15 procent tror att om man röker cigaretter då och då, så leder det till en stor risk att man skadar sin hälsa.

En signifikant större andel kvinnor (67 %) uppgav att ett nästan dagligt bruk av 8 cl starksprit medför en stor risk för hälsan jämfört med männen (49 %). Dessutom uppgav kvinnorna i större utsträckning än männen att provandet av tyngre droger t.ex. amfetamin 1-2 gånger medför en stor risk (80 % jämfört med 70 % för männen).

Figur 40. Andelen svarande enligt ålder som tror att det medför stor risk att man skadar sig själv, sin hälsa eller på annat sätt om man:

I analysen av svaren framkommer ett par statistiskt säkerställda skillnader mellan åldersgrupperna och de gäller riskerna med att pröva marijuana eller hasch 1-2 gånger respektive röka marijuana eller hasch då och då (se figuren ovan). Andelen svarande som tycker att detta medför en stor risk tenderar att stiga med åldern. 27 procent av

ungdomarna tror att det medför en stor risk att prova marijuana ett par gånger jämfört med 58 procent av de svarande i den äldsta åldersgruppen. Endast 34 procent av ungdomarna tror att bruk av marijuana då och då medför en stor risk jämfört med 72 procent av 60-69-åringarna. Såsom en ung kvinna skrev:

”Dricker man alkohol på helgerna som de flesta ungdomar gör, så gör det inte så stor skada. Det är farligare att dricka sprit än att röka hasch. Ungdomars alkoholvanor och narkotikaberoende kan bero på deras uppväxt och tryggheten i hemmet.”

När det gäller frågan att röka cigaretter då och då framkom att svarande på landsbygden i större utsträckning trodde att det medför en stor risk (19 %) jämfört med svarande bosatta i staden (10 %).

Svarande med utbildning på grundskole-, folkskole- eller mellanskolenivå trodde i större utsträckning än andra att om man röker marijuana eller hasch då och då så medför det en stor risk (71 % jämfört med genomsnittet på 61 %). En något större andel svarande med universitets- eller högskoleutbildning trodde däremot att det medför en liten risk (13 % jämfört med 3 % av dem med utbildning på grundskolenivå).

Det framkom en signifikant skillnad då man tittade på hur rökare respektive icke rökare bedömt riskerna. Rökare trodde i större utsträckning att om man röker marijuana eller hasch då och då så medför det ingen eller en liten risk, 17 procent av rökarna jämfört med 10 procent av icke rökarna.

Svarande som åtminstone en gång de senaste fem åren använt något rusmedel (t.ex. sömnmedel utan läkares ordination, marijuana, amfetamin eller alkohol tillsammans med läkemedel i berusningssyfte) uppgav i större utsträckning att det medför ingen eller en liten risk att:

- *Röka cigaretter då och då* (60 % jämfört med 37 % bland dem som inte använt ovannämnda rusmedel)
- *Prova marijuana eller hasch 1-2 gånger* (65 % jämfört med 31 % bland dem som inte använt ovannämnda rusmedel)
- *Röka marijuana eller hasch då och då* (34 % jämfört med 11 % bland dem som inte använt ovannämnda rusmedel)

Svarande som tror att det inte medför någon risk eller endast en liten risk om man dricker alkohol motsvarande 8 cl starksprit nästan varje dag har själv en högre alkoholkonsumtion (6,7 liter 100-procentig alkohol) än de som tror att det medför en

måttlig till stor risk (3,6 liter ren alkohol). På motsvarande sätt har de som tror att det inte medför någon risk eller en liten risk att prova hasch 1-2 gånger eller röka marijuana då och då en högre alkoholkonsumtion än de som tror att det medför en måttlig eller stor risk.

Många svarande kom med personliga synpunkter gällande bruket av alkohol och hur man kunde minska drogbruket. Åsikterna om ungdomarnas drogmissbruk var extra starka.

Nedan följer några åsikter om bruket av alkohol och tobak i det åländska samhället:

”Jag tycker att alkoholen har alldeles för stor betydelse på Åland. Jag tycker faktiskt att allt för mycket börjar handla om sprit, droger och spel på Åland nu, i negativ bemärkelse.”

”Åland lever och har länge levt på alkohol och tobak. Nu börjar även snus och spel vara en guldgruva för Åland. Åland lever inte på svarta marknaden, men väl på gränsen, i följande ordning: 1) alkohol 2) tobak 3) spel 4) snus 5) lura turister om den rena fina miljön och havet. Det finns på massor av ställen med bättre miljö.”

”Åläningens syn på alkohol är rätt så liberal. Vi lever trots allt på spriten här på Åland.”

”Alkohol är en del av vårt samhälle. Censurering och tabu samt samhällsingripande inte möjligt.”

”Ett stort problem i skärgården är rattfyllan. Det är helt ”legalt”. Vi har ju ingen polis, så då är det bara att köra. Helt katastrofalt, men så är det tyvärr.”

”Vill ha strängare utskänkingsbestämmelser. Vill ha sänkt promillegräns för rattfylla och roderfylla.”

”Det är på grund av alkoholen som gör att man spelar, röker tobak och skadar andra personer.”

”Jag har ingen erfarenhet av droger, men jag tror att spriten är en inkörsport till droger. Jag tycker att alkoholen har alldeles för stor betydelse på Åland.”

”Ingen börjar med narkotika på nyktert huvud.”

Åsikterna gällande bruk av narkotika var många. De svarande önskade bland annat strängare straff för narkotikabrott och mer resurser till bland annat tullen.

”Narkotika: Strängare straff det vill säga samhällstjänst för ungdomar, medan andra vuxna borde få fängelsestraff och dryga böter.”

”Narkotika, usch ställer till mycket elände och måste tas i med hårdhandskarna, inget daltande med de berörda, stränga straff, inte en massa bidrag och dylikt till dessa personer. Måste få bukt med dem innan ännu flera personer blir beroende.”

”Betydligt hårdare straff åt knarklangarna!”

”Hårda, kännbara straff för de som langar narkotika.”

”Det borde vara strängare straff och inte samhällstjänst för varken alkohol och narkotika. Ordentligt med straff och böter.”

”Narkotika i alla former borde totalförbjudas och straff för missbruk bli hårdare.”

”Det behöver satsas mycket mer (pengar och personal) på att få bort knarket från Åland och omnejd. Många lever i en bubbla och tror att vi är förskonade från skiten här, men det behövs krafttag nu! Längre och hårdare straff för insmuggling och langning.”

”Anställ flera personer för att bevaka ungdomarnas drogproblem.”

”Stoppa införseln av narkotika genom effektivare tullkontroller och kraftig ökning av ”narkotikahundar”.”

”Bästa sättet att minska drogbruket är att ge tullen tillräckliga resurser att övervaka införseln.”

”Knarkhundar behövs på varje färjanlöp, alla färjor inklusive skärgårdsfärjorna! Som det är nu är det bara att ta in hur mycket av vad man vill!”

”Jag reser ganska ofta till Sverige..., men det är aldrig några kontroller varken här i Mariehamn eller Kapellskär. Narkotikan kan därför flöda fritt. Mera kontroller efterlyses.”

”Kolla färjan som kommer 4 på natten. De har med sig mycket droger in till Åland.”

Några svarande hade själva eller genom anhöriga upplevt negativa följder av narkotikabruk.

”Bruket av alkohol (missbruk) förstör familjer, kostar samhället en förmögenhet. Har själv upplevt tragiska följder av det.”

”Narkotika är fruktansvärt hemskt och bara tragiskt. Har sett effekten av det tyvärr alldeles för nära mig.”

”Tyvärr finns mycket bruk av narkotika i Mariehamn. Det som jag har sett är det mycket ungdomar som knarkar. ... en förfärlig historia med misshandel av flickvän och hot... Ringde polisen som ansåg de inte kunde gå in i lägenheten, det var privat område. Polisen ansåg de får inget straff ändå. Sådan har Åland blivit!”

”Eftersom jag själv har alkoholproblem... så vet jag att både alkohol och narkotika är ett jätteproblem på Åland... De räknar med att det finns ca 700 narkotikamissbrukare på Åland...”

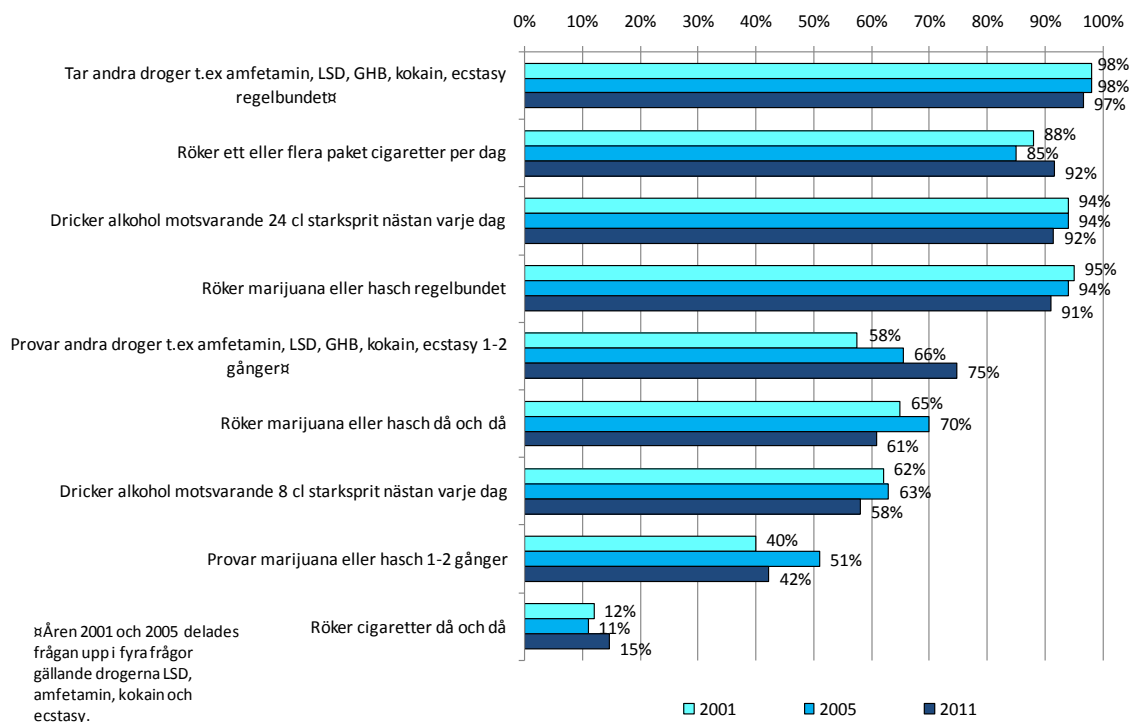
”Har haft ett barnbarn som haft problem med droger, men som nu är drogfri... räddning var att flytta från orten.”

Jämförelser med resultaten i de två tidigare åländska undersökningarna

Största andelen svarande trodde nu liksom tidigare att regelbunden användning av tyngre droger t.ex. amfetamin och ecstasy medför en stor risk för människors hälsa (98 % åren 2001 och 2005 och 97 % år 2011).⁵⁶

⁵⁶ Åren 2001 och 2005 ställdes fyra frågor om drogerna amfetamin, LSD, kokain och ecstasy, vilka år 2011 på grund av utrymmesskäl slogs ihop till en fråga gällande ”andra droger t.ex. amfetamin, LSD, GHB, kokain, ecstasy”.

Figur 41. Andelen svarande som åren 2001, 2005 och 2011 trodde att det medför stor risk att man skadar sig själv, sin hälsa eller på annat sätt om man:

Som vi ser i figuren ovan har andelen svarande som tror att man utsätter sig för stor fara om man provar tyngre droger t.ex. amfetamin ökat från 58 procent år 2001 till 66 procent år 2005 och ytterligare nio procentenheter till 75 procent år 2011.

Andelen svarande som tror att rökning medför en stor risk för hälsan har också ökat något jämfört med de tidigare undersökningarna. Andelen som tror att det medför en stor risk om man röker ett eller flera paket cigaretter per dag har ökat från 88 procent år 2001 och 85 procent år 2005 till 92 procent år 2011. Likaså har andelen som tror att sporadisk rökning medför stor risk för hälsan ökat till 15 procent från 12 procent år 2001 och 11 procent år 2005. Synen på rökningens skadeeffekter återspeglas även i att en mindre andel röker. Andelen svarande som röker/snuser regelbundet har nämligen sjunkit: från 24 procent år 2001 till 22 procent år 2005, för att år 2011 vara nere vid på 17 procent (se avsnitt 3.2)

Däremot verkar det som om man i mindre utsträckning tror att användning av alkohol och marijuana medför en stor risk för hälsan. Andelen som tror att användningen av marijuana eller hasch 1-2 gånger medför en stor risk ökade från 40 procent år 2001 till 51 procent år 2005, för att åter sjunka till 42 procent år 2011. Likaså har andelen som tror att det medför en stor risk att röka marijuana eller hasch då och då sjunkit från 70 procent år 2005 till 61 procent år 2011. Dessutom har andelen minskat som tror att regelbunden användning av marijuana medför en stor risk, från 95 procent år 2001 till

91 procent år 2011.

Även här ser vi att synen på skadeeffekterna av att använda marijuana återspeglas i att fler ungdomar använder marijuana. År 2001 uppgav 9 procent av ungdomarna att de använt marijuana och tio år senare svarade drygt 13 procent av ungdomarna att de provat på marijuana de senaste fem åren. Det bör poängteras att när grupperna är små såsom ungdomsgruppen, så kan resultaten variera relativt mycket och osäkerheten ökar.

En faktoranalys av svaren på attitydfrågorna gällande riskbeteende

Med hjälp av en faktoranalys har svaren på attitydfrågorna gällande riskbeteende grupperats i två grupper. Frågorna inom respektive grupp tenderar att få samma typ av svar och möjliggör vissa generaliseringar. De två grupper av frågor som framträder är:

Regelbundet bruk av cigaretter, alkohol och droger

- *Tar andra droger t.ex. amfetamin, LSD, GHB, kokain, ecstasy regelbundet*
- *Dricker alkohol motsvarande 24 cl starksprit nästan varje dag*
- *Röker ett eller flera paket cigaretter per dag*
- *Röker marijuana eller hasch regelbundet*
- *Dricker alkohol motsvarande 8 cl starksprit nästan varje dag*

Provar på droger eller röker då och då

- *Provar marijuana eller hasch 1-2 gånger*
- *Röker marijuana eller hasch då och då*
- *Provar andra droger t.ex. amfetamin, LSD, GHB, kokain, ecstasy 1-2 gånger*
- *Röker cigaretter då och då*

Resultaten bekräftar till viss del det som redan framkommit i detta kapitel. Nämligen att äldre svarande tror att risken med att *prova på droger eller röka sporadiskt* är större jämfört med vad yngre svarande tror. Kvinnor tror också att risken med att prova på droger eller röka sporadiskt är högre jämfört med vad männen tror. De med lägre utbildning tror att risken med att pröva på droger är högre jämfört med vad de med högre utbildning tror.

När det gäller frågorna om *regelbundet bruk av tobak, alkohol och droger* så framkommer endast en signifikant skillnad: de med högre utbildning tror att risken med att regelbundet bruka cigaretter, alkohol och droger är större jämfört med de med lägre utbildning. Det är intressant att notera att de med högre utbildning däremot tror att risken med att *prova droger eller röka då och då* inte är lika hög jämfört med de med lägre utbildningsnivå.

6.2 Åsikter om minderåriga och bruk av alkohol

Enligt uppdragsgivarens önskemål tog vi med sex attitydfrågor om minderåriga och bruket av alkohol, eftersom detta speciellt lyfts fram i det alkohol- och narkotikapolitiska programmet för landskapet Åland:

”De vuxna i samhället har ett stort ansvar när det gäller barn och alkohol. Det är på de vuxnas ansvar att ingen minderårig dricker alkohol. De som fyllt 18 år är vuxna och har ansvar för egna barn och andras. Att köpa ut alkohol till en minderårig är ett brott!

Föräldrar uppmanas att prata med sina barn om tobak, alkohol samt narkotika och vara tydlig med vilka regler som gäller i familjen. Att sätta gränser och vara konsekvent är en viktig del av att visa kärlek och omsorg.”⁵⁷

Enligt en alldeles färsk svensk doktorsavhandling⁵⁸ från år 2011 är närvarande och engagerade föräldrar det absolut bästa sättet att skydda tonåringar från att konsumera stora mängder alkohol. Avhandlingen visar att insatser som fokuserar på att stärka barn-föräldrarelationen och att föräldrar inte hjälper sina tonåringar att få tag på alkohol kan visa sig effektiva för att begränsa riskfylld konsumtion bland unga. Föräldrarna har också en viktig roll när det gäller att lära unga att stå emot grupstrycket att dricka.

Enligt Danielsson bör preventiva insatser i första hand riktas till hela ungdomsgruppen, eftersom det är den stora majoriteten av alkoholkonsumenter som svarar för störst andel av de rapporterade problemen snarare än ungdomar med den högsta alkoholkonsumtionen. Samtidigt är det viktigt att utveckla de preventiva insatserna som riktas mot ungdomar med högst konsumtion och flest problem.

Respondenterna i den här enkätundersökningen uppmanades sålunda ta ställning till sex påståenden⁵⁹ om minderårigas kontakt med och användning av alkohol på en skala av 1 (helt av annan åsikt) till 5 (helt av samma åsikt):

- *Det är okej att minderåriga prövar på alkohol.*
- *Det är okej att vuxna bjuder alkohol till minderåriga.*
- *Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg.*
- *Det är okej att vuxna är berusade i minderårigas närvaro.*

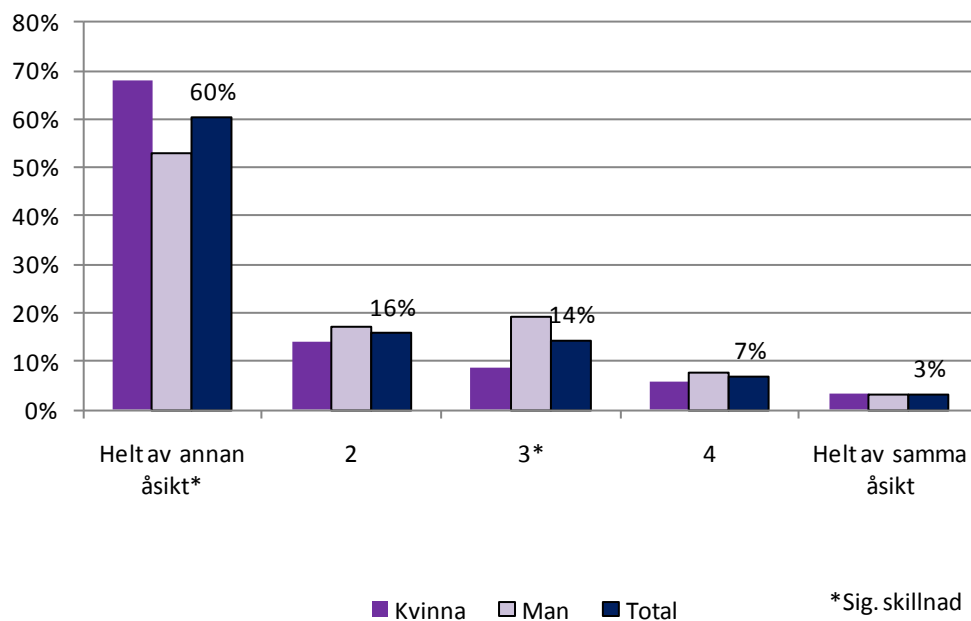
⁵⁷ Alkohol- och narkotikapolitiskt program år 2007-2011 för landskapet Åland sidan 7.

⁵⁸ Danielsson, A-K. (2011) *Adolescent alcohol use: Implications for prevention*. Karolinska Institutet. Stockholm

⁵⁹ Vid utformningen av påståendena har vi använt material angående ÖPP – Örebro Preventionsprogram mot ungdomsdrickande.

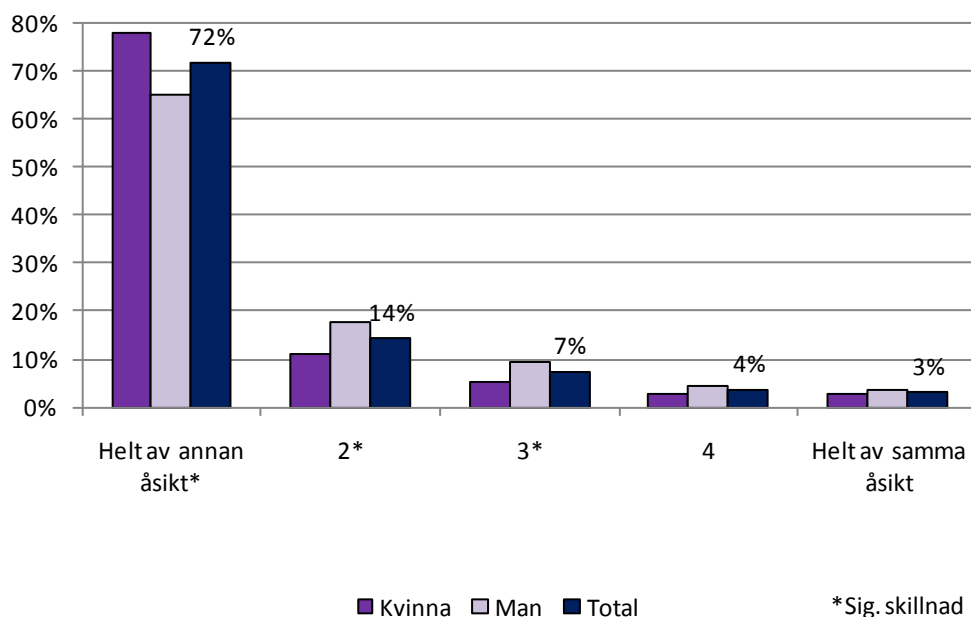
- *Föräldrars dryckesbeteende påverkar ungdomars alkoholvanor.*
- *Föräldrars attityder till ungdomars drickande har betydelse för tonåringars drickande.*

Figur 42. "Det är okej att minderåriga prövar på alkohol." (andelen svarande per kön)

Då det gäller påståendet ”Det är okej att minderåriga prövar på alkohol” är en betydligt större andel kvinnor av en helt annan åsikt än männen (68 % respektive 53 %).

Figur 43. "Det är okej att vuxna bjuder alkohol till minderåriga." (andelen svarande per kön)

Kvinnorna är likaså i större utsträckning av helt annan åsikt än männen då det gäller påståendet att det är okej att vuxna bjuder alkohol till minderåriga (78 % jämfört med 65 %). Nedan följer några av respondenternas kommentarer gällande denna fråga:

”Det är viktigt att föräldrarna pratar om alkohol och narkotika hemma. Att föra en diskussion vid middag eller nånting liknande. Det är inte fel t.ex. bjuda ett halvt eller ett helt glas vin till maten till sina egna tonåringar. Oftast tycker de att det är äckligt och vill inte dricka det. Det gäller att vara öppen för diskussion.”

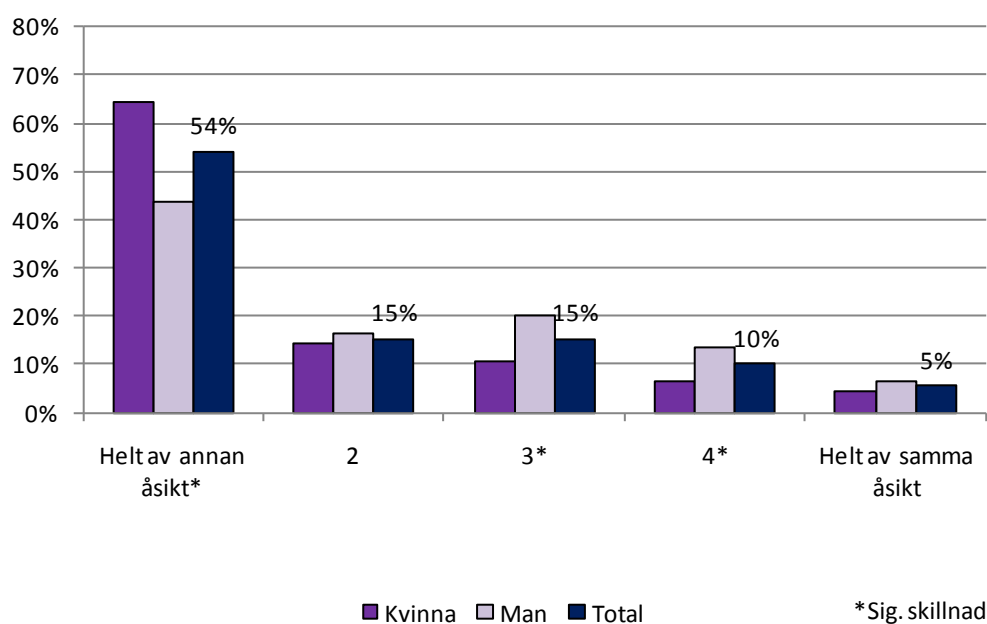
Man i 50-års ålder

”Det finns många myter att ungdomar tar skada eller större risk att börja dricka alkohol, om de blir bjudna hemma före de är 18 år. Detta är väldigt individuellt. Att förbjuda, vara sträng, muta med körkort kan ha motsatt effekt. Det visar verkligheten.” Kvinna drygt 40 år

”Hur vi dricker alkohol, mängden och vårt förhållande till alkohol – dvs. kulturen – bland vuxna och unga påverkar främst de alkoholvanor vi skaffar oss. Jag har blivit bjuden som minderårig men alkoholen stod aldrig i fokus. När vi är unga tar vi efter kompisar. När vi blir äldre gör vi som vi anser att är ok när man är vuxen. Då påverkar föräldrars vanor mer. Alkoholism är svårare, många faktorer spelar in.”

Kvinna 35 år

Figur 44. "Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg." (andelen svarande per kön)

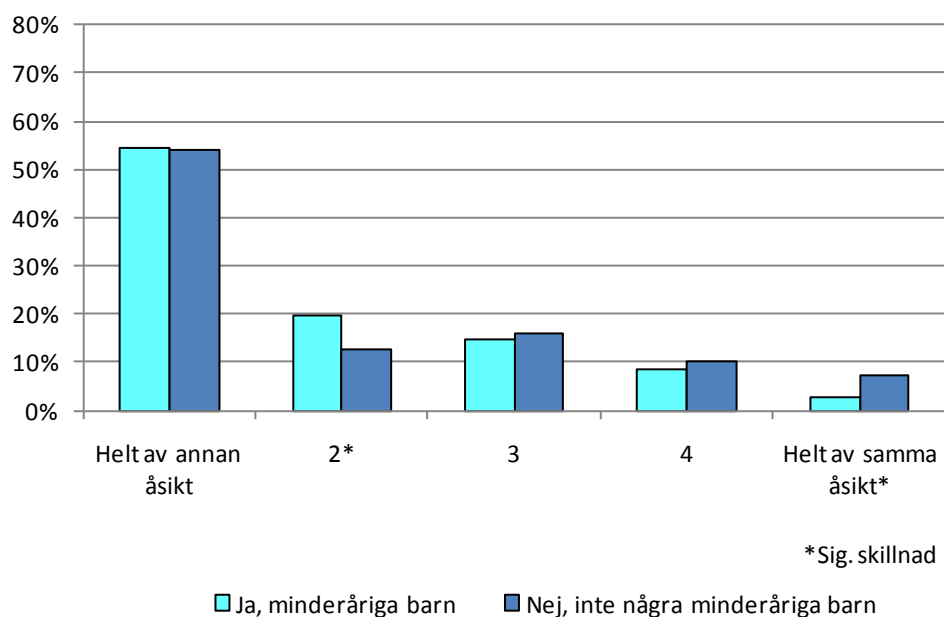
En betydligt större andel kvinnor (65 %) är av helt annan åsikt då det gäller påståendet "Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg" jämfört med männen (44 %).

Ett par kommentarer som belyser påståendet från olika håll:

"Har med egna ögon sett att där ungdomar fått alkohol av föräldrar före 18 år, och där föräldrar tycker "Att om jag ger den nåt, vet jag vad den dricker" att de ungdomarna dricker mycket mera sprit och blir också mycket mer berusade på fester även då efter 18-års ålder." Kvinna 45-50 år

"Om föräldrarna dricker alkohol i hemmet, så tycker jag att det är bättre att barnen får smaka hemma, än att de ska smyga med det, och på det viset blir det något spännande och häftigt, att göra något man inte får. Alkohol finns i samhället och man måste lära sig att hantera det tillsammans med vuxna. Barnen gör som vi vuxna gör!" Kvinna drygt 40 år

Figur 45. "Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg." (andelen svarande med respektive utan minderåriga barn i hushållet)

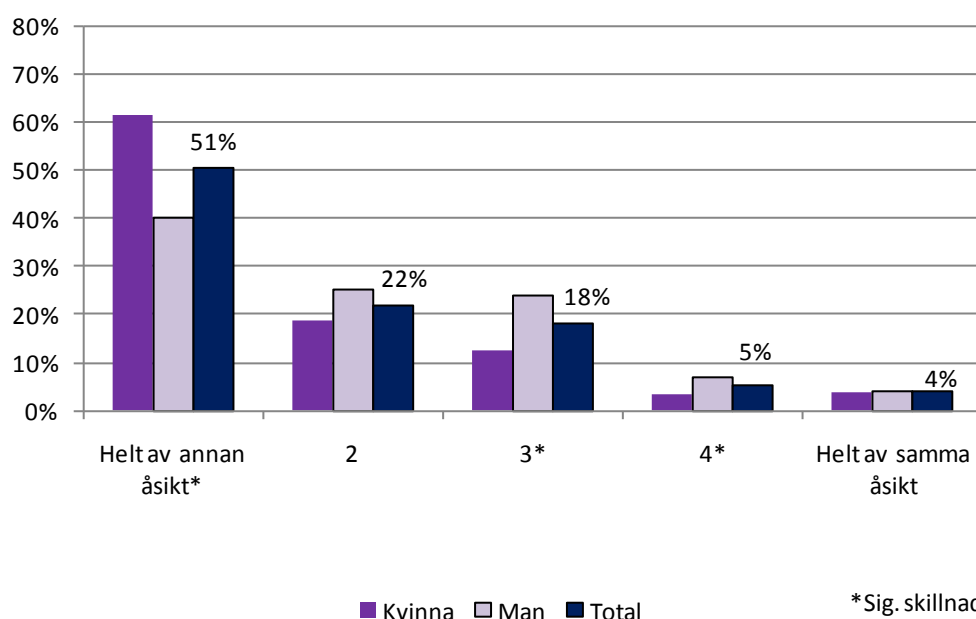

Som vi ser i figuren ovan är över hälften av de som har respektive inte har minderåriga barn i hushållet av helt annan åsikt gällande påståendet "Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg". Det fanns dock ett par signifikanta skillnader mellan de som har respektive inte har minderåriga barn i hushållet. En större andel av dem som inte har några minderåriga barn höll med påståendet jämfört med dem som har minderåriga barn.

"Det är en fråga om att tycka det som är förbjudet är också roligt. Om våra barn får lära sig som små att det finns tillgängligt, men man måste lära sig handskas med drycken. I andra europeiska länder fungerar det, så varför inte här. Vi föräldrar och skola har ett ansvar."

Man 55-60 år

Figur 46. "Det är okej att vuxna är berusade i minderårigas närvaro." (andelen svarande per kön)

En betydligt större andel kvinnor var av helt annan åsikt då det gällde påståendet att det är okej att vuxna är berusade i minderårigas närvaro (62 % jämfört med 40 %).

"Många ungdomar börjar dricka för att visa att dom är vuxna och tar efter dom vuxnas beteende. Dom vuxna borde vara bättre förebilder för ungdomarna, hur man lever ett liv med sunda vanor." Kvinna 65-70 år

"Oftast är det barn som far illa när vuxna dricker, barn väljer inte att vara med fulla vuxna. Borde vara ett barns rättighet att få fira julen utan sprit och fulla mammor och pappor." Kvinna drygt 30 år

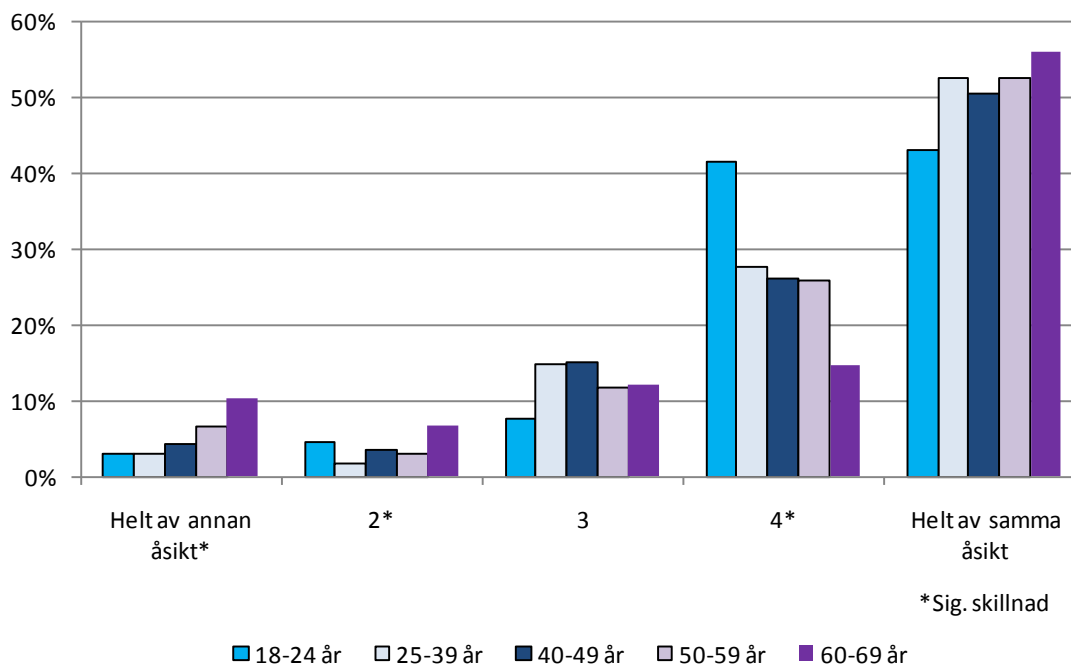
"Jag har sett många avigsidor med missbruk men också hos "vanliga" alkoholkonsumenter. Jag tänker mest på de barn jag känner som har mistat tilliten till sina föräldrar pga. alkoholbruk. Det handlar om tillsynes bra presterande och goda föräldrar men som festar ofta." Kvinna runt 65 år

"Jag är säker att man påverkar sina barns bruk/missbruk genom sitt eget bruk/missbruk." Kvinna 55 år

"Eftersom jag själv växt upp med en alkoholiserad mor så har jag sett hur mycket ett missbruk kan förstöra en familj."

Då det gäller påståendet ”Föräldrars dryckesbeteende påverkar ungdomars alkoholvanor” framkom inte några signifikanta skillnader mellan könen, vilket det däremot gjorde när man såg på svarandes ålder.

Figur 47. "Föräldrars dryckesbeteende påverkar ungdomars alkoholvanor" (andelen svarande per åldersgrupp)

Som vi ser i figuren ovan är 18-24-åringarna i större utsträckning av åsikten att föräldrarnas dryckesbeteende påverkar ungdomarnas dryckesbeteende. Om vi slår ihop svaren för svarsalternativen fyra och fem (”Av samma åsikt”), kan vi se att 85 procent av ungdomarna håller med påståendet jämfört med endast 71 procent av 60-69-åringarna.

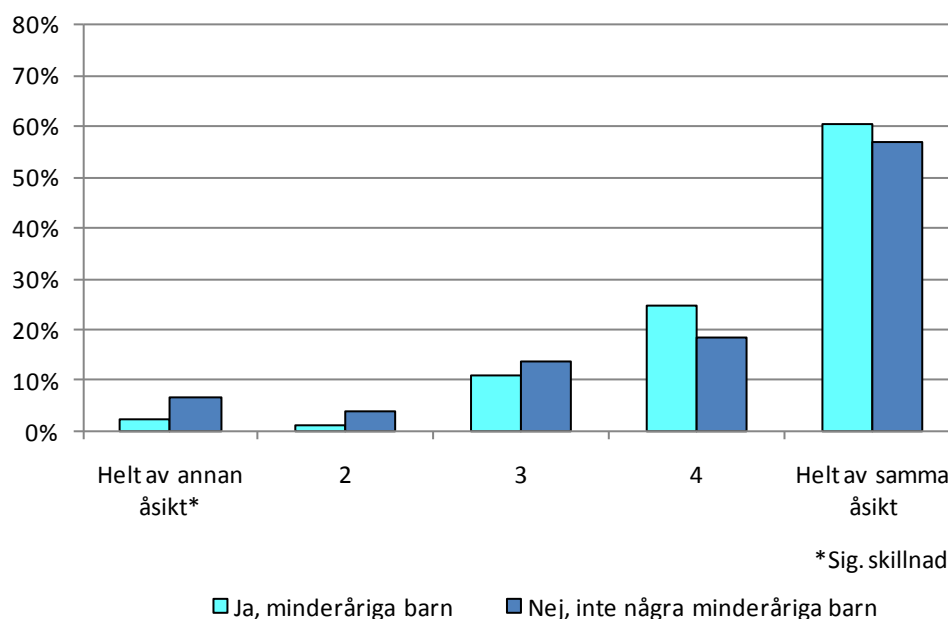
”Alkoholattityderna borde förändras i vårt samhälle. Vi borde kunna umgås utan alkohol. Vara förebilder för våra ungdomar.”

”Jag har vuxit upp i ett hem där alkohol brukades mycket sällan. Detsamma vill jag föra vidare till mitt barn.”

”Jag har haft en alkoholiserad pappa som söp så att han dog av vad alkoholen har gjort med hans kropp. Jag har haft våld i familjen som barn och det är hemskt att få uppleva, så jag är helt emot alkohol och dricker aldrig inför mina barn.”

"Tycker jag sett ett mönster där föräldrar aldrig dricker sprit i barns sällskap, att barnen gärna dricker när de kommer åt. Personligen "hymlar" vi inte med spriten (det lilla vi dricker) och har två vuxna barn som är väldigt sparsamma med alkoholen. Tycker dock att motsatsen visats där alkohol är totalförbjudet. Kan kännas motstridigt i allmänhet men det är våra iakttagelser. "För mycket och för lite skämmer allt"" Kvinna 50 år

Figur 48. "Föräldrars attityder till ungdomars drickande har betydelse för tonåringars drickande." (andelen svarande med respektive utan minderåriga barn i hushållet)

Då det gäller påståendet om att "Föräldrars attityder till ungdomars drickande har betydelse för tonåringars drickande" framkom inte några signifikanta könsskillnader, däremot fanns det signifikanta skillnader mellan de som lever med minderåriga barn i hushållet och de som inte gör det.

I figuren ovan kan vi se att runt 60 procent av dem som har respektive inte har minderåriga barn i hushållet är helt av samma åsikt gällande påståendet. En större andel av dem som inte har minderåriga barn är dock av en helt annan åsikt gällande påståendet att föräldrars attityder till ungdomars drickande har betydelse för tonåringars drickande (7 % jämfört med 2 % bland dem som har minderåriga barn).

"Jag tror att föräldrarnas förhållningssätt gentemot alkohol/narkotika inte alltid hjälper, utan oftast börjar missbruket via kompisar och grupptruck."

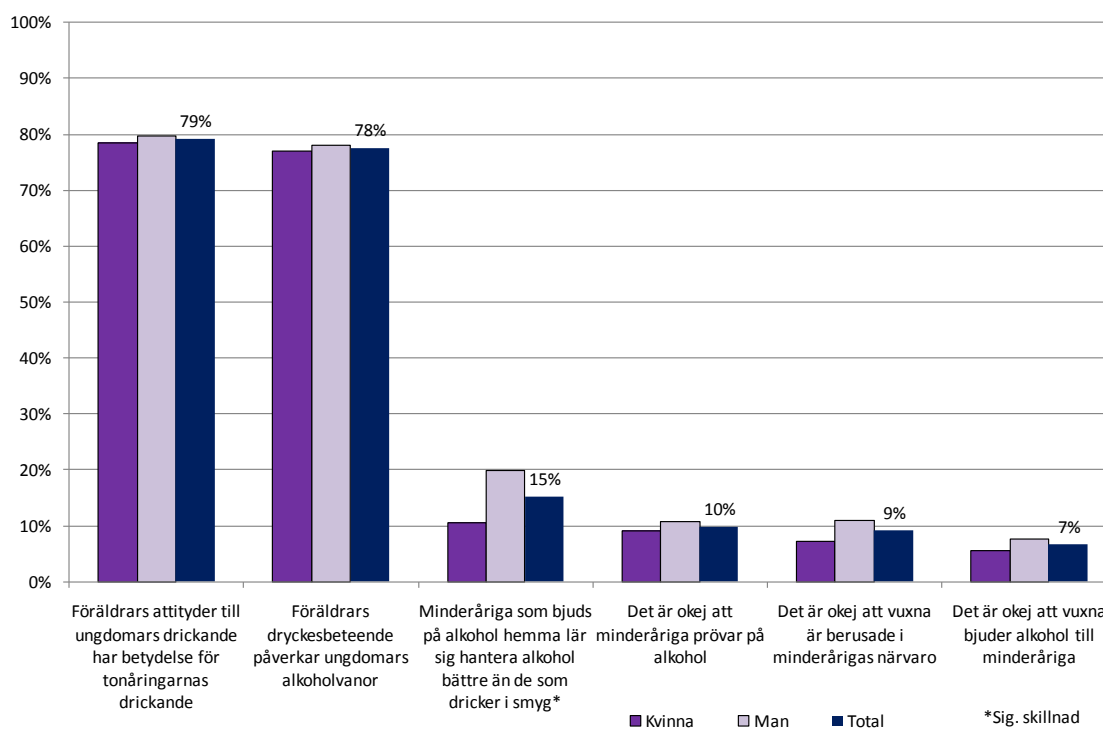
Kvinna drygt 30 år med ett litet barn

”Tillhör en del av uppfostran att lära sig hantera alkohol och droger. Vet att kompistrycket påverkar många, då är det särskilt viktigt att som förälder vara uppmärksam. Tycker inte man skall lägga barnuppfostran på samhället. Det mesta borde man få med sig hemifrån men vet att det inte alltid fungerar.” Kvinna 55-60 år

”Gruppträck påverkar ungdomar mycket, föräldrar kan stå maktlösa.”
Kvinna 65 år

I figuren nedan har vi samlat andelarna svarande som är av samma åsikt (det vill säga de som kryssat för svarsalternativen 4 och 5) gällande de sex påståendena. Som vi ser skiljer sig de två första påståendena i figuren från de fyra övriga.

Figur 49. Andelen svarande som är av samma åsikt gällande påståendena (per kön)

79 respektive 78 procent av de svarande håller med påståendena att föräldrars attityder till ungdomars drickande respektive föräldrarnas eget dryckesbeteende påverkar ungdomarnas alkoholvanor.

”Föräldrarna har oerhört stor påverkan på barnens attityder till tobak, alkohol och droger. Våga va förälder och visa tydligt att det inte är ok att bruka varken alkohol eller tobak så länge barnen är minderåriga! Detta eftersom dessa är inkörsporten till droger och droger är aldrig ok! Undvik att berusa dig kraftigt i barnens

närvaro!” Man runt 50 år

”Föräldrarna borde göra ett val att under barnens uppväxt (välja bort spriten) eller välja ett sunt/måttligt drickande. Jag tror att man genom att vara en närvarande förälder som prioriterar familjen under barnens tonårstid kan undvika iallafall en del fall av drogmissbruk.” Kvinna 55 år

Av de svarande höll 15 procent med påståendet att ”Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg.” En åsikt som män i större utsträckning än kvinnor omfattar, 20 procent av männen och 11 procent av kvinnorna.

9 procent av de svarande håller med påståendet ”Det är okej att vuxna är berusade i minderårigas närvaro”. En tiondel tyckte att det är okej att minderåriga prövar på alkohol. Endast 7 procent tycker att det är okej att vuxna bjuder alkohol till minderåriga.

”Föräldrar ska inte dricka alkohol med barn, och inte heller köpa åt dem, eller bjuda på alkohol i hemmet.”

”Föräldrar som köper öl, vin åt sina barn att ta med ut och dricka före de är 18 år är inte okej.”

Ungdomar har i större utsträckning än övriga svarande varit av samma åsikt gällande följande påståenden (se *Figur 60* i bilagan):

- *Det är okej att minderåriga prövar på alkohol.*
- *Det är okej att vuxna bjuder alkohol till minderåriga.*
- *Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg.*
- *Det är okej att vuxna är berusade i minderårigas närvaro.*
- *Föräldrars dryckesbeteende påverkar ungdomars alkoholvanor.*

När det gäller påståendet om att föräldrars dryckesbeteende påverkar ungdomars alkoholvanor så höll en signifikant lägre andel 60-69-åringar med om detta (70 % jämfört med genomsnittet på 78 %).

Det framkom en signifikant skillnad när det gäller svarandes hemregion. En större andel skärgårdsbor tyckte att det är okej att vuxna är berusade i barns närvaro, 18 procent jämfört med genomsnittet på 9 procent.

Det fanns signifikanta skillnader mellan de som lever med minderåriga barn i hushållet

och de som inte gör det när det gäller påståendet om att föräldrars attityder till ungdomars drickande har betydelse för tonåringars drickande. En större andel av dem som har minderåriga barn är av samma åsikt (85 % av de som har barn jämfört med 76 % av dem som inte har barn).

Nedan följer andra kommentarer gällande minderåriga och alkoholbruk. Flera svarande betonade vikten av vettiga fritidsaktiviteter för de unga:

”Jag tror att missbruket kommer ifrån ett större perspektiv än den specifika fostran gällande alkohol och droger. Jag tror att missbruk är en jakt på tillfredsställelse som möjligen blivit lite sned i övriga livet.”

”Allt skall skötas med förnuft, förbud är ingen lösning. Barn och unga skall lära sig förstå risker och hur hantering av berusning och spelvanor får för följder. Debuten skall ske så sent som möjligt.”

”Jag är nog mer tolerant mot minderårigas alkoholkonsumtion med måtta, och som förberedelse för förnuftigt socialt drickande.”

”Vi försöker att lära våra barn sunt förnuft och hoppas att dom använder sig av det när det gäller alkohol, narkotika och spelande när dom blir stora.”

”Att diskutera med sina barn är väldigt viktigt, att få dom att förstå konsekvenserna... Det viktigaste är att betona vikten att stå emot gruppträck och hitta alternativa hobbyer än att t.ex. dricka alkohol. Att ungdomarna skulle hitta spänning och känna sig vuxen i andra vettigare saker.”

”Jag tror att om man skulle lägga mer pengar på att fixa aktiviteter och roliga saker för de unga här på ön så skulle inte så många fastna i ett beroende. Det enda roliga på ön är ju t.ex. alkohol för väldigt många. Det läggs mycket pengar på de som redan har problem men inte tillräckligt på de som inte har det.” Man 19 år

”Samhället skulle vinna på att ha intressanta och utvecklande fritidssysselsättningar för unga. Göra dem delaktiga och att de behövs som resurs i vårt samhälle. Då skulle inte droger behövas för att fly från tristessen. Mindre förmaningar och mer positivt tänkande.” Kvinna drygt 50 år

”Min åsikt är att om man kan skjuta upp alkoholdebuten till övre tonåren är det mindre risk att dom går över till knark för dom har mognat mera då och har sett hur det kan gå för såna som har börjat med knark.” Man runt 55 år

Resultat från en svensk studie gällande tonåringars alkoholkonsumtion

Enligt den tidigare nämnda svenska doktorsavhandlingen skiljer sig risken för hög alkoholkonsumtion mellan pojkar och flickor. Riskerna minskar avsevärt för pojkar i riskzonen om föräldrarna håller koll på vad de gör och med vem, medan en känslomässigt stabil och nära relation mellan barn och föräldrar är speciellt viktig för flickor i riskzonen.

I avhandlingen undersöktes även alkoholkonsumtion och alkoholrelaterade problem bland ungdomar i 23 europeiska länder. De nordiska länderna och Storbritannien skiljer sig genom att det i dessa länder är lika vanligt för flickor som för pojkar att konsumera stora mängder alkohol vid ett och samma tillfälle, medan övriga länder rapporterar om en högre alkoholkonsumtion och fler alkoholrelaterade problem för pojkar än för flickor.

7. Spelvanor

Nytt för denna undersökning jämfört med tidigare motsvarande åländska undersökningar är att tre frågor om spelvanor ingår. Uppdragsgivaren var nämligen intresserad av få svar på frågor gällande spel om pengar.⁶⁰ Tyvärr kunde vi inte på grund av utrymmesbrist inkludera fler frågor om spelvanor i enkätformuläret, vilket flera svarande hade önskat.

”I undersökningen gällande spelvanor tittar ni endast om det satsats pengar men spelberoende /internetberoende är nog bredare än så.”

”Frågebatteriet kan utvecklas väsentligt gällande spel/spel med pengar.”

Ämnet är mycket intressant och det bedrivs forskning om spelberoende i våra grannländer och även på Åland. År 2010 publicerade Högskolan på Åland en lärobok med fokus på penningspel och spelproblematik som ett resultat av GAPRO CARE Åland-projektet, vilket är ett projekt i samarbete mellan Ålands penningautomatförening och Högskolan på Åland.⁶¹

Eftersom frågor om spelvanor inte har ingått i de tidigare åländska undersökningarna har vi jämfört resultaten med dem i den svenska folkhälsoundersökningen. Vi har även tagit med resultat från det åländska Gapro Care-projektet. Dessutom har vi valt att ta med en kort sammanfattning av resultaten från den stora svenska befolkningsstudien om penningspel och spelproblem från 2008/2009.

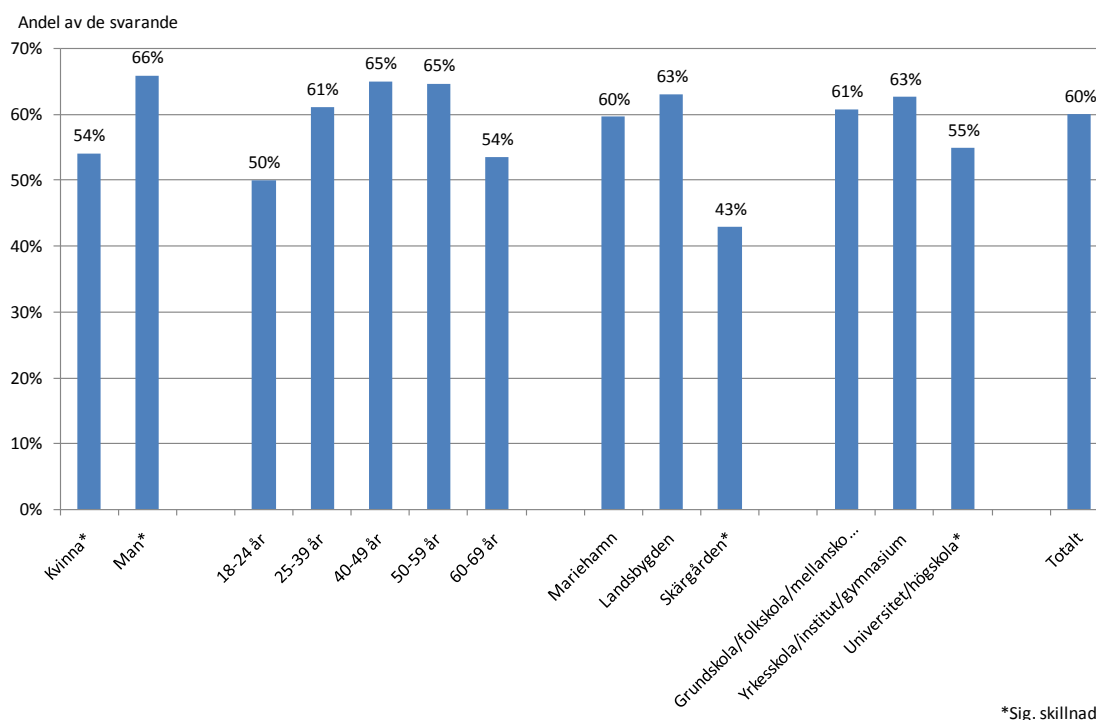
7.1 ”Har du någon gång under de 12 senaste månaderna satsat pengar på spel?”

I den första frågan ville vi veta hur stor andel av de svarande som under det senaste året köpt lotter eller satsat pengar på spel, vilket 60 procent av de svarande gjort.

⁶⁰ Samma frågor ingår i den svenska årligen återkommande folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor*.

⁶¹ Gustafsson, B., Eriksson Granskog, A., Ingves, A., Häggblom, A., Lindholm, S., Manselin, K., Törnroos, J-Å. (2010) *GAPRO CARE-projektet. Spelprevention, spelproblematik och vårdpolicyprogram*. Högskolan på Åland 2010:1. Mariehamn

Figur 50. Andelen svarande som någon gång under de 12 senaste månaderna satsat pengar på spel

En signifikant större andel män uppgav att de hade spelat, 66 procent av männen jämfört med 54 procent av kvinnorna. Skärgårdsborna har i mindre utsträckning än övriga svarande uppgett att de spelat om pengar någon gång under det senaste (43 %). Även en mindre andel svarande med högskoleutbildning uppgav att de hade spelat.

Det förekom inte några signifikanta skillnader mellan de olika åldersgrupperna. Däremot verkar rökare och snusare i större utsträckning spela (68 respektive 72 %) jämfört med dem som inte röker eller snusar (58 % vardera).

De som uppgav att de spelat det senaste året verkar även ha en något högre genomsnittlig konsumtionen 100-procentig alkohol än de som inte gjort det (4,2 liter jämfört med 3,4 liter per person och år).

Flera svarande har kommenterat problemet med minderåriga som spelar:

”På spelande fronten har det skärpts ganska mycket, men det finns fortfarande många minderåriga som är spelberoende och kan gå in på många ställen och spela utan att någon bryr sig om att de är minderåriga.” Man 18 år.

”Spel finns överallt nuförtiden och jag tror att det kommer att bli ett massivt samhällsproblem i framtiden. Nätcasinon såsom PAF har ingen kontroll på åldern

på de spelande.”

VD vid Paf Anders Ingves framhåller dock att:

Ju yngre man är ju mer mottaglig är man för att utveckla ett beroende. Därför tillåter vi inga personer under 18 år att spela hos oss och vi har regler för hur vi annonserar.⁶²

Nedan följer en svarandes kommentar gällande spelbolagens ansvar:

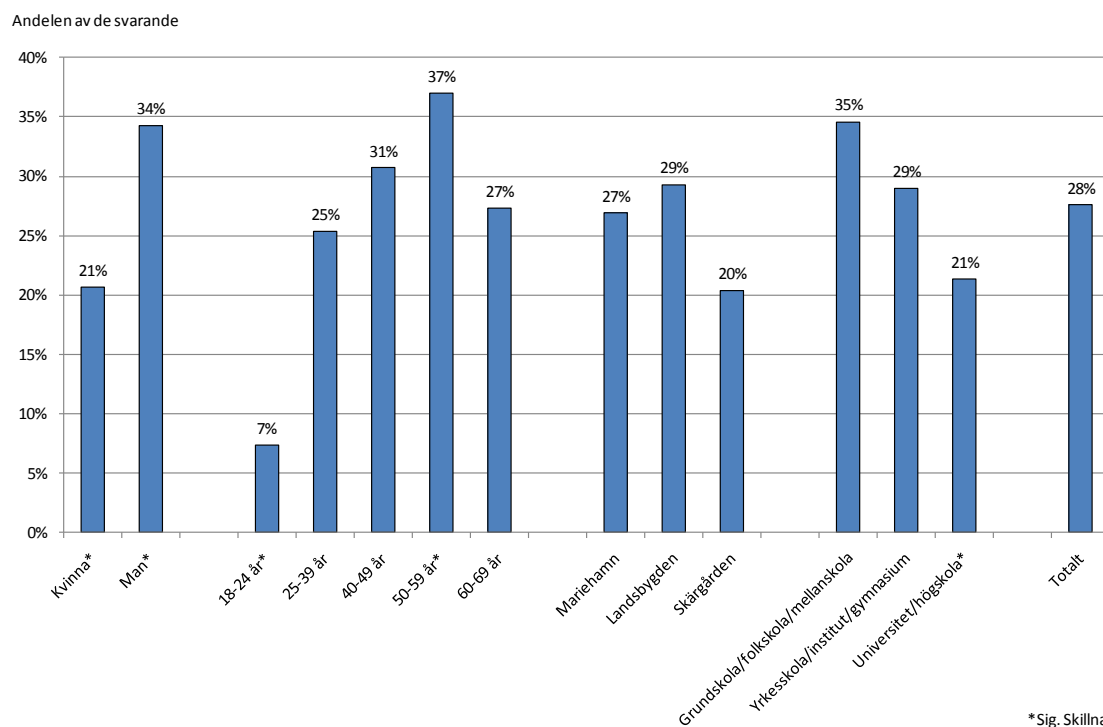
”Spelbolagen borde ta sitt ansvar. Det vill säga om man kan följa upp spelare (registrering eller dylikt) borde dessa uppsökas och erbjudas hjälp av psykolog, avvänjning eller dylikt.”

7.2 ”Hur mycket pengar har du satsat på spel de senaste 7 dagarna?”

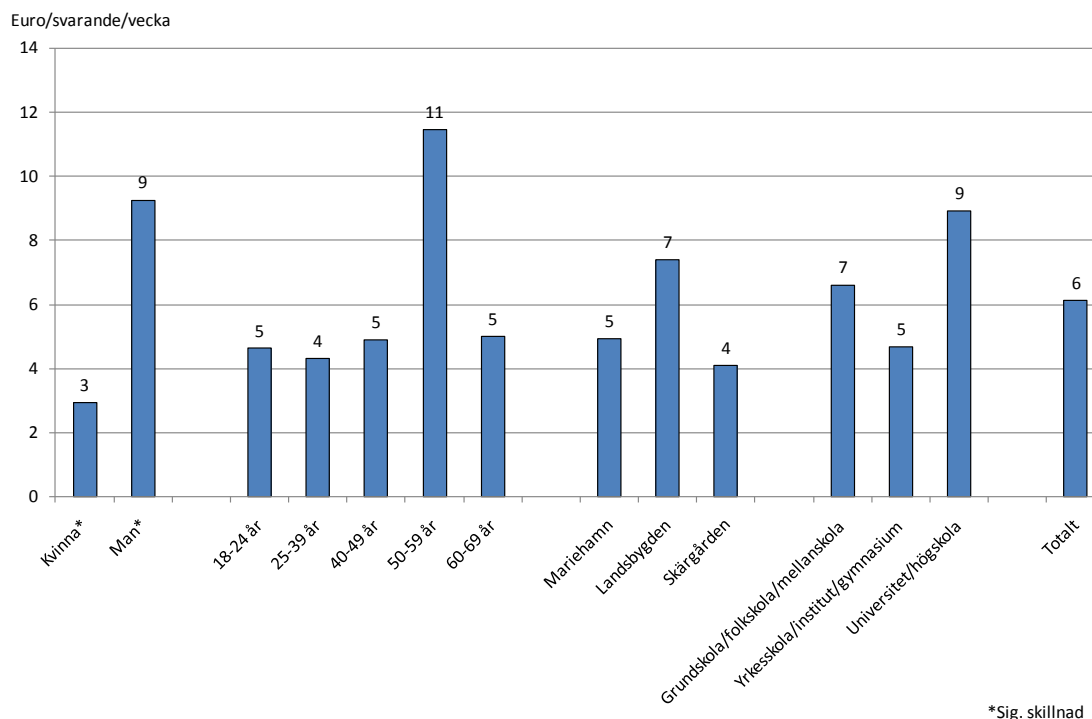
Ovanstående fråga avser att mäta spelkonsumtion de senaste sju dagarna, som vanligtvis mäts genom insatsen och frekvensen på spelet. Av det totala antalet svarande uppgav 40 procent (257 st.) att de inte har spelat det senaste året, 32 procent (206 st.) att de inte har satsat några pengar den senaste veckan, medan 28 procent (180 svarande) uppskattade sitt veckospel.

Då vi ser på andelen svarande som uppgett att de satsat pengar på spel den senaste veckan (se figuren nedan) så framkommer flera signifikanta skillnader.

⁶² Källa: Gustafsson, B., Eriksson Granskog, A., Ingves, A., Häggblom, A., Lindholm, S., Manselin, K., Törnroos, J-Å. (2010) GAPRO CARE-projektet. Spelprevention, spelproblematik och vårdpolicyprogram. Högskolan på Åland 2010:1. Mariehamn och Pafs hemsida 28.4.2011.

Figur 51. Har du satsat pengar på spel de senaste 7 dagarna?

28 procent av alla svarande uppskattade hur mycket pengar de satsat på spel den senaste veckan (se figuren ovan). Männerna hade i större utsträckning än kvinnorna uppgett att de satsat pengar den senaste veckan, 34 procent jämfört med 21 procent av kvinnorna. Endast 7 procent av 18-24-åringarna uppgav att de spelat för pengar den senaste veckan jämfört med 37 procent av 50-59-åringarna. Det förekom även signifikanta skillnader då man såg på de svarandes utbildningsnivå, ju högre utbildning desto mindre andel svarade att de hade satsat pengar på spel den senaste veckan.

Figur 52. "Hur mycket pengar har du satsat på spel de senaste 7 dagarna?"

Om vi först tittar på det genomsnittliga spelande fördelat på alla svarande 6 euro/svarande/vecka kan vi se att männen spelar för signifikant mer (9 euro) än kvinnorna (3 euro), vilket är den enda signifikanta skillnaden som framkom i analysen av denna fråga (se figuren ovan).

Om vi däremot endast tittar på dem som uppgett att de spelat åtminstone en gång under det senaste året (388 svarande), så stiger genomsnittet till 10 euro/vecka: 14 euro/vecka för männen och 6 euro/vecka för kvinnorna.

7.3 Riskabla spelvanor, spelproblem och spelberoende

Enligt en svensk studie om spelande⁶³ innebär begreppet spelproblem att man har fått negativa konsekvenser av sitt spelande, medan spelberoende är en psykiatrisk diagnos där många av kriterierna liknar kriterierna för alkoholberoende (se även definitionerna i avsnitt 2.3).

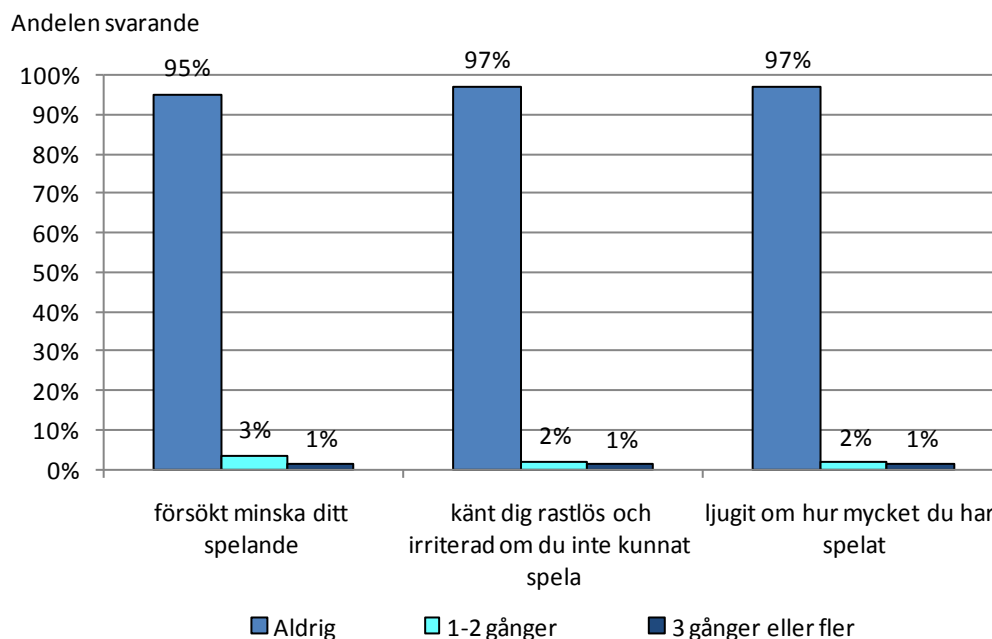
För att få fram ett mått på spelberoende, ställdes i den åländska undersökningen liksom i den svenska folkhälsoenkäten, följande tre frågor om spelande: Hur många gånger har du under de senaste 12 månaderna:

⁶³ Statens folkhälsoinstitut Spel om pengar och spelproblem i Sverige 2008/2009.

- försökt minska ditt spelande?
- känt dig rastlös om irriterad om du inte kunnat spela?
- ljugit om hur mycket du spelat?

Frågornas relevans som ett mått på spelproblem och -beroende överensstämmer med det som konstaterades i det åländska Gapro care-projektet. Nämligen att beroendet kan uppfattas som ett okontrollerat spelande med hög toleransnivå och ett okontrollerbart tvång med hög spelupptagenhet. Personerna ansågs ha ständig oro och ångest, som präglar individernas tankar och handlingar. Dessutom är självbedrägeriet en central faktor och personen ljuger medvetet eller omedvetet om det faktiska beroendet.

Figur 53. Hur många gånger har du under de senaste 12 månaderna:

Det framkom inte några signifikanta skillnader på basen av svarandes kön, ålder, utbildningsnivå eller hemregion.

På basen av svaren på dessa tre frågor beräknas sedan ett summaindex, där svarsalternativet:

- *Aldrig* ger värdet 0,
- *1-2 gånger* ger värdet 1 och
- svarsalternativet *3 gånger eller fler* ger värdet 2.

Indexet avser att skilja mellan dem som har riskabla spelvanor (som fick mellan 1-6

poäng på frågan) och övriga spelare (som inte fick något poäng på frågan).

Av de svarande som uppgett att de någon gång under det senaste året har satsats pengar på spel fick cirka 94 procent inte några summaindexpoäng, medan nästan 6 procent fick 1-6 poäng (21 svarande). Bland alla svarande kan man anta att 3 procent har riskabla spelvanor: nästan 6 procent av männen och 1 procent av de åländska kvinnorna. Männen verkar i större utsträckning än kvinnorna ha riskabla spelvanor.

Dessutom verkar det finnas ett samband mellan riskabla spelvanor och rökning samt mellan riskabla spelvanor och alkoholkonsumtion. Svarande som har riskabla spelvanor verkar röka i större utsträckning än svarande som inte har riskabla spelvanor. Dessutom verkar de med riskabla vanor dricka mer alkohol än svarande som inte har det. Det bör dock poängteras att analysen grundar sig på svaren av 21 respondenter, vilka kan antas ha riskabla spelvanor.

Nedan följer några kommentarer om spelande:

”Gillar inte spelandet, för stort utbud, vilket gör att många blir beroende.”

”Finns hur mycket spelsajter som helst på internet så för dem som har spelberoende kan det nog inte vara lätt att sluta.”

”Har sett många som spelar bort hela sin pension på enarmade banditer på färjorna. Hemskt!! Spelautomater borde tas bort.”

”Spelandet är inte en samhällsfråga. Livet är ett spel.”

”Att spela seriöst, lära sig mer och mer kan inte vara fel. Poker t.ex. är ju ett skicklighetsspel, psykologiskt och tur-spel.”

Jämförelser med svenska och finska undersökningars resultat

Enligt Statens folkhälsoinstitut hänger skadliga effekter av spel om pengar bland annat samman med hur mycket man spelar, mönstret i spelbeteendet, individens socioekonomiska situation samt kön och ålder. Det finns många likheter mellan spelproblem och andra missbruk av till exempel alkohol, tobak och narkotika och en stor del av de mer generella riskfaktorerna är gemensamma för både spel och alkohol.

Den svenska befolkningsstudien Spel om pengar och spelproblem i Sverige 2008/2009 (SWELOGS) är ett långsiktigt forskningsprogram om spel om pengar och konsekvenser

för hälsan, som leds och finansieras av Statens folkhälsoinstitut.⁶⁴ Programmet ska följa utvecklingen när det gäller skadeverkningar av överdrivet spelande. Målet är att ta fram kunskap för att utveckla förebyggande insatser mot spelproblem i samhället.

Enligt den svenska befolkningsstudien har cirka 70 procent av Sveriges befolkning spelat om pengar det senaste året och 44 procent har spelat minst en gång i månaden. Nio procent av befolkning hade spelat om pengar på internet det senaste året. På Åland uppgav 60 procent av de svarande år 2011 att de spelat om pengar det senaste året, vilket är en något längre andel än i den svenska undersökningen.

Vidare visar resultaten i den svenska undersökningen att spelandet är vanligare bland äldre än bland yngre: speldeltagandet var högst i åldern 25-64 för att minska något bland de allra äldsta. Liknande resultat visas i *Figur 51*: en signifikant lägre andel 18-24-åringar uppgav att de spelat om pengar den senaste veckan jämfört med 50-59-åringarna.

I den svenska undersökningen framkom att män spelar oftare och för betydligt mer pengar än kvinnor. 74 procent av männen och 67 procent av kvinnorna i åldern 16-84 hade spelat det senaste året. Även på Åland uppgav en signifikant större andel män att de spelar om pengar: 66 procent av männen jämfört med 54 procent av kvinnorna. De åländska männen spelar också för signifikant mer jämfört med de åländska kvinnorna.

Andelen som spelar är högst bland de med gymnasieutbildning (som högsta utbildning) och lägst bland dem med högskoleutbildning. Även på Åland var andelen som spelat det senaste året och den senaste veckan lägst bland dem med högskoleutbildning.

Att spela om pengar på internet är mer än dubbelt så vanligt bland svenska män än bland kvinnor, och förekommer mest i åldersgruppen 18-44 år. Drygt en femtedel av männen i åldersgrupperna 18-24 och 25-44 har spelat på internet det senaste året.

I den svenska undersökningen frågade man hur mycket tid som man har lagt ned på en spelform under den senaste månaden. Elva procent uppskattade att de lagt ner tre timmar eller mer. De svenska männen spelade mer än kvinnorna: 15 procent av männen uppgav att de spelat tre timmar eller mer den senaste månaden jämfört med 6 procent av kvinnorna.

Drygt två procent av den svenska befolkningen har spelproblem och ytterligare fem

⁶⁴ Materialet till den första rapporten kommer från en befolkningsstudie med ett urval om 15.000 slumpmässigt utvalda personer mellan 16 och 84 år. Datainsamlingen gjordes i huvudsak genom telefonintervjuer och de som inte gick att nå via telefon fick en postenkät.

procent av befolkningen har viss risk för spelproblem. En halv procent (0,5 %) av befolkningen anses vara spelberoende. Andelen problemspelare är enligt den svenska studien högst bland dem med lägst utbildning, lägst inkomst och låg socioekonomisk status.

Enligt den svenska folkhälsoenkäten har andelen svenskar med riskabla spelvanor sedan år 2005 stabilt legat på cirka 4 procent. År 2010 har cirka 3 procent av befolkningen riskabla spelvanor: 2 procent av kvinnorna och 4 procent av männen. Bland de åländska respondenterna framkom också att 3 procent har riskabla spelvanor: nästan 6 procent av männen och 1 procent av de åländska kvinnorna.

Enligt en finsk folkhälsoundersökning om finländarnas spelproblem från år 2007 har 3 procent eller 130.000 finländare problem med att kontrollera sitt spelbeteende. Av dem har var tredje grava problem.⁶⁵

På finska Spelkliniken telefonjour Peluuri noterar man att attityden till spel har förändrats. Det största problemet är fortfarande de klassiska penningspelsautomaterna, men nätspelet blir allt vanligare. Många spel på nätet är högriskspel och summorna som spelas bort blir höga.

Vidare konstateras i den svenska befolkningsstudien att cirka en tiondel av de svenska spelarna står för 90 procent av spelandet, en stor andel av dessa har spelproblem. Spelproblem är vanligast bland: unga män, utrikes födda, personer som står utan för arbetsmarknaden och personer med ekonomiska problem. Nästan var tionde man i åldern 18-24 år är problemspelare. Unga personer och utlandsfödda spelar i mindre utsträckning men har spelproblem i större utsträckning.

I studien konstateras också att minderårigt spelande finns i alla spelformer trots att nästan hela spelmarknaden har en åldersgräns om lägst 18 år. Dessa siffror är oroande eftersom internationella studier visar att det finns tydliga samband mellan att börja spela om pengar tidigt och att senare få spelproblem. Andelen problemspelare bland flickor i åldern 16-17 uppskattas i Sverige till 2 procent och bland pojkar i åldern 16-17 till 5 procent.⁶⁶ Dessutom visar undersökningen att det bland personer som ofta spelar tv- och datorspel finns en högre andel problemspelare jämfört med personer som inte spelar tv- och datorspel. Såsom en åländsk svarande konstaterar:

”Spelberoende bland unga är ett stort problem. Dataspel är beroendeframkallande!

⁶⁵ Hufvudstadsbladet 19.6.2011 *Nu fås spelhjälp på svenska*

⁶⁶ Om motsvarande uppgifter skulle tillämpas på åländska flickor och pojkar i åldern 16-17 år, så skulle uppskattningsvis 17 åländska pojkar 16-17 år gamla ha spelproblem och 7 åländska flickor.

Unga behöver få hjälp för att minska spelandet innan de blir beroende och fjärmas från verkligheten. Vuxna har förvånansvärt tillåtande attityd till att unga "får" spela penningspel på färjorna. Åldersgränsen respekteras inte."

Kvinna 45-50-års ålder

Det är inte bara personer med spelproblem som drabbas, utan många anhöriga påverkas också. Enligt den svenska studien lever cirka 260.000 svenskar med någon som är problemspelare och 76.000 av dessa är barn. Barnfamiljer har betydligt högre andel problemspelare jämfört med par utan barn. Högst andel problemspelare finns bland ensamstående män, oavsett om man har barn eller inte.

Spelproblemet har blivit för stort när spelandet stör vardagen. Spelaren glömmer till exempel att äta och sova och jobbet och eventuell familj blir lidande, eftersom koncentrationssvårigheter stör arbetet och aggressioner går ut över familjen. På det finska resurscentret Spelkliniken, som drivs bland annat av finska staten och ett antal finska kommuner, uppskattar man att varje spelberoendes problem påverkar sju andra personer. Förutom de spelberoende behöver också anhöriga hjälp när en familjemedlem spelar för mycket.⁶⁷ I de öppna kommentarerna framkom personliga erfarenheter av anhörigas spelmissbruk:

"Har personliga erfarenheter av spelmissbruk, där jag drabbats ekonomiskt då personen ifråga spelade bort sina pengar. Tycker att staten pysslar med "hyckleri" då man låter folk spela bort egna och andras tillgångar och sedan ger dessa pengar till t.ex. DUV och idrott. Det borde vara en gräns på vad man får spela bort och hur mycket man kan vinna. Spärta spelmissbrukare och ge dem hjälp."

"Spelberoende på nätet är väldigt utbredd men också nedtystat. Många äktenskap i krasch på grund av en partners spel på nätet."

⁶⁷ Hufvudstadsbladet 19.6.2011 *Nu fås spelhjälp på svenska*

Referenser

- CAN (2010) *Drogutvecklingen i Sverige 2010* Rapport nr. 125. Stockholm
- Danielsson, A-K. (2011) *Adolescent alcohol use: Implications for prevention*. Karolinska Institutet. Stockholm
- FNB, (2011, 21 juni) Rökning största enskilda orsaken till cancer. *Nya Åland*, 15.
- Granlund, F., (2011, 4 april), ”Narkotikabrotten blir allt fler på Åland, men statistiken visar att ungdomarna har en allt mer negativ inställning till alkohol och narkotika” *Ålandstidningen*, 4-5.
- Gustafsson, B., Eriksson Granskog, A., Ingves, A., Häggblom, A., Lindholm, S., Manselin, K., Törnroos, J-Å. (2010) *GAPRO CARE-projektet. Spelprevention, spelproblematik och vårdpolicyprogram*. Högskolan på Åland 2010:1. Mariehamn
- Helakorpi S., Pajunen T., Jallinoja P., Virtanen S., Uutela A. Den finländska vuxenbefolkningens hälsobeteende och hälsa, våren 2010; sammandrag på svenska). Institutet för hälsa och välfärd (THL), Rapport 15/2011.
- Juslin, H., (2011, 18 juni), ”Finländarna lever sunt men blir fetare”. *Hufvudstadsbladet*, 11.
- Karlsson, T. (1995) *Alkoholvanor på Åland*. Åländsk utredningsserie 1995:16. Mariehamn
- Lilja J., Jordas S. (2006) *Undersökning om ålänningars alkohol- och narkotikabruk 2005*. Åländsk utredningsserie 2006:1. Mariehamn
- Lilja J., Jordas S. (2002) *Utvärdering av alkohol- och narkotikapolitiskt program för landskapet Åland 1996-2000*. Åländsk utredningsserie 2002:1. Mariehamn
- Mäkelä P., Mustonen H., Tigerstedt C. *Suomi juo. Suomalaisten alkohoinkäyttö ja sen muutokset 1968-2008*. Helsingfors, THL, 2010.
- Pettersson, B. (1982) *Alkoholkonsumtionen på Åland 1980*. Ålands Nykterhetsförbund. Mariehamn
- Poikolainen, K., Podkletnova, I., Alho, H. (2002). Accuracy of quantity-frequency and graduated frequency questionnaires in measuring alcohol intake: comparison with daily diary and commonly used laboratory markers. *Alcohol & Alcoholism*, Vol. 37 (No. 6), pp. 573-576.
- Rentola, A., (2011, 19 juni), ”Nu fås spelhjälp på svenska” *Hufvudstadsbladet*, 10.
- Rundell, H., (2011, 22 juni) ”Läkare uppmanar sällan till rökstopp” *Hufvudstadsbladet*, 2-3.

Statens folkhälsoinstitut (2010) *Hälsa på lika villkor? En undersökning om hälsa och livsvillkor i Sverige 2010*.

Statens folkhälsoinstitut (2011) *Spel om pengar och spelproblem i Sverige 2008/2009. Huvudresultat från SWELOGS befolkningsstudie*. Västerås

THL (2010) *Statistisk årsbok om alkohol och narkotika 2010*. Helsingfors

THL (2010) *Konsumtion av alkoholdrycker 2009*. Helsingfors

Ålands landskapsregering *Alkohol- och narkotikapolitiskt program år 2007-2011 för landskapet Åland*. Mariehamn

ÅSUB Rapport *Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2008* Rapport 2009:3

ÅSUB Statistikmeddelande *De åländska hushållens konsumtion 2006*
Nationalräkenskaper 2008:3

Internetkällor

Högskolan på Åland

<http://www.ha.ax/text.con?iPage=131&iLan=1>, 28.4.2011.

Paf

<https://www.paf.com/helpdesk/responsible-gaming/responsible-gaming.html>,
28.4.2011.

Institutet för hälsa och välfärd (THL)

http://www.ktl.fi/portal/svenska/halsoteman/levnadsvanor_och_halsa/alkohol_droger_och_andra_rusmedel/ 17.6.2011

http://www.thl.fi/sv_SE/web/sv/meddelande?id=25833 17.6.2011.

THLs statistik- och indikatorbank Sotkanet

<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu?group=154> 15.6.2011

THLs hemsida

<http://www.thl.fi/doc/sv/26562> 21.9.2011

Statens folkhälsoinstitut (FHI)

<http://www.fhi.se/Statistik-uppfoljning/Nationella-folkhalsoenkaten/>

Stockholmsuniversitet

http://www.sorad.su.se/content/1/c6/04/86/13/Tal_om_Alkohol_2010.pdf 16.6.2011

http://www.sorad.su.se/content/1/c6/04/86/13/Preliminara_siffror_for_2010.pdf

16.6.2011

Örebro Universitet

<http://www.oru.se/Forskning/Forskningsprojekt/Projekt/JPS/OPP---Orebro-Preventionsprogram-mot-ungdomsdrickande/>, 24.1.2011.

Bilagor

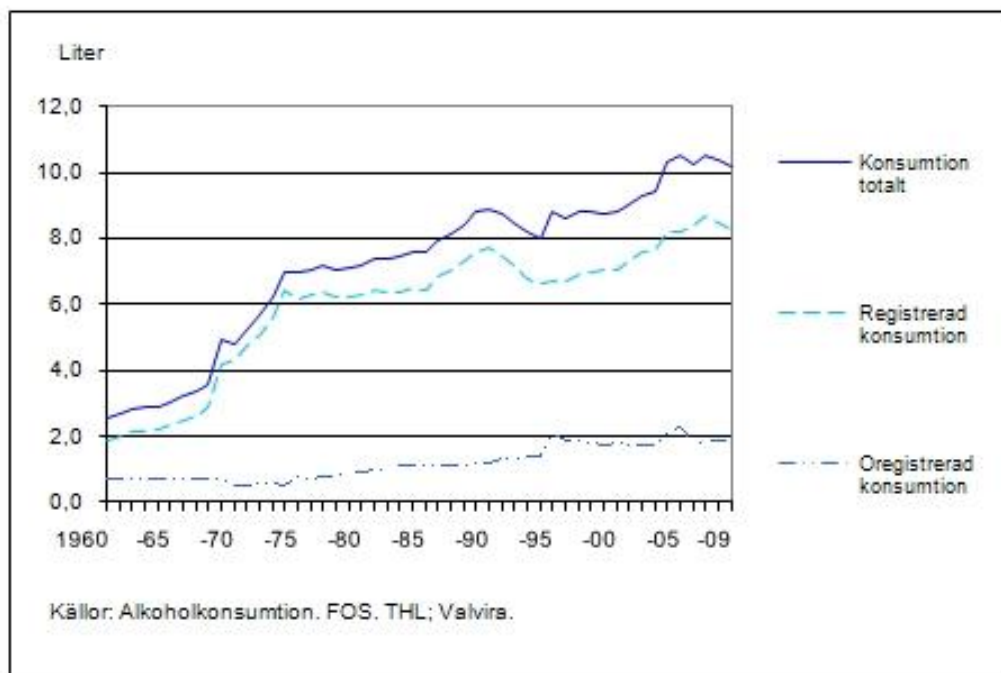
Tabell 1. De svarande (oviktat och viktat) enligt bakgrundsvariablerna kön, ålder, hemregion, civilstånd, sysselsättning, utbildningsnivå och minderåriga barn i hushållet (antal och andel inom gruppen)

Bakgrundsvariabler		Antal svar oviktat	Andelen svar oviktat	Antal svar viktat	Andelen svar viktat
<i>Kön</i>	Kvinna	369	57%	322	49%
	Man	282	43%	329	51%
<i>Ålder</i>	18-24 år	50	8%	68	10%
	25-39 år	157	24%	177	27%
	40-49 år	140	22%	140	22%
	50-59 år	163	25%	138	21%
	60-69 år	141	22%	128	20%
<i>Hemregion</i>	Mariehamn	267	41%	268	41%
	Landsbygden	330	51%	334	51%
	Skärgården	54	8%	50	8%
<i>Civilstånd</i>	Ogift	108	17%	123	19%
	Gift/sambo	490	75%	481	74%
	Skild	34	5%	30	5%
	Änka/änkling	11	2%	9	1%
	Partiellt bortfall	8	1%	8	1%
<i>Huvudsaklig sysselsättning</i>	Studera	31	5%	39	6%
	Tjänsteman/arbetstagare	388	60%	392	60%
	Arbetsgivare/företagare/lantbrukare	78	12%	76	12%
	Pensionär	109	17%	100	15%
	Föräldra-/vårdledig/övrigt hemarbete	23	4%	20	3%
	Arbetslös	9	1%	10	2%
	Annat	10	2%	12	2%
	Partiellt bortfall	3	0%	3	0%
<i>Högsta utbildning</i>	Grundskola/folkskola/mellanskola	106	16%	104	16%
	Yrkeskola/institut/gymnasium	362	56%	366	56%
	Universitet/högskola	179	27%	177	27%
	Partiellt bortfall	4	1%	4	1%
<i>Minderåriga barn</i>	Nej, inte några barn under 18 år i hushållet	409	63%	404	62%
	Ja, barn under 18 år i hushållet	232	36%	236	36%
	Partiellt bortfall	10	2%	12	2%
Totalt		651	100%	651	100%

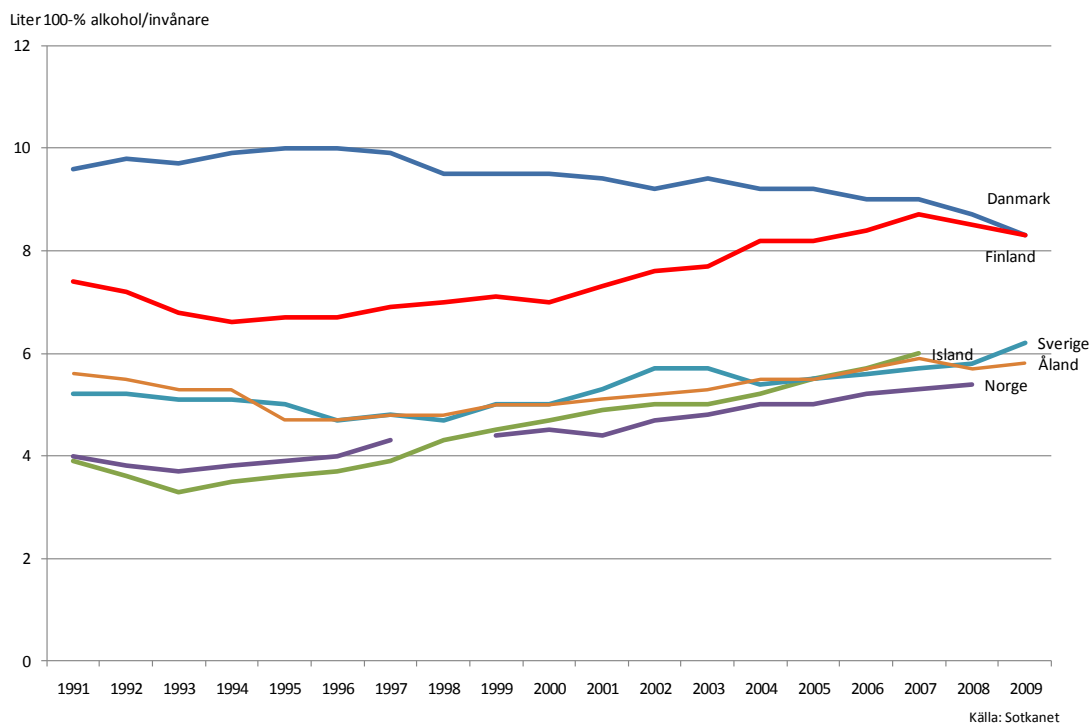
Tabell 2. Värden som använts för att omvandla den genomsnittliga dryckesfrekvensen och konsumtionsmängden till den estimerade årliga konsumtionen

Dryckesfrekvens	Antal dryckes- tillfällen per år	Konsumerad mängd öl	Öl i centiliter	Vin i centiliter	Konsumerad mängd starkvin	Starkvin i centiliter	Konsumerad mängd sprit	Starksprit i centiliter
I stort sett varje dag	365	Har aldrig druckit	0	Har aldrig druckit	0	Har aldrig druckit	0	0
4-5 gånger i veckan	240	Mindre än en flaska	20	Ett halvt glas	6	Cirka 4 cl	4	4
2-3 gånger i veckan	130	1-2 flaskor	50	Ett glas	12	Cirka 8 cl	8	8
Ungefär en gång i veckan	52	2 flaskor	66	Ett par glas	24	Cirka 12 cl	12	12
Ett par gånger i månaden	24	3 flaskor	100	Något mindre än en halv flaska	30	Cirka 16 cl	16	16
Ungefär en gång i månaden	12	4-5 flaskor	150	Ungefär en halv flaska	36	Cirka 25 cl	25	25
Några få gånger om året	6	6-9 flaskor (2-3 liter)	250	Något mindre än en hel flaska	54	Cirka 37 cl	37	37
En gång om året eller mer sällan	1	10 flaskor eller mer	350	Ungefär en hel flaska (75 cl)	72	Mer än 37 cl	40	40
				Mer än en hel flaska	99			

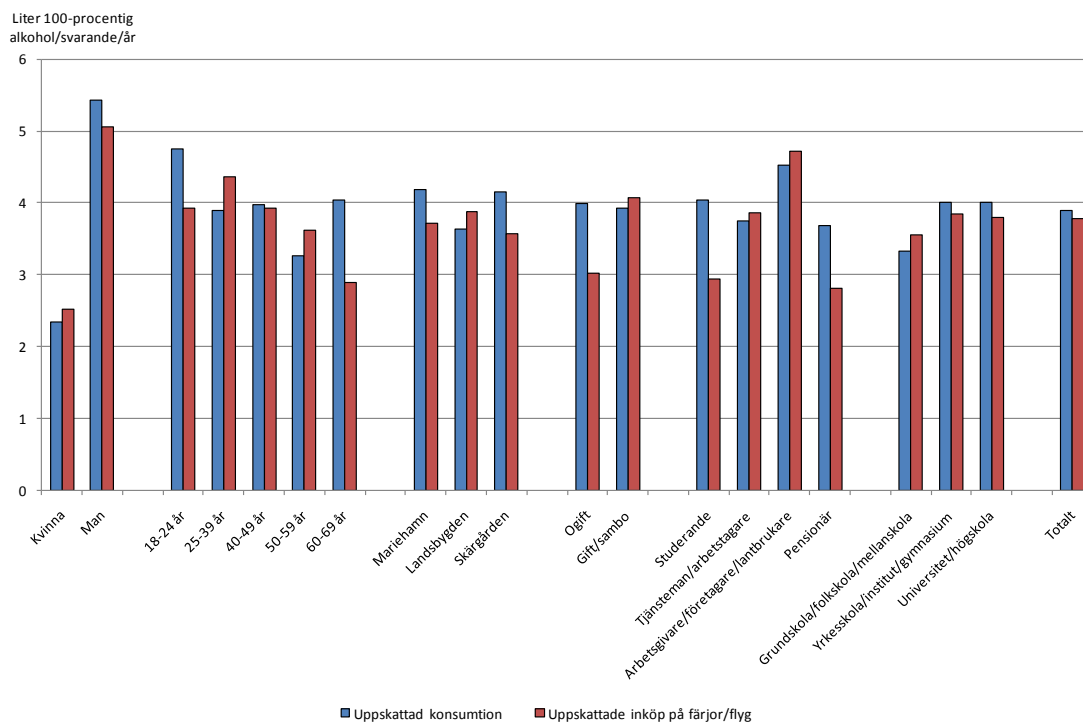
Figur 54. Alkoholkonsumtionen i Finland per invånare i 100-procentig alkohol åren 1960-2009

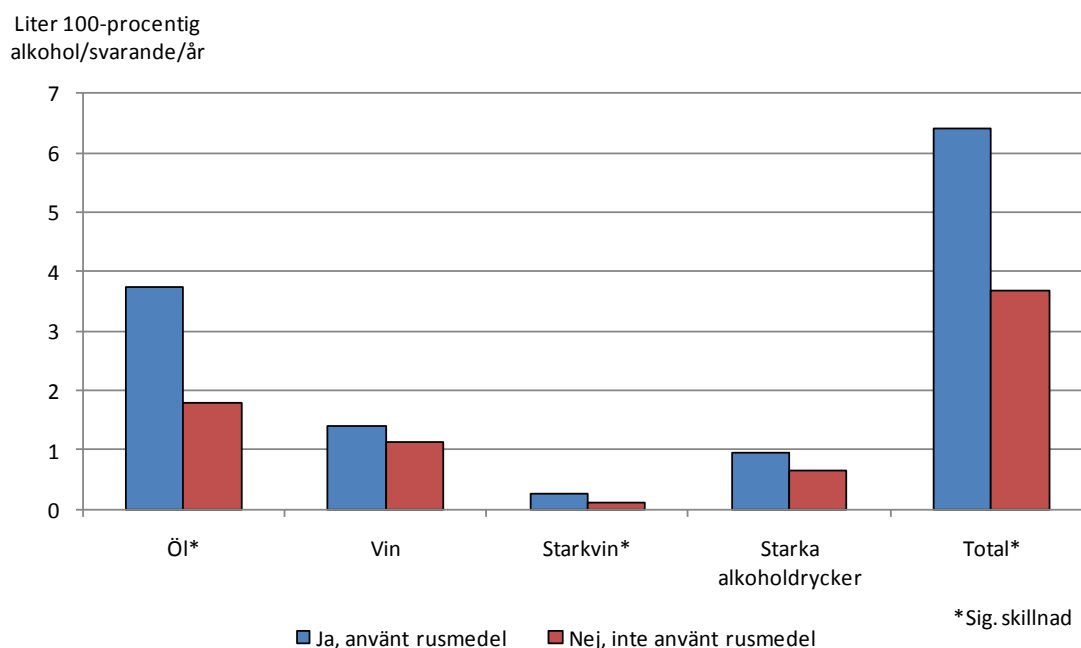
Figur 55. Försäljning av alkoholdrycker omräknad till liter 100-procentig alkohol per invånare i fem EU-länder och på Åland

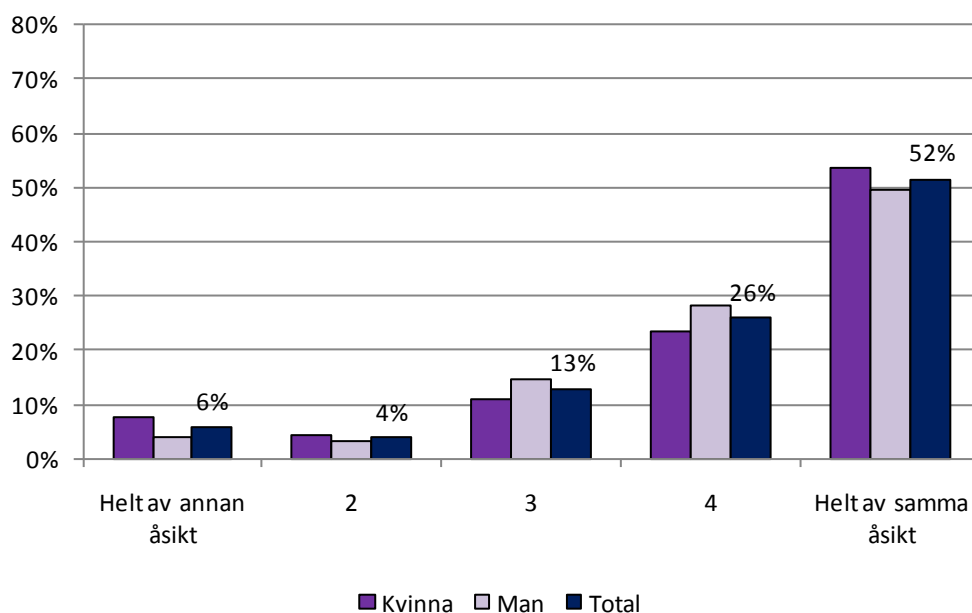
Figur 56. Uppskattad genomsnittlig alkoholkonsumtion och inköp av alkohol i liter absolut alkohol per svarande och år

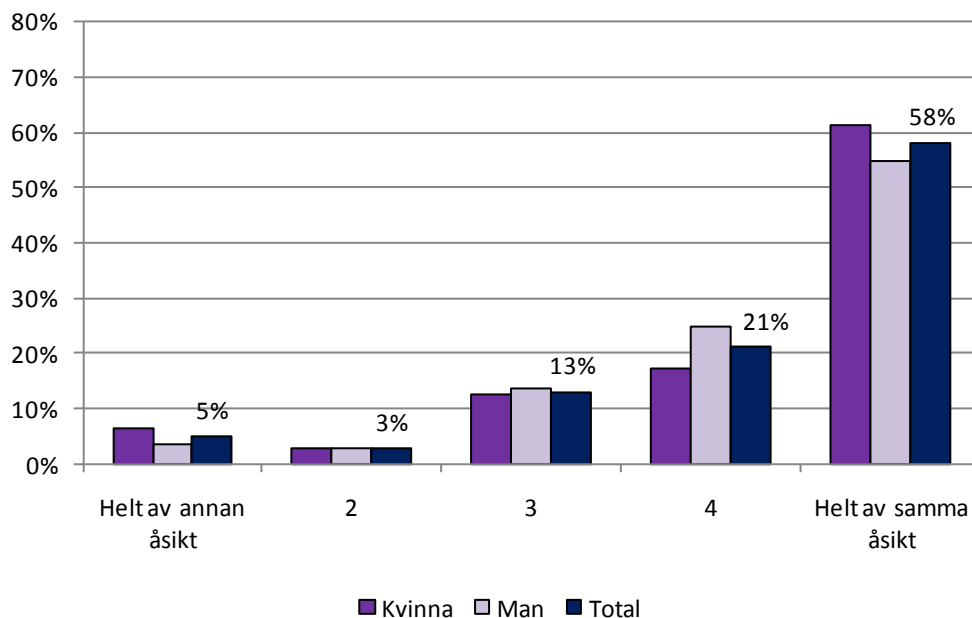
Figur 57. Genomsnittlig årlig alkoholkonsumtion i liter 100-procentig alkohol per svarande som åtminstone en gång under de senaste fem åren använt något/några av de uppräknade rusmedlen

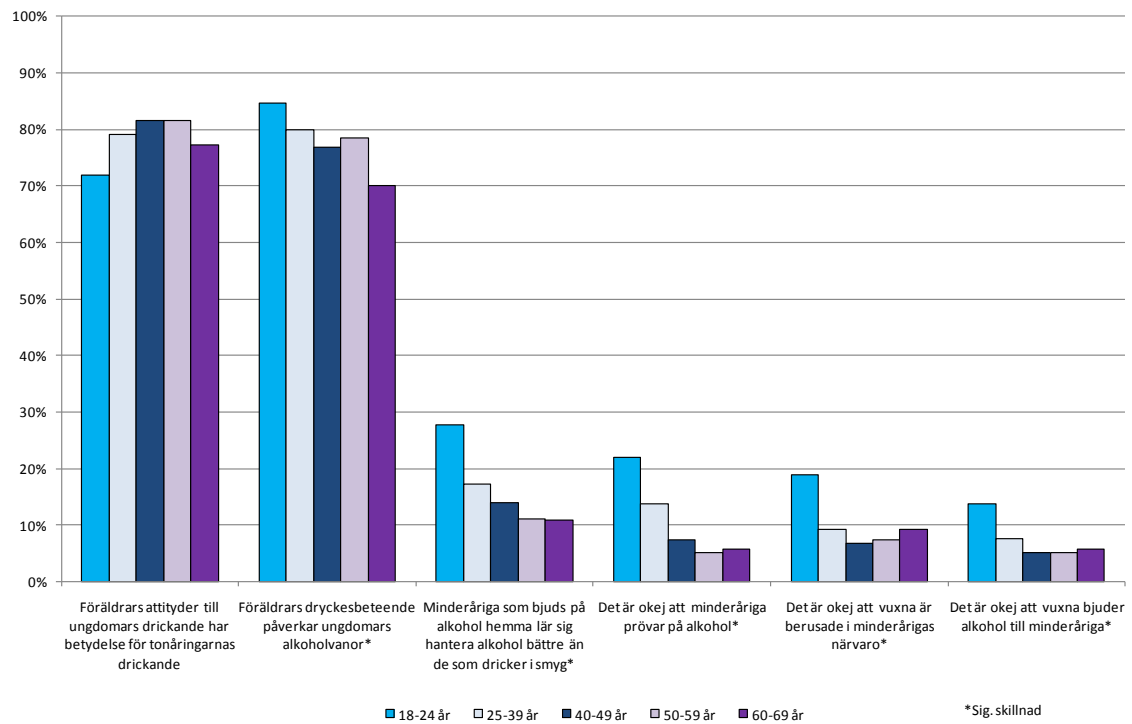
Figur 58. "Föräldrars dryckesbeteende påverkar ungdomars alkoholvanor." (andelen svarande per kön)

Figur 59. "Föräldrars attityder till ungdomars drickande har betydelse för tonåringars drickande." (andelen svarande per kön)

Figur 60. Andelen svarande som är av samma åsikt gällande påståendena (per åldersgrupp)

«NAMN»

«ADRESS»

«POSTNUMMER_OCH_ORT»

Hej!

Du är en av de cirka 1.000 ålänningar, som blivit slumpmässigt utvalda att delta i *undersökningen om ålänningars alkohol- och narkotikabruk samt spelvanor*. Syftet med undersökningen är att jämföra hur vanorna på Åland har förändrats de senaste fem åren. Genom att svara på frågorna i enkäten hjälper du uppdragsgivaren, Ålands landskapsregering, att utvärdera dagens alkohol- och narkotikapolitiska program och att utveckla det kommande programmet. Nytt för denna undersökning jämfört med tidigare motsvarande undersökningar är att frågor om spelvanor ingår.

Deltagandet är frivilligt men varje svar är betydelsefullt för undersökningens resultat och tillförlitlighet. Det är av stor vikt att du skickar in ditt svar, även om du upplever att frågorna inte berör dig. Bland dem som svarar på enkäten lottar vi ut 150 euro.

Försök besvara frågorna så omsorgsfullt som möjligt! Ditt svar är hemligt och behandlas strikt konfidentiellt. Frågeformuläret är numrerat för att undvika onödiga påminnelser. Dessutom behövs numret för att vi ska kunna dra en vinnare bland dem som svarat.

Vänligen skicka in ditt svar senast **måndagen den 4 april 2011**, så undviker du att få en påminnelse.

Om du har några frågor gällande undersökningen vänligen kontakta mig, Maria Rundberg, på telefon 25495 eller per e-post maria.rundberg@asub.ax!

Tack på förhand!

Maria Rundberg
Utredare

Postadress:
Pb 1187
AX -22111 MARIEHAMN, ÅLAND
www.asub.ax

Telefon:
+358 18 25 490*

Telefax:
+358 18 19495
info@asub.ax

Undersökning om ålänningars alkohol- och narkotikabruk samt spelvanor år 2011

Vänligen fyll i blanketten tydligt (svaren läses maskinellt)! Tack!

Några frågor om dig

1. Är du kvinna eller man? Kvinna Man

2. Ditt födelseår?

3. I vilken region bor du? Mariehamn Landsbygden Skärgården

4. Ditt civilstånd? Ogift Gift/sambo Skild Änka/änkling

5. Din huvudsakliga sysselsättning?

- Studerande
 Tjänsteman/arbetstagare
 Arbetsgivare/företagare/lantbrukare
 Pensionär
 Föräldra-/vårdledig/övrigt hemarbeta
 Arbetslös
 Annat

6. Din högsta utbildning?

- Grundskola/folkskola/mellanskola
 Yrkeskola/institut/gymnasium
 Universitet/högskola

7. Finns det barn under 18 år i hushållet? Nej Ja

Om "Ja" barnets/barnens ålder? barn 1 barn 2 barn 3 barn 4 barn 5

Tobaks- och alkoholvanor

8. Röker du? Regelbundet

Då och då

Aldrig

9. Snusar du? Regelbundet

Då och då

Aldrig

Om du aldrig dricker alkohol (inkl. öl), kan du gå till fråga 19!

10. Hur ofta brukar du dricka öl, cider, long-drinks eller liknande drycker (med en alkoholstyrka som mellan- eller starköl)? **Endast ett kryss!**

- I stort sett varje dag
 4-5 gånger i veckan
 2-3 gånger i veckan
 Ungefär en gång i veckan
 Ett par gånger i månaden
 Ungefär en gång i månaden
 Några få gånger om året
 En gång om året, eller mer sällan

11. Ungefär hur mycket öl, cider, long-drinks eller liknande drycker brukar du dricka vid varje tillfälle?

- Har aldrig druckit eller bara smakat på det **Endast ett kryss!**
- Mindre än en flaska/burk (33 cl)
- 1-2 flaskor (ungefär 1/2 liter)
- 2 flaskor
- 3 flaskor (ungefär 1 liter)
- 4-5 flaskor
- 6-9 flaskor (2-3 liter)
- 10 flaskor eller mer

12. Hur ofta brukar du dricka vin?

Endast ett kryss!

- I stort sett varje dag
- 4-5 gånger i veckan
- 2-3 gånger i veckan
- Ungefär en gång i veckan
- Ett par gånger i månaden
- Ungefär en gång i månaden
- Några få gånger om året
- En gång om året, eller mer sällan

13. Ungefär hur mycket vin brukar du dricka vid varje tillfälle?

Endast ett kryss!

- Har aldrig druckit vin eller bara smakat på det
- Ett halvt glas
- Ett glas
- Ett par glas
- Något mindre än en halv flaska
- Ungefär en halv flaska
- Något mindre än en hel flaska
- Ungefär en hel flaska (75 cl)
- Mer än en hel flaska

14. Hur ofta brukar du dricka starkvin (t.ex portvin, sherry) och alkoholdrycker med en alkoholhalt på högst 22 procent?

Endast ett kryss!

- I stort sett varje dag
- 4-5 gånger i veckan
- 2-3 gånger i veckan
- Ungefär en gång i veckan
- Ett par gånger i månaden
- Ungefär en gång i månaden
- Några få gånger om året
- En gång om året, eller mer sällan

15. Ungefär hur mycket starkvin (t.ex portvin, sherry) och alkoholdrycker med en alkoholhalt på högst 22 procent brukar du dricka vid varje tillfälle?

Endast ett kryss!

- Har aldrig druckit eller bara smakat på det
- Cirka 4 cl
- Cirka 8 cl
- Cirka 12 cl
- Cirka 16 cl
- Cirka 25 cl
- Cirka 37 cl (en halv flaska)
- Mer än 37 cl

16. Hur ofta brukar du dricka starka alkoholdrycker (t.ex vodka, whisky och likörer med en alkoholhalt över 22 %)?

Endast ett kryss!

- I stort sett varje dag
- 4-5 gånger i veckan
- 2-3 gånger i veckan
- Ungefär en gång i veckan
- Ett par gånger i månaden
- Ungefär en gång i månaden
- Några få gånger om året
- En gång om året, eller mer sällan

17. Ungefär hur mycket starka alkoholdrycker (t.ex vodka, whisky och likörer med en alkoholhalt över 22 %) brukar du dricka vid varje tillfälle?

Endast ett kryss!

- Har aldrig druckit eller bara smakat på dem
- Cirka 4 cl
- Cirka 8 cl
- Cirka 12 cl
- Cirka 16 cl
- Cirka 25 cl
- Cirka 37 cl (en halv flaska)
- Mer än 37 cl

18. Tänk tillbaka på de senaste 30 dagarna. Hur ofta har du vid ett och samma tillfälle druckit en alkoholmängd motsvarande minst 24 cl starksprit? (Det är samma som 6 flaskor öl, cider eller longdrinks eller en flaska vin.)

Endast ett kryss!

- Ingen gång
- 1 gång
- 2 gånger
- 3-5 gånger
- 6-9 gånger
- 10 gånger eller fler

Inköp av alkohol på färjor och flyg

19. Ungefär hur ofta har du under de senaste 12 månaderna köpt alkoholhaltiga drycker på färjorna eller flyget (för att ta med hem)? Endast ett kryss!

- Har inte köpt alkohol på färjorna/flyget under de senaste 12 månaderna
 Har köpt en gång
 Har köpt 2-3 gånger
 Har köpt 4-7 gånger
 Har köpt 8 gånger eller fler

20a. Hur ofta köper du öl eller cider på färjan för att ta med hem? Endast ett kryss!

- I stort sett varje vecka
 Ett par gånger i månaden
 Cirka en gång i månaden
 Några få gånger om året eller mer sällan

20b. Hur många öl- eller ciderlådor (24 burkar) brukar du köpa på färjan åt gången? _____ lådor
(Skriv 0,5 om du köpt 12 burkar och 0,25 om du köpt ett 6-pack!)

21a. Hur ofta köper du vin på färjan eller flyget för att ta med hem? Endast ett kryss!

- I stort sett varje vecka
 Ett par gånger i månaden
 Cirka en gång i månaden
 Några få gånger om året eller mer sällan

21b. Hur många liter vin brukar du köpa på färjan eller flyget åt gången? _____ liter

22a. Hur ofta köper du starksprit på färjan eller flyget för att ta med hem? Endast ett kryss!

- I stort sett varje vecka
 Ett par gånger i månaden
 Cirka en gång i månaden
 Några få gånger om året eller mer sällan

22b. Hur många liter starksprit brukar du köpa på färjan eller flyget åt gången? _____ liter
(Skriv 0,5 om du köpt t.ex en halv liter)

Användning av andra rusmedel

23. Hur många gånger har du använt följande rusmedel de senaste fem åren? Endast ett kryss per rad!

	Aldrig	1-2 gånger	3-5 gånger	6-9 gånger	10 eller fler gånger
a Sömnmedel, lugnande medel (av bensodiazepintyp) eller andra läkemedel utan läkares ordination	☐	☐	☐	☐	☐
b Cannabis / marijuana / hasch	☐	☐	☐	☐	☐
c Andra droger t.ex amfetamin, LSD, GHB, crack, kokain, heroin, ecstasy, "svampar"	☐	☐	☐	☐	☐
d Alkohol tillsammans med läkemedel i berusningssyfte	☐	☐	☐	☐	☐
e Anabola steroider utan läkarordination	☐	☐	☐	☐	☐

Attityder till rökning samt bruk av alkohol och narkotika

24. Hur stor risk tror du att det är att människor skadar sig själva, sin hälsa eller på annat sätt om de:

Endast ett kryss per rad!

	Ingen risk	Liten risk	Måttlig risk	Stor risk
a Röker cigaretter då och då	☐	☐	☐	☐
b Röker ett eller flera paket cigaretter per dag	☐	☐	☐	☐
c Dricker alkohol motsvarande 8 cl starksprit nästan varje dag	☐	☐	☐	☐
d Dricker alkohol motsvarande 24 cl starksprit nästan varje dag	☐	☐	☐	☐
e Provar marijuana eller hasch 1-2 gånger	☐	☐	☐	☐
f Röker marijuana eller hasch då och då	☐	☐	☐	☐
g Röker marijuana eller hasch regelbundet	☐	☐	☐	☐
h Provar andra droger t.ex amfetamin, LSD, GHB, kokain, ecstasy 1-2 gånger	☐	☐	☐	☐
i Tar andra droger t.ex amfetamin, LSD, GHB, kokain, ecstasy regelbundet	☐	☐	☐	☐

25. Värdera följande påståenden eller myter med hjälp av skalan 1= helt av annan åsikt till 5= helt av samma åsikt?

Endast ett kryss per rad!

	Helt av annan åsikt	1	2	3	4	5	Helt av samma åsikt
a Det är okej att minderåriga provar på alkohol.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b Det är okej att vuxna bjuder alkohol till minderåriga.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c Minderåriga som bjuds på alkohol hemma lär sig hantera alkohol bättre än de som dricker i smyg.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d Det är okej att vuxna är berusade i minderårigas närvaro.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e Föräldrars dryckesbeteende påverkar ungdomars alkoholvanor.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f Föräldrars attityder till ungdomars drickande har betydelse för tonåringarnas drickande.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomisk-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
AX-22 111 MARIEHAMN